

Aikuissosiaalityö muuttui, mutta mihin suuntaan?

Kategoria-analyysi aikuissosiaalityön toiminnallisen palvelun määrittäjänä

ANNE PÖLLÄNEN
Tampereen yliopisto (Pori)
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiaalityö Pro gradu -tutkielma
Lokakuu, 2018

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

ANNE PÖLLÄNEN: Aikuissosiaalityö muuttui, mutta mihin suuntaan? Katteoria-analyysi aikuis-
sosiaalityön toiminnallisen palvelun määrittäjänä

Pro gradu -tutkielma, 80 s., 1 liites.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Irene Roivainen

Lokakuu 2018

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena ovat aikuissosiaalityöhön viime vuosina kohdistuneet muutokset. Aikuissosiaalityöhön ovat vaikuttaneet sekä instituution että käytännön tasolla sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistus, toimeentulotukilain (1412/1997) uudistus perustoimeentulotuen siirtäessä Kelaan vuoden 2017 alussa. Valmisteilla oleva sosiaali- ja terveystalvelujärjestelmän uudistus ja hallituksen kärkihankkeena etenevä lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma vaikuttavat myös aikuissosiaalityön organisoitumiseen. Tutkimuksen lähtökohtana on ollut jäsentää aikuissosiaalityön muutoksen taustatekijöitä sekä niiden vaikutusta aikuissosiaalityön käytäntöön.

Tutkimuksessa aikuissosiaalityön muutosta tarkasteltiin tukeutuen konstruktionistiseen tekstintulkintaan, jossa sovellettiin katteoria-analyysia. Nämä kulttuurisena metodina jäsentyvät katteoriat ovat sosiaalista toimintaa, yhteisön tulkitsema kollektiivinen ilmiö, joka on rakentunut kulttuuriseksi resurssiksi. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten aikuissosiaalityö määrittyy toiminnallisena palveluna kuntien internet-sivujen kuvailujen kautta. Tutkielmaan aineisto on koottu 17 eri kunnan aikuissosiaalityötä kuvaavien internet-sivujen teksteistä. Aineiston sisällönanalyysissä käytettiin kahta toisistaan poikkeavaa lähestymistapaa. Ensimmäinen sosiaalityön käytännön toimintatapoja kuvaava deduktiivinen viitekehystaulukko muodostui Sipilän (1996), Raunion (2009) ja Paynen (2006) teosten esittämien osa-alueiden sekä niitä jäsentävien katteorioiden pohjalta. Näitä olivat byrokratiatyö, palvelutyö ja psykososiaalinen työ ja niiden katteoriat. Taulukko toimii aineiston analyysin tulkintojen tukena. Aineistolähtöisessä analyysissä aineisto jäsentettiin aikuissosiaalityötä kuvaavien palveluiden osa-alueisiin, jotka liitettiin deduktiivisen viitekehysten mukaisiin katteorioihin. Näiden kahden toisistaan poikkeavan analyysin lähestymistavan katteorioiden avulla saatiin näkyväksi aikuissosiaalityön paikkaan ja aikaan sitoutuvaa kulttuurista muutosta.

Tutkielmani tulokset osoittavat, että sosiaalipalvelujen järjestämisessä ja toimintatavoissa on kunnakohtaisia eroja ja alueellisia erityispiirteitä, vaikka niiden rakenteet ja elementit ovat hyvin samankaltaisia. Palvelutyön osalta aikuissosiaalityötä jäsentävät koordinoituidet palvelutyön elementit, joilla pyritään ennaltaehkäisemään ongelmia. Aikuissosiaalityön tarkastelu toiminnallisena palveluna osoitti sen jäsentyvän palvelutarpeen arviointityöhön, ennaltaehkäisevään työhön ja suunnitelmalliseen sosiaalityöhön, joihin sulautuu verkostotyö. Palvelutarpeen arviointityöhön sisältyy yhteistyö asiakkaan kanssa ja siihen liittyvät sosiaalityön harkinta sekä huoli asiakkaasta. Ennaltaehkäisevä työ mahdollistaa ongelmien kärjistymisen ehkäisyn, asiakkaan elämänhallinnan tukemisen sekä asiakkaan elämätilanteen normalisoivan tukityön. Suunnitelmallinen sosiaalityö mahdollistaa pitkäkestöisen asiakastyön. Sen tavoitteena on asiakkaan vahvuuksien ja voimavarojen maksimointi ja palvelutarpeen jaksottainen arviointi sekä tavoitteiden asettaminen ja niiden mukaisten tukitoimien järjestäminen.

Asiasanat: aikuissosiaalityö, sosiaalihuoltolaki, sote-uudistus, Kela-siirto, instituutio

University of Tampere
Faculty of Social Sciences

ANNE PÖLLÄNEN: Adult social work changed, but in which direction? Category analysis as the determining factor of adult social work's operational service

Master's Thesis, 80 pages, 1 appendix page

Social Work

Supervisor: Irene Roivainen

October 2018

The subject of this master's thesis involves the changes that adult social work has been subject to during recent years. Adult social work has been affected at both an institutional and practical level by the reform of the Social Welfare Act (1301/2014), the reform of the Social Assistance Act (1412/1997) when the basic income support moved to Kela at the beginning of 2017. The reform of the social and health care service system that is being prepared and the conversion programme of child and family services that is progressing as the Government's main project, also affect the organisation of adult social work. The starting point of the study has been to identify the background factors of the change to adult social work as well as their influence on adult social work in practice.

In the study, the change of adult social work was reviewed with the support of constructionistic text interpretation, where category analysis was applied. These categories that are identified as cultural methods are social activities, a collective phenomenon interpreted by the community, which has become a cultural resource. The aim of the study was to clarify, how adult social work is determined as an operational service via the municipalities' website descriptions. The study material has been compiled from 17 different municipalities' website texts that describe adult social work. Two different approaches were used in the content analysis of the material. The first deductive framework table that describes the practical operational methods of social work was formed on the basis of subareas, and the categories that structure them, presented in Sipilä's (1996), Raunio's (2009) and Payne's (2006) publications. These included bureaucracy work, service work and psychosocial work and their categories. The table works in support of the interpretations of the material analysis. In the material-oriented analysis, the material was structured in to service subareas that describe adult social work, which were associated with categories in accordance with the deductive framework. With the help of the categories of these two differing analysis approaches, the location- and time-bound cultural change of adult social work could be made visible.

The results of my study show that there are municipality-based differences and regional special features between the organisation and operational methods of social services, although their structures and elements are very similar. In terms of service work, adult social work is structured by coordinated service work elements, which are used to prevent problems. Observing adult social work as an operational service points out the structured service need for assessment work, preventative work and planned social work, which is merged with network work. The assessment work of service need involves cooperation with customer and the related social work consideration and care for the customer. Preventative work allows the prevention of problems from peaking, the support of the customer's life management, as well as the normalising support work of the customer's life situation. Planned social work allows long-term customer work. Its aim is to maximise the customer's strengths and resources, and the periodic assessment of the service need, as well as setting objectives and organising relevant support procedures.

Key words: adult social work, Social Welfare Act, Kela transfer, institution

SISÄLLYS

1	Johdanto	1
2	Sosiaalityön muuttuva luonne ja aikuissosiaalityö	3
	2.1 Aikuissosiaalityön määrittelyä	3
	2.2 Aikuissosiaalityön toimintaympäristön muutos	7
	2.3 Muuttuvat sosiaalipalvelut ja uudistunut sosiaalihuoltolaki	12
3	Sosiaalityön tutkimuksen paikannuksia	20
	3.1 Aikuissosiaalityön aikaisempia tutkimuksia.....	20
	3.2 Sosiaalityön käytännön toimintatapaa ohjaavat teorit.....	22
4	Tutkimusasetelma	28
	4.1 Tutkimuskysymys	28
	4.2 Aineiston keruu	29
	4.3 Laadullinen sisällönanalyysi	30
	4.4 Eettinen tarkastelu	36
5	Aikuissosiaalityön nykytilan todentuminen	38
	5.1 Aikuissosiaalityön institutionaalinen toimintakenttä	38
	5.2 Byrokratiatyö osana toimeentulotukityötä	42
	5.3 Palvelutyön asiantuntijuus	48
	5.4 Psykososiaalisen työn asiantuntemus	55
	5.5 Empirian yhteenveto	60
6	Yhteenveto ja johtopäätökset	63
	6.1 Tulosten yhteenveto	63
	6.2 Tulosten reflektio	64
	6.3 Tutkimusprosessin reflektio	67
	6.4 Tulokset ammattikäytännön ja jatkotutkimuksen kannalta	68
	Lähteet	71

TAULUKOT

Taulukko 1. Sosiaalityön järjestäminen kunnissa (N=211)	6
Taulukko 2. Toimeentulotukityön järjestäminen kunnissa (n=207)	10
Taulukko 3. Perhekeskustoimintamalli	19
Taulukko 4. Sosiaalityö toimintana aiempien tutkimusten mukaisesti	26
Taulukko 5. Tutkimuksen teoreettinen ajatuspohja	32
Taulukko 6. Aikuissosiaalityön instituutionaalinen asiakasjako	42
Taulukko 7. Byrokratian todentuminen sosiaalityössä	43
Taulukko 8. Perustoimeentulotuen siirtymisen vaikutus aikuissosiaalityöhön	48
Taulukko 9. Aikuissosiaalityö palveluohjauksen rakentuminen	48
Taulukko 10. Tämän päivän aikuissosiaalityön toimintaa määrittäviä tekijöitä	55
Taulukko 11. Aikuissosiaalityön psykososiaalinen työ	55
Taulukko 12. Aikuissosiaalityö osana ennaltaehkäisevää työtä	59
Taulukko 13. Aikuissosiaalityön jäsentyminen	60
Taulukko 14. Aikuissosiaalityö toiminnallisena palveluna	62

KUVIOT

Kuvio 1. Sosiaalihuollon asiakasprosessi	13
--	----

1 Johdanto

Aikuissosiaalityössä on viime vuosina tapahtunut merkittäviä muutoksia, kuten uudistunut sosiaali- huoltolaki (1301/2014) sekä 2017 vuoden alussa tapahtunut perustoimeentulotuen siirtyminen Kellan tehtäväksi. Lisäksi aikuissosiaalityön toimintaan tuo muutosvaateita tulevaisuuden näköpiirissä oleva sote-uudistus sekä hallituksen kärkihanke Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, Lape. Tavoitteenani on siten tarkastella, miten nämä yhteiskunnalliset ja lakien edellyttämät, suureksi muutokseksi luokiteltavat uudistukset vaikuttavat aikuissosiaalityön käytännön muotoutumiseen. Mitkä ovat aikuissosiaalityön yhteiskunnallisten uudistusten taustoittamat tehtävät, tavoitteet ja periaatteet, jotka jäsentävät nykypäivän aikuissosiaalityötä? Miten ne vaikuttavat aikuissosiaalityön sisältöön, prosesseihin ja sen käytäntöihin?

Payne (2014) kuvailee sosiaalityön käytännön teorioiden rakentuvan sosiaalisissa yhteyksissä, missä ne ovat vuorovaikutuksessa todellisen maailman kanssa. Tästä syystä sosiaalinen todellisuus on rakennettavissa aina uudelleen. Tämän uudelleenrakennusprosessin taustalla tarvitaan muutosta tukevaa informaatiota ja sen hallintaa, jonka pohjalta muutoksen suuntaan edetään. Sosiaalityön tarkoituksen arviointi on keskeisessä asemassa muutoksen taustoja tarkasteltaessa. (Mt., 28.) Kiinnostukseni kohteena on siten nykypäivän aikuissosiaalityö ja sen toiminnan rakentuminen asiakkaalle suunnattuna palveluna. Mitkä ovat aikuissosiaalityön tavoitteet, ja miten aikuissosiaalityö rakentuu palveluna nykypäivän käytännössä?

Keskityn tutkielmassa tarkastelemaan Suomen yhteiskuntapolitiikan kautta tulleita uudistuksia. Näiden uudistusten paikantuminen aikuissosiaalityön käytännön tasolle merkitsee tutkielmani näkökulmien keskittymistä suurelta osin kotimaisen tutkimuksen tarkasteluun. Tähän ratkaisuun vaikuttavat eri maiden erilaiset yhteiskuntajärjestelmät ja sosiaalityön järjestämistavat. Nämä eivät välttämättä ole yhtenäisevät ajallisesti tai muutoin Suomen tapaan järjestää nykyisiä tai tulevia sosiaalipalveluita.

Tässä pro gradu -tutkielmassa lähestyn aikuissosiaalityöhön rajautuvaa tutkimustani laadullisen tutkimuksen keinoin. Teoreettinen viitekehys sitoutuu vahvasti sosiaalisen konstruktionismin näkökulmaan. Tavoitteenani on tukia aikuissosiaalityön rakentumista 17 kunnan internet- sivujen tarjonnan kautta. Tätä samaa aineistonkeruutapaa on Juhila (2008) käyttänyt tutkimuksessaan, jonka hän

on esittänyt teoksessa ”*Sosiaalityö aikuisten parissa*”. Tutkielmani teoreettisena ajatuspohjana toimii kahden teorian yhdistelmä: Sipilän (1996) näkemys sosiaalityön toimintatavoista ja Paynen (2006) sosiaalityön toiminnallisista perspektiiveistä ja näitä yhdistävästä ajatuksesta, joka juontaa Raunion (2009) teoksesta ”*Olellainen sosiaalityössä*”. Tätä samaa teoreettista ajatuspohjaa käytän aineiston analyysin yhteydessä niin sanottuna apuvälineenä. Aineiston puolestaan analysoin aineistolähtöiseen kategoria-analyysin nojautuen.

Aikuissosiaalityön nojautuminen sosiaalihuoltolain (1301/2014) yleislakiin merkitsee sitä, että väistämättä tutkielman joissain osioissa on käsitelty aikuissosiaalityötä osana yleistä sosiaalityön jäsenytymistä. Lisäksi tähän tutkimukseen ja sen ilmeeseen vaikuttaa oma työskentelyni aikuissosiaalityössä ja siitä saatu työkokemus. Lähtökohtaisesti työkokemus avartaa omaa näkökulmaa. Toisaalta työkokemus kertyy työpaikkakohtaisena toimintana, joka osaltaan rajaa omaa näkemystä. Siten toteutan tutkielmaani pääkaupunkiseudun suuriin kaupunkeihin luokiteltavasta aikuissosiaalityön instituutionaalisisesta näkökulmasta. Kaupunkialueille on tyypillistä maahanmuuttajaväestön suurempi osuus, kuin esimerkiksi taajamissa, mutta katson, että myös maahanmuuttajien sosiaalityön tavoitteet sisältyvät tutkimukseni aihealueeseen, joten niiden merkitystä aikuissosiaalityöhön en lähde tämän tutkimuksen yhteydessä enempää avaamaan.

Tutkielmani rakentuu seuraavasti: Luvussa kaksi taustoitan ja tarkastelen tutkimukseeni liittyviä aihealueita aikaisempiin tutkimuksiin sekä teorioihin pohjautuen. Tarkastelun kohteena on muutosta taustoittava informaatio. Kolmannessa luvussa luon katsauksen aikuissosiaalityön aikaisempiin tutkimuksiin niiltä osin, kuin katson niiden liittyvän omaan tutkielman rakentumiseen. Lisäksi aikaisempiin teorioihin liittyen kokoan oman tutkielmani pohjalle sosiaalityön toimintaa jäsentävän teoreettisen viitekehyksen Sipilän (1996), Paynen (2006) ja Raunion (2009) näkemysten mukaiseen teoreettiseen ajatuspohjaan, jota käytän aineistoanalyysin taustoittajana. Neljännessä luvussa esittelen tutkimukseni tutkimusasetelmaa, kuten aineiston keruuta ja sen perustelua, mihin liittyen tarkastelen sosiaalisen konstruktionismin ja vuorovaikutuksen merkitystä aikuissosiaalityön todellisuuden rakentajana. Tässä luvussa esitän myös tutkimuskysymyksen. Viidennessä luvussa pohjustan tutkimustani kokoamani teoreettisen ajatuspohjan/viitekehyksen avulla sekä kategoria-analyysin avulla jäsenän tutkimusaineistosta tulkitsemiani kategorioita ja niiden viitoittamia näkökulmia sekä lopuksi pohdin empirian tuloksia. Kuudennessa luvussa esitän tutkielman johtopäätökset.

2 Sosiaalityön muuttuva luonne ja aikuissosiaalityö

Payne (2014, 28) kuvailee, että sosiaalityön käytännön teoriat rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa todellisen maailman kanssa. Tämän näkökulman mukaisesti todellisuuden voi tarvittaessa rakentaa aina uudelleen. Uudelleenrakennusprosessissa tärkeää on tiedostaa muutoksen tarkoitus ja suunta. Näin sosiaalityön tarkoituksen arviointi ja siihen kohdistuva informaatio esiintyvät keskeisessä asemassa muutoksen taustojen tarkastelussa. Tämä Paynen (2014) näkemys on tärkeässä roolissa tämän osion aikuissosiaalityön näkökulmien tarkasteluissa, kun lähtökohtana on aikuissosiaalityön palvelukokonaisuuden muutoksen suunnan tarkastelu.

Aikuissosiaalityö rakentuu monesta eri asiayhteydestä, joiden kautta sen merkitys todentuu. Aloitan kartoituksen aikuissosiaalityön määrittämisen tarkastelulla. Seuraavaksi tarkastelen sosiaalityön toteutumisen tapaa ja sen kuntakohtaisia eroja sekä aikuissosiaalityön toimintaympäristön muutosta, johon olennaisesti kuuluu perustoimeentulotuen siirtyminen Kelan toteutettavaksi vuoden 2017 alussa. Näiden jälkeen tarkastelen aikuissosiaalityötä instituutiona ja siihen liittyvää sote-uudistusta, jonka tavoitteena on integroida ja sujuvoittaa palveluiden saatavuutta. Yhtenä suurena aikuissosiaalityön muutoksen tekijänä on uudistunut sosiaalihuoltolaki (1301/2014), jonka kautta on yhtenäistetty koko sosiaalialaa koskeva asiakasprosessi. Tämän ohella laissa on haluttu kiinnittää erityistä huomiota lapsen etuun ja erityisen tuen tarpeessa oleviin asiakkaisiin. Lopuksi tarkastelen matalan kynnyksen perhepalveluita, jotka puolestaan ohjeistavat laajaan yhteistyöhön läpi peruspalvelukentän. Tämä ohjaa tarkastelemaan Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman, Lape-pilottihanketta.

2.1 Aikuissosiaalityön määrittelyä

Aikuissosiaalityötä on yritetty määritellä monin paikoin, mutta virallista määritelmää asiakastyön sisällöstä tai ryhmistä ei edelleenkään ole. Blomgren ja Kivipellon (2012) tutkimuksessa esitetään, että aikuissosiaalityön asiakasryhmät ovat päihteidenkäyttäjät, työttömät, pitkäaikaistyöttömät, nuoret, taloudellisissa vaikeuksissa olevat ja mielenterveysasiakkaat sekä isommissa kaupungeissa maahanmuuttajat. Aikuissosiaalityön kohteena olevat ilmiöt ovat asiakkaan elämänhallinta, toimeentulo, työnsaanti/työttömyys, päihteet/riippuvuus, asuminen/asunnottomuus, terveys/vamma, ihmissuhteet, koulunkäynti/opiskelu, lapsen tarpeet ja toiminta, väkivalta/väkivallan uhka, oikeus- turva ja yhteisöjen toimivuudesta esim. suvaitsevaisuus. Aikuissosiaalityön moninaisuudesta johtu-

en sille on ominaista moniammatillinen verkostotyö. Käytetyimmät palvelut ovat työvoimapalvelut, terveyspalvelut, asumispalvelut ja päihdepalvelut. Näistä etenkin asiakkaiden talouteen liittyvä problematiikka on omiaan pitämään yllä aikuissosiaalityön yleistä kuvaa toimeentulotukityöhön ja sen palveluihin orientoituneena. (Mt., 7, 31-32, 51-52.) Juhila (2008) katsoo aikuissosiaalityön kunnallisena perustoimintana nivoutuvan toimeentulotukityön ohella kuntouttavaan työtoimintaan ja päihdetyöhön. Näiden lisäksi aikuissosiaalityön piiriin hän katsoo kuuluvan mielenterveystyön, tukiasumis- ja asunnottomuustyön sekä alue- ja yhdyskuntatyön, joskin sidos näihin on kunnallisessa sosiaalityössä katsottu olevan löyhä. (Juhila 2008, 44.) Kainulainen (2006, 382, 386) on puolestaan katsonut, että matala tulotaso, työttömyys ja kouluttautumattomuus lisäävät pitkittynyttä huono-osaisuutta ja toimeentulotuen sekä sosiaalityön tarvetta. Näin määriteltynä aikuissosiaalityö sitoutuu edistämään asiakkaan elämänhallintaa myös koulutukseen kannustamalla. Sipilä ja Anttonen (2016, 71) tähdentävät sosiaalityön, kuin myös sosiaalipolitiikan tavoitteiden perustuvan samoihin päämääriin. Näitä ovat kansalaisten toimintakyvyn lisääminen, riskien seurausten kompensointi ja kärsimysten lievittäminen. Kansainvälisesti katsottuna sosiaalityö nähdään ammatillisena toimintana, joilla valtiot tuottavat kansalaisten tarvitsemia ja hyvinvointiin tähtääviä palveluita sekä auttaa yksilöitä ja perheitä heidän muutosta tarvitsevien ongelmien kanssa. Sosiaalityön tavoitteena on yhteisöjen ja yhteiskunnan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. (Cox & Pawar 2006, 10.) Nämä edellä kuvatut aikuissosiaalityötä määrittävät näkökulmat ovat olleet hyvin yleisiä ja myös aikuissosiaalityön todellisuutta, jonka puitteissa aikuissosiaalityö on usein jäsentynyt aikuisiin ja heidän ongelmiinsa liittyväksi työkseksi, jossa toimeentulotukivaikeudet ovat olleet yleisiä.

Aikuissosiaalityön asiakkaiden ikäjakauman katsotaan jäsentyvän moniulotteisesti. Karjalainen & Kotiranta (2010) katsovat, että laajasti nähtynä aikuissosiaalityö kattaa melkein kaiken muun sosiaalityön paitsi lapsiin ja kohdistuvan työn. Tästä syystä aikuissosiaalityön sijaan voitaisiin käyttää nimikettä työikäisten palvelut, joka rajaa paremmin aikuisten kanssa tehtävää sosiaalityötä. Näin aikuissosiaalityöstä jäisi pois lasten sosiaalityön ohella myös ikääntyneiden, eläkeläisten ja gerontologiset palvelut. (Mt., 3.) Tossavainen ja Kärki (2009, 27) katsovat, että aikuissosiaalityö on aikuisille suunnattua sosiaalityötä. Kankaisen (2012) näkemyksenä on, että aikuissosiaalityö on kehittynyt sosiaalityöntekijöiden toimeentulotuen käsittelyn yhteydessä aikuisille suuntautuneeksi sosiaalityökseksi. Siten aikuissosiaalityö on tätä kautta määrittänyt paikkansa viimesijaisena toimintana, jota toteutetaan institutionaalisista lähtökohdista käsin kunnallisissa sosiaalitoimistoissa.

Aikuissosiaalityön suunnitelmallisuus: Tossavainen ym. (2009, 27) kuvaavat, että aikuissosiaalityö on suunnitelmaan perustuvaa tavoitteellista sosiaalityötä, jossa hyödynnetään usein muita sosiaali- huollon palveluita, kuten toimeentulotukea, sosiaalista luototusta tai päihdehuollon palveluita. Blomgren ja Kivipelto (2012, 52-53) vuorostaan katsovat, että aikuissosiaalityö on asiakkaiden kanssa tehtävää yksilöllistä asiakastyötä, jossa korostuu suunnitelmien sekä päätösten valmistelu. Tämä edellyttää tällöin asiakkaan kanssa tehtyä yhteistä arviointia ja siihen liittyvää suunnitelmal- lista työskentelyprosessia, joka on aikuissosiaalityöhön kuuluva työmenetelmä. Itse suunnitelma on sosiaalilainsäädännön velvoittama ja arvioinnin pohjalta tehtävä asiakirja, jossa yhdessä asiakkaan kanssa luodaan yhteinen käsitys siitä, miten jatkossa edetään. (Juhila 2008, 22-24.) Thompson (2002, 292) katsoo, että hyvän käytännön mukaan suunnitelmallinen sosiaalityö perustuu selkeään suunnitteluun ja kokonaisvaltaiseen arvioon. Nämä puolestaan vaativat aikaa ja resurssointia työ- voimaan (Sipilä & Anttonen 2016, 72).

Sosiaalityön palveluiden tuottamisen kuntakohtaisuus

Vogt ja Sjöholm (2014) ovat tutkimuksessaan selvittäneet sosiaalipalveluiden järjestymistä Manner- Suomen eri kunnissa. Tutkimukseen on osallistunut yhteensä 249 kuntaa. Näistä kunnista (45 %) hoitaa sosiaalipalvelut itsenäisesti. Yhteistoiminta-alue hoitaa (35 %) kuntien sosiaalipalveluista ja loput (20 %) kunnista järjestää sosiaalipalvelut osin yhteistoiminta-alueittain, kuin myös kunnan toimesta itsenäisesti. Väestömäärän mukainen jakautuminen palveluihin osoitti, että (69 %) asui alueella, jossa sosiaalipalvelut järjestetään kunnan omana toimintana. Yhteistoimintana järjestetty- jen sosiaalipalveluiden alueilla asui (15 %) väestöstä ja loput (16 %) asuivat alueilla, joissa kunta sekä yhteistoiminta-alue järjestivät yhteisesti sosiaalipalvelut. (Mt., 3.)

Kunnallisia sosiaalipalveluita tuotetaan kuntakohtaisesti hyvin eri tavoin. Mitään täysin yhteneväis- tä linjausta ei ole, vaan lähinnä asuinkunnan asukasmäärä pitkälti määrittää sen sosiaalipalveluiden tarjontaa. Näin myös aikuissosiaalityön toimintatavat eivät ole yhtenäiset, vaan niille on leimallista alueelliset erityispiirteet. Lisäksi kunnat ovat ryhtyneet valmistautumaan sote-uudistukseen, joka näkyy palveluiden uudelleen organisoinnissa (Kts. Vogt ym. 2014; Blomgren ym. 2016). Näin Kankaisen (2012) näkemys aikuissosiaalityön eroavista toimintatavoista eri puolella Suomea on ol- lut hyvin osuva, vaikka aikuissosiaalityötä koskettavat elementit ja rakenteet ovat hyvin samankal- taisia (Mt., 108).

Blomgren ym. (2016) todentavat, että sosiaalipalveluiden tarkastelun yhteydessä on huomioitava se, että sosiaalityön palveluita on järjestetty ja järjestetään edelleen monelle eri asiakasryhmälle, kuten lastensuojelun, toimeentulotuen, aikuissosiaalityön, vammais- ja vanhustalveluiden ja päihdetyön asiakkaille. Näin kuntien sosiaalityö jäsentyy eri mallien pohjalta, kuten eriytetty sosiaalityö, elinkaarimallin mukainen sosiaalityö, yhdenntetty sosiaalityö ja osin yhdenntetty sosiaalityö. Kuntakohtaiset jaot puolestaan jakautuvat kaupunkimaisiin kuntiin, taajaan asuttuihin kuntiin ja maaseutumaisiin kuntiin, joissa kussakin sosiaalityötä toteutetaan omista lähtökohdista käsin. Lähtökohtana on kuitenkin, että etenkin kaupunkimaisissa kunnissa sosiaalityössä toiminta on jakautunut eriytetyn sosiaalityön mukaisesti eri sektoreille. (Mt., 32.)

Vogt ym. (2014) näkemyksen mukaisesti kuntien sosiaalityötä jäsentävät mallit ovat seuraavat:

- 1) Yhdenntetty sosiaalityö tarkoittaa, että aikuissosiaalityö, vammais- ja vanhustalvelut, lastensuojelu ym. sosiaalityön järjestäminen on sitoutettu samojen henkilöiden vastuulle.
- 2) Osin yhdenntetyssä sosiaalityön mallissa on lastensuojelun, aikuissosiaalityön, toimeentulotukityön ja päihdehuoltotyön sosiaalityö järjestetty samojen henkilöiden toimesta, mutta esim. vammais- ja vanhustalvelut tuotetaan erillisenä sosiaalityön palveluna.
- 3) Elinkaarimallin mukainen sosiaalityö jakautuu esim. perheiden ja lastensuojelun sosiaalityöhön, aikuissosiaalityöhön, ikäihmisten palveluihin.
- 4) Eriydettyssä mallissa taas aikuissosiaalityö, lastensuojelutyö, vammais- ja vanhustalveluiden sosiaalityö toimivat eriytettyinä toisistaan. Suurimmassa osassa kuntia oli sosiaalityö eriytetty. (Vogt ym. 2014, 3.)

Taulukko 1. Sosiaalityön järjestäminen kunnissa (N=211)

Kuntatyyppi	Eriytetty sosiaalityö	Elinkaarimalli	Yhdenntetty sosiaalityö	Osin yhdenntetty sosiaalityö
Kaupunkimaiset kunnat: vähintään 90% väestöstä asuu taajamissa, jossa väkiluku on vähintään 15 000 henkilöä	41	4	2	0
Taajaan asutut kunnat: vähintään 60% väestöstä, mutta alle 90% asuu taajamissa	31	15	3	5
Maaseutumaiset kunnat: väestöstä alle 60% asuu taajamassa, joiden väkiluku on suurimmillaan alle 15 000 henkilöä	47	21	27	15
Yhteensä	119(56,3%)	40(19%)	32(15,2%)	20(9,5%)

Lähde: (mukautettu ja ref: Blomgren ym. 2016, 31–32)

Blomgrenin ym. (2016, 33) tutkimuksessa tuli ilmi, että vuoden 2013/2014 vaihteessa osassa (37) kunnassa sosiaalityön järjestämisistä oltiin uusintamassa tai kunnassa järjestetty sosiaalityö ei vastannut kyselyn sosiaalityön järjestämisen jäsentelyä. Vogt ym. (2014) katsovat, että tilanteeseen vaikuttaa pitkälti se, että toisilla alueilla, sote-uudistusten myötä, sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden organisointi on voimakkaassa murroksessa. Tämä on lähtöisin sosiaali- ja terveystalouden integraatiosta ja sosiaalityön palveluiden uudelta järjestämisestä. Toisilla alueilla uudistus on edennyt jo pitkälle, kun taas toisilla alueilla tätä oltiin vasta aloittelemassa. (Mt., 3.)

Siinä, miten kunnat järjestävät sosiaalipalvelut tulevaisuudessa on varmasti kuntakohtaisia eroja. Kuitenkin tutkimusta ja sen mukaisia suosituksia palveluiden järjestämisestä on jo nyt saatavissa, kuten esimerkkinä Heinosen ym. (2018) tekemän uusimman tutkimuksen mukaan elämänkaarijatelu on osoittautunut hyväksi ratkaisuksi tuottaa tarvittavia palveluita, jota heidän näkökulman mukaisesti tulisi edistää myös tulevassa maakuntauudistuksessa. Elämänkaarimalli perustuu asiakkaan kokonaisvaltaiseen palvelutarpeen arviointiin, jossa huomioidaan asiakkaan yksilölliset ratkaisut. Ratkaisut palveluista tehdään asiakaslähtöisesti, eikä yksittäisen palvelun näkökulmasta. Näin palveluiden järjestämistä tarkastellaan esimerkiksi lapsen ja nuoren kehitysvaiheisiin peilautuen. Elämänkaarimallissa palvelunjärjestäjä tarkastelee hänen vastuualueelleen kuuluvan väestöryhmän ja tähän ryhmään kuuluvan asiakkaan palvelutarpeita kokonaisuuden näkökulmasta. (Mt., 18, 40-41.) Tällä tarkoitetaan, että palvelunjärjestäjä koordinoi asiakkaan tarvitsemat palvelut palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä. Näin sosiaalityössä tehty arviointi ja työn koordinointi nousee keskeiseen asemaan asiakkaan palveluiden takaamiseksi.

2.2 Aikuissosiaalityön toimintaympäristön muutos

Aikuissosiaalityön toimintaympäristöön on vaikuttanut viime vuosina yhteiskunnallinen muutos, joka on kohdistunut kuntarakenteen uudistamiseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistamiseen (sote-uudistus). Näiden ohella myös palveluiden tuottavuuteen on Kataisen hallituksen budjettiriihessä (2013) kiinnitetty huomiota (Lehtelä 2014, 256). Kuntarakenteen uudistuksen pohjalta Suomi on jakautumassa 18 itsehallintoalueeseen. Näiden tehtävänä on tuottaa Suomen julkinen hallinto kolmella tasolla. Nämä ovat valtio, itsehallintoalueet eli maakunnat ja kunnat. Tulevaisuuden tavoitteena on, että nämä 18 maakuntaa vastaavat ja järjestävät nykyiset sosiaali- ja terveystaloudet nykyisten noin 190 kunnan ja kuntayhtymän järjestämisvastuun sijaan. Sote-

uudistuksella tähdätään peruspalvelujärjestelmän uudistamiseen, kustannustehokkuuden lisääntymiseen ja palveluiden saatavuuden parantamiseen perustuslain mukaisesti. Sote-uudistuksen tavoitteena on, että itsehallintoalueet arvioivat ja tuottavat tarvittavat sosiaali- ja terveystalvet itse tai yhdessä toisten itsehallintoalueiden, tai tarvittaessa käyttävät yksityisten palvelutuottajien tai kolmannen sektorin palveluita. Tavoitteena on, että niin maakuntien omien julkisten palveluiden, kuin yksityisiltä toimijoilta ostettujen palveluiden tulee olla laatu- ja kustannusvastaavuudeltaan samalla tasolla sekä niiden tulee olla avoimesti verrattavissa keskenään. (Valtioneuvosto 2015.)

Tällä hetkellä, keväällä 2018 Suomen eduskunnan valiokuntien käsittelyssä ovat sote- ja maakuntalait. Julkisuudessa on ollut paljon puhetta sote-uudistuksen kaatumisesta siksi, ettei se vastaa sille annettuja tavoitteita, joita ovat kustannustehokkuus, laadukkaat palvelut kaikille tasapuolisesti ja asiakkaan valinnan mahdollisuus. Tästä huolimatta muutosjohtajat ovat tehneet jo merkittäviä uudistuksia sote-uudistuksen näkökulmasta. (Valtanen 2018.) Pirkanmaan sote-projektin johtaja Jaakko Herrala on Valtasen (2018) mukaan todennut, että hoitoketjujen ja toimintojen integroimista on tehty paljon, mikä työ jatkuu, vaikka sote-uudistusta ei tulisi. Arvio on, että ilman uudistusta kunnat lisääisivät palveluiden ulkoistamista. Sote-uudistuksen toteutumisen myötä Rannisto & Tienhaara (2016) uumoilevat, että yritysten ja kolmannen sektorin asema vahvistuu sote-palveluiden tuottajina asiakkaan valinnanvapauden kautta. Kävisi nyt hallituksessa käsittelyssä olevien sote-lakien uudistuksen osalta kuinka tahansa, niin se ei tule vaikuttamaan oman tutkielmani kulkuun.

Sosiaali- ja terveystalvetjärjestelmässä on ollut käytössä paikoitellen niin sanottu tilaaja-tuottajamalli (Juhila 2008, 14). Tämän mallin mukaisesti palvelun ostajana on toiminut julkinen sektori, joka ostaa palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta tai vapaaehtoisorganisaatiolta. Ostamisen edellytyksenä on, että palvelut on kilpailutettu ostajan ehtojen mukaisesti. Näin yksityiset palvelut ja niiden tuottajien määrät ovat kasvaneet julkisen palveluiden tuottamisen yhteydessä. Tämä kehitys on näkynyt niissä kunnissa, joissa tilaaja-tuottaja -malli on ollut käytössä. Nykyisenä näkemyksenä on, että julkiset sosiaali- ja terveystalvet tuotetaan enenevässä määrin samoilla kriteereillä, kuin kaikki muutkin nykyisillä markkinoilla tuotetut palvelut, kuten vähittäiskauppaverkosto tai hotellien ketjuuntuminen. Tämä tarkoittaa, että julkisille sosiaali- ja terveystalvetalan organisaatioille tyypillinen instituutorakenne puretaan ja tilalle tulee teollinen tuotantomalli, jossa on samat lainalaisuudet kuin muissa yleisissä palvelutuotantomalleissa. Palveluja integroidaan ja niiden toimintaa sujuvoitetaan. Tämä edellyttää uusia toiminnallisia ja erilaisia palvelurakennuksia kuin mitä nykyiset institutionaaliset toimistorakennukset ovat. (Vauramo ym. 2018, 10.)

Perustoimeentulotuen siirron vaikutus aikuissosiaalityön palveluihin

Blomgren ym. (2016) vuoden 2017 alussa tapahtunut perustoimeentulotuen siirtyminen Kelan hoitettavaksi nähtiin olevan suuri ja merkittävä tekijä sosiaaliturvajärjestelmän sekä kuntien sosiaalityön osalta. Kuntien sosiaalityön näkökulmasta siirron katsottiin luovan muutoksen mahdollisuuden, kun sosiaalialan henkilöstön aikaa säästyy itse sosiaalityön tekemiseen. Asiakkaiden näkökulmasta perustoimeentulotuen pääasiallinen siirtyminen Kelaan ja verkon kautta haettavaksi katsottiin merkittävästi vähentävän siitä koituvaa häpeää ja oikeudenmukaistavan kansalaisten kohtelua. Toisaalta Blomgren ym. (2016) tutkimuksessa todetaan, että asiakkaiden ohjautuminen sosiaalityön tai toimeentulotuen välillä on ollut kuntakohtaista vaihtelevuutta, kun kuntien käytännöt ovat olleet hyvin kirjavat. Toisissa kunnissa perustoimeentulotukea ovat tehneet sosiaalityön henkilökunta ja toisissa työ on ollut etuuskäsittelijöiden tehtävänä. (Mt., 5-6.)

Liukon (2009) mukaan sosiaalityön yhteys toimeentulotukeen on aikaisemmin leimannut perussosiaalityön käsitettä, mutta 1990-luvulta lähtien alalle on alkanut tulla etuuskäsittelijöiden ammattiryhmä sekä sosiaaliohjaajat vuodesta 2004 alkaen, mikä on mahdollistanut sen, että sosiaalityöntekijät ovat voineet keskittyä enemmän asiakastyöhön toimeentulotukipäätöstyön sijaan. (Mt., 5-6.) Myös Kuivalaisen (2013, 5) mukaan tutkimus osoitti, että toimeentulotuen myöntäminen on irtaantunut jo osittain sosiaalityöstä silloin, kun etuuskäsittelijät ovat yleistyneet aikuissosiaalityön piirissä. Aikuissosiaalityön henkilöstöstä noin puolet oli etuuskäsittelijöitä. Toimeentulotuen siirtyminen sosiaalityöntekijöiltä etuuskäsittelijöiden tehtäväksi nähtiin myönteisenä ja näin Kuivalaisen (2013) mukaan Borg (2011) katsoi, että etuuskäsittelystä oli tullut vallitseva osa eteenkin suurimpien kaupunkien toimeentulotuen myöntämisen käytäntöä viimeisen kymmenen vuoden aikana. (Mt., 5.) Blomgren ym. (2016, 35) tutkimuksessa noin viidennes (22,4 %) katsoi etuuskäsittelyn jopa tukevan asiakkaan omatoimisuutta paremmin, kuin henkilökohtaisen asioinnin sosiaalityöntekijän luona, mutta myös päinvastoin katsoi tilanteen olevan (67,7 %) vastaajista. Siitä, minkä verran pienet kunnat siirsivät toimeentulotuen tekemistä etuuskäsittelijöille, ei Kuivalaisen (2013, 26) mukaan ole tietoa. Kuitenkin Blomgren ym. (2016, 33) tutkimus osoitti, että maaseutumaisissa kunnissa on valtaosin tehty toimeentulotukityötä aikuissosiaalityön yhteydessä, kun taas kaupunkimaisissa sekä taajaan asutuissa kunnissa ovat perustoimeentulotuesta vastanneet pääosin toimeentulotukityön ammattilaiset eli toimistosihteerit sekä etuuskäsittelijät. Etuuskäsittelijät ovat vastanneet hakemuksista ja toimeentulotuesta myös silloin, kun etuuskäsittelyä on toteutettu erillisten yksikköjen ohella

myös osana aikuissosiaalityön toimintaa. Tällöin etuuskäsittelijät ovat sijoittuneet aikuissosiaalityön yhteyteen. (Mt.,33.)

Taulukko 2. Toimeentulotukityön järjestäminen kunnissa (n=207)

Kuntatyyppi	Erillinen etuuskäsittelyn yksikkö	Toimeentulotuki osana aikuissosiaalityötä
Kaupunkimaiset kunnat	12	32
Taajaan asutut kunnat	10	41
Maaseutumaiset kunnat	17	95
Yhteensä	39	168

Lähde: (Blomgren ym. 2016, 33)

Sosiaalityön näkökulmasta 2017 vuonna tapahtunut perustoimeentulotuen siirto Kelaan ei isommis- sa kaupungeissa ole siten ollut kovin merkittävä tekijä työnkuvan muuttumisen kannalta. Kun taas niissä maaseutumaisissa tai taajaan asutuissa kunnissa tai kaupungeissa, joissa aikuissosiaalityöntekijät ovat tehneet perustoimeentulotukea 2016 vuoden loppuun asti on Kela-siirron tuoma muutos varmasti merkinnyt suurta työnkuvan muutosta. Tämä tukee Kuusiston ja Engkvistin (2016, 655–666) tutkimuksen näkökulmaa, jossa arvioitiin, että aikuissosiaalityön toteuttama muutossosiaalityö voi toimia paremmin sen jälkeen, kun perustoimeentulotuki siirtyy Kelan hoidettavaksi. Näin sosiaalityöntekijän työ ei rajoitu toimeentulotukityön ympärille. Toisaalta Zechner (2018) katsoo, että vaikka aikuissosiaalityöhön vaikuttavia uusia toimintatapoja on tullut perustoimeentulotuen siirron myötä, niin nämä eivät välttämättä näy vielä sosiaalityön säästyneenä aikana. Kelan kanssa tehtävä yhteistyö edellyttää edelleen yhteistä työstämistä, koska kunnissa tehdään edelleen täydentäviä ja ehkäiseviä toimeentulotuen päätöksiä. Lisäksi valtion kansalaisilta edellyttämien aktiivimallin työllistymistoimien velvoitteet eivät ota huomioon vajaakuntoisten, päihde- ja mielenterveyskuntoutu- jien jäämistä työllistymispalveluiden ulkopuolelle. Blomgrenin (2016, 40) mukaan useat heistä ovat näin perustoimeentulotuen piirissä, jossa lainsäädännön kautta heidän perusosaa alennetaan ja työl- listymistä edistäviä aktiivitoimia edellytetään. Zechner (2018) näkemyksenä on, että aikuissosiaali- työ on näiden henkilöiden arjen tukemisessa aktiivinen toimija, joka osaltaan kohdentaa aikuissosi- aalityötä huolehtimaan tämän asiakasryhmän palveluista.

Aikuissosiaalityön instituutioon kohdistuvat muutospaineet

Vauramo ym. (2018) katsovat, että julkisille sosiaali- ja terveysalan organisaatioille tyypillinen ins- titutiiorakenne puretaan ja tilalle tulee teollinen tuotantomalli, jossa on samat lainalaisuudet kuin muissa yleisissä palvelutuotantomalleissa. Palveluja integroidaan ja niiden toimintaa sujuvoitetaan. Tämä edellyttää uusia toiminnallisia ja erilaisia palvelurakennuksia kuin mitä nykyiset institutionaa-

liset toimistorakennukset ovat. (Vauramo ym. 2018, 10.) Sosiologit luokittelevat instituutioksi yhteiskunnan viralliset järjestelyt, kuten oikeuslaitos, terveydenhuolto ja lastensuojelu. Instituution toimintaa ohjaa lainsäädäntö, muodolliset säännöt ja normit sekä niihin pohjautuva päätöksenteko. (Peräkylä 1997, 178.) Jokainen instituutio tuottaa vuorovaikutussuhteessa itsensä näköistä ja instituutioon sopivia identiteettejä ja ongelman määrittäjiä. Näin instituutiot samalla määrittävät omat asiakkaansa ja samalla rajaavat toisille kuuluvat asiakkaat pois. Lait tuottavat sen kehikon, jossa asiakkuuden alkamisen kriteerit tai asiakkaan ongelmaan puuttuminen on välttämätöntä. (Juhila 2006, 219.) Lainsäädännön kautta määrittyvät aikuissosiaalityön asiakkaan asema, hallintokäytännöt sekä asiakkaan oikeudet palveluihin ja etuuksiin. Aikuissosiaalityö on asiakkaan kohtaamista viranomaistehtävässä, johon vaikuttaa kunnallisen sosiaalityön hallinnolliset reunaehdot sekä sosiaalityön eettiset ohjeet. Aikuissosiaalityö on osa yhteiskunnallista tehtävää, jota tarkastellaan sosiaalipolitiikan, julkisuuden, hallintotieteen ja sosiaalityön tietoperustasta käsin. (Nummela 2011, 13.)

Valtioneuvosto (2018) linjaa maakuntien (sote) sosiaali- ja terveystalvet seuraavasti: valtion verorahoilla rahoittamia julkisia palveluita ovat aikuissosiaalityö, lastensuojelu, vammaispalvelut, vanhusten asumispalvelut, kotihoito, kuntoutus, terveydenhuolto, sairaalapalvelut, hammashoito, mielenterveys- ja päihdepalvelut ja äitiys- ja lastenneuvolat (Valtioneuvosto 2018). Soteuudistuksen tavoitteena on, että asiakkaan tilanteen parantamiseksi tulee palveluita koordinoita ja integroida asiakkaan tarvetta vastaavaksi. Kuitenkin sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittää pitkälti sitä, miten asiakkaiden palvelut tulee jatkossa järjestää. Muutoksen periaatteena on, että palvelunsaajan kokonaistilanne tulee huomioiduksi. Lasten ja nuorten palveluissa otetaan huomioon vanhemmat sekä aikuisten palveluissa vastaavasti huomioidaan lapset ja nuoret. (Aula, ym. 2016, 18.) Aikuissosiaalityön puolella tämä on tarkoittanut Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 5§) mukaisen lapsen edun huomioimista. Lapsen etu on otettava huomioon kaikissa sosiaalihuollon palveluissa, eikä vain lastensuojelussa, kuten on ollut aiemmin. Lapsen edun mukaista on, että aikuisella on asiat hyvin. (Juurikkala 2015.)

Vauramon ym. (2018) näkemys siitä, että palveluiden integrointi ja niiden toiminnan sujuvoittaminen edellyttää uusia toiminnallisia ja erilaisia palvelurakennuksia, kuin mitä nykyiset institutionaaliset toimistorakennukset ovat (Vauramo ym. 2018, 10). Heinonen, ym. (2018) ovat tutkineet Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaan liittyvää sivistys- ja opetus sekä sote -palveluiden yhdyspintoja ja verkostajohtamisen malleja osana sote- ja maakuntauudistusta. Kartoituksen tavoitteena on ollut tehdä ehdotuksia ohjauksesta ja toimintakulttuurin uudistamisesta, joiden pohjalta lapsi- ja per-

helähtöisyys mahdollistuu uudessa toimintaympäristössä. Lähtökohtana on palveluiden kehittäminen siten, että ne ovat integroituneita ja joustavasti saatavissa. Tutkimuksessa todetaan, että kuntien ja maakuntien yhteisessä johtamisessa on huomioitava universaalien palveluiden uudelleen muotoilu myös erityisen tuen ja erityispalvelujen tarpeiden osalta. Pää tavoitteena on, että yleiset, universaalit palvelut ovat helposti saatavissa ja joustavia. Näiden palveluiden sisältä löytyy tarvittaessa kohdennettuja tukia, jolloin erityisten tukipalveluiden tarve vähenee. (Heinonen, ym. 2018, 30–31.) Tämä on tarkoittanut sitä, että myös aikuissosiaalityö on liitetty erityisen tuen ohella sosiaalihoitolain (1301/2014) mukaiseen yhteistyön velvoitteeseen, jossa perhekeskustoimintamallilla varmennetaan kiinteä yhteys lasten, nuorten ja aikuisten palveluihin. Tämän perhekeskustoimintamallin avulla voidaan huomioida myös paikalliset erityispiirteet. (Pelkonen & Hastrup (2016, 9.)

2.3 Muuttuvat sosiaalipalvelut ja uudistunut sosiaalihoitolaki

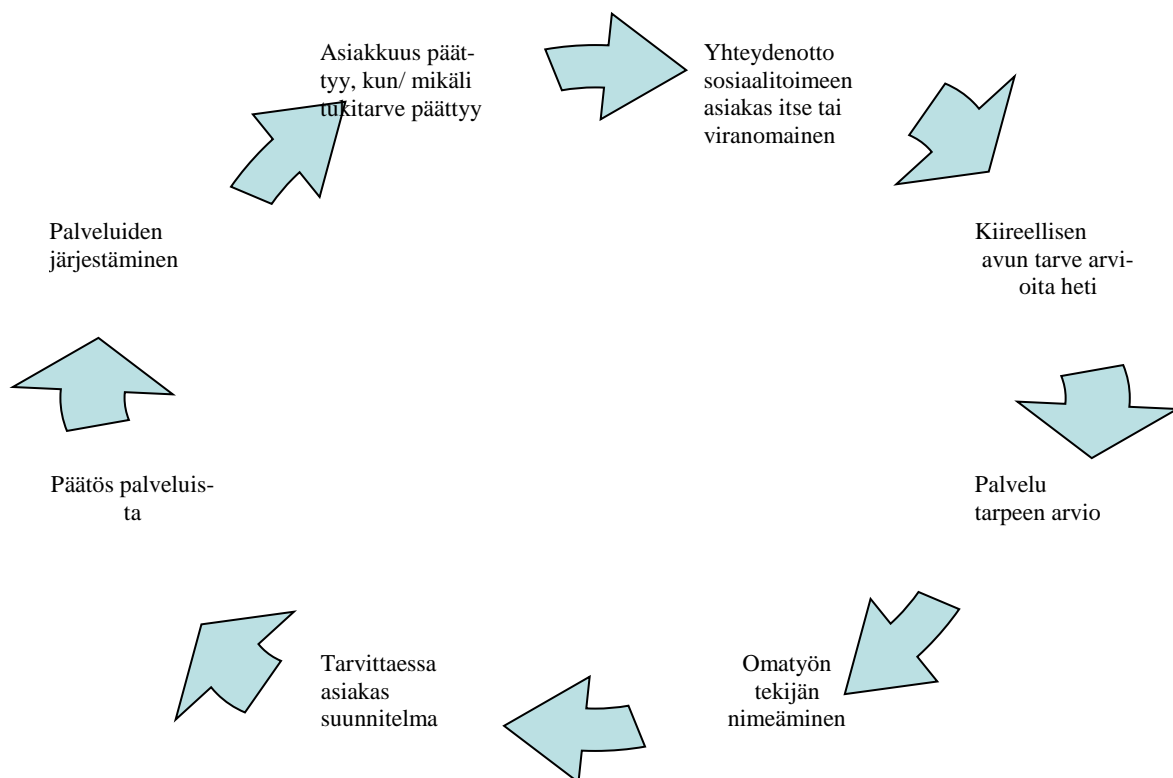
Sosiaalihoito ja siihen liittyvä lainsäädäntö seuraa yhteiskunnassa vallalla olevia arvoja. Ne voidaan nähdä yhteiskunnallisesti välineen asemassa, joilla toteutetaan yhteiskunnassa vallitsevia ja arvokkaina pidettyjä asioita. Näin sosiaalihoillon tilaa ja sen lainsäädäntöä voidaan tarkastella yhteiskunnallisen olotilan ilmentäjänä. (Hämäläinen & Niemelä 2014, 84.) Siinä missä lastensuojelunojaa lastensuojelulakiin (417/2007) ja vammaispalvelut vammaispalvelulainsäädäntöön (380/1987), jotka ovat erityislakeja, niin aikuissosiaalityö pohjaa yleislaiksi luokiteltuun sosiaalihoitolakiin (1301/2014), jonka uudistunut lainsäädäntö astui voimaan huhtikuussa 2015. Käytännön tasolla tämän sosiaalihoitolain (1301/2014) uudistuksen myötä on aikuissosiaalityöhön tullut merkittävästi uutta, työtä ohjaavaa lainsäädäntöä, kuten palvelutarpeen arvioinnin ohella lapsen etu, erityinen tuki ja Lasten ja perheiden muutosohjelman kautta vaikuttava vanhemmuuden tuki (kts. Juurikkala 2015; Saastamoinen 2018, 32–33). Näiden käsitteiden tarkastelu on siten merkityksellistä aikuissosiaalityön käytännön rakentumisen näkökulmasta.

Huhtikuussa (2009) Sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän sosiaalihoitolain (710/1982) uudistamista varten. Uudistamisen tavoitteena oli siirtää sosiaalihoillon painopistettä ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen tukeen. Uudistettavan toiminnan järjestämisvastuu pohjaa yleiseen kuntien järjestämisvelvollisuuden piiriin. Uudistuksen taustalla on katsottu, että sosiaalihoollolla on oma rajattu toiminta, jolla pyritään vastaamaan asiakkaan tarpeisiin. Tämä edellyttää kuitenkin yhteistyön asettamista eri toimijoiden kanssa keskeiseksi tavoitteeksi. Näillä toimilla pyritään vahven-

tamaan ihmisten osallisuutta oman asiansa hoidossa sekä pyritään tarjoamaan ihmisen tarvetta vastaavat, yleiset, tasavertaiset ja oikeudenmukaiset palvelut eri ikä- ja väestöryhmille. (Sillanaukee ym. 2012, 2.) Uudistunut sosiaalihuoltolaki (1301/2014) luokitellaan vahvaksi yleislaiksi. Sen vahvuutena nähdään, että se edistää hyvinvointia sekä asiakkaan osallisuutta palveluiden kehittäjänä. Lisäksi siinä edellytetään neuvonnan, ohjauksen ja rakenteellisen sosiaalityön huomioimista osana työskentelyprosessia. Sen avulla tuodaan yhteinen asiakasprosessi koko sosiaalihuollon eri sektoreille, jolloin avunsaanti varmistuu myös niille, jotka eivät ole erityislainsäädännön piirissä. Toisaalta taas se turvaa niiden asiakkaiden palvelut, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. (Juurikkala 2015.)

Palvelutarpeen arviointi

Asiakkaan oma, läheisen tai viranomaisen yhteydenotto sosiaalitoimeen käynnistää asiakasprosessin, joka on yhtenäinen eri sosiaalipalveluiden sektoreilla. Palvelutarpeen arviointi ja sen toteuttaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on tärkeässä asemassa, kun asiakkuuksien kestoja pyritään lyhentämään asiakkaan edun mukaisesti. Tällöin keskeiseen asemaan nousee asiakkaan tehokas, kattava ja oikea-aikainen avunsaanti. (Juurikkala 2015.)

Kuvio 1. Sosiaalihuollon asiakasprosessi (mukautettu: Juurikkala 2015)

Aikaisemmasta poiketen palvelutarpeen arvion yhteydessä määritellään omatyöntekijä. Lisäksi palvelun lopussa, kun asiakkaalla ei ole enää tuen tarvetta päätetään asiakkuus. Asiakasprosessin yhteydessä arvioidaan myös muita asiakasprosessiin vaikuttavia tekijöitä kuten:

- Palvelutarpeen arviointi: tilapäinen, määräaikainen tai pitkäaikainen tuen tarve
- Omatyöntekijä
- Monialaisen yhteistyön tarve
- Asiakassuunnitelma
- Läheisverkoston kartoittaminen
- Tarvittaessa ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta. (Juurikkala 2015.)

Lapsen etu aikuissosiaalityössä

Lapsen etu on uudessa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 5 §) nostettu erityisasemaan. Lapsen etu otetaan huomioon kaikissa sosiaalihuollon palveluissa, eikä vain lastensuojelussa, kuten on ollut aiemmin. Lapsen edun mukaista on, että aikuisella on asiat hyvin. Näin lapsen etu tulee huomioida myös aikuisille suunnatuissa palveluissa. (Juurikkala 2015.) Palveluiden yhteydessä on huomioitava, miten eri toimenpiteet ja ratkaisut parhaiten turvaavat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, iän sekä kehityksen edellyttämän huolenpidon siten että hän saa tarvitsemansa ymmärryksen, kasvuympäristön sekä ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 5 §.) Näkökulmana on, että lapsen ja perheen tarvitsemat tukitoimet tulisi antaa peruspalveluiden yhteydessä. Tukivastuu velvoittaa kaikkia viranomaisia, hallintorajojen tätä estämättä, tukemaan ja tarjoamaan apua lapsen hyvinvoinnin turvaamisessa. Tukitoimien avulla pyritään saavuttamaan niitä tarvitsevat lapset ja perheet heidän jokapäiväisessä, arkisessa kasvuympäristössä, kuten neuvolassa, koulussa ja yleisissä sosiaalipalveluissa. (Saastamoinen 2018, 32–33.)

Varhaisella tuella ehkäistään lasten ja perheiden kasaantuvia ja laajenevia ongelmia. (Heinonen 2016, 247.) Ehkäisevän työn toteutuminen edellyttää Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 44 §) mukaisesti sitä, että asiakkaan hoidossa olevan lapsen tai muun henkilön hoidon ja tuen tarve on selvitettävä, kun hänen hoidosta vastaava henkilö on itse tukipalveluiden, kuten esimerkiksi päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluiden piirissä tai aloittaa tutkinta tai vankeusrangaistuksen suorittamisen. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) velvoittaa varmistamaan asiakkaan tarvitseman tuen saamisen ja ilmoittamaan asiakkaan tuen tarpeesta siitä vastaavalle viranomaiselle. (Sosiaalihuoltolaki

1301/2014, 33 §.) Lasten huomioiminen aikuisten palveluissa edellyttää, että aikuiselle palveluja tarjoavan tahon on otettava lapsen tilanne puheeksi. Tällä varmistetaan, että lapsi saa riittävän hoidon ja tuen, kun hänestä huolehtinut aikuinen on hoidossa. Tarvittavien tukipalveluiden järjestämiseksi voidaan järjestää yhteistyötahojen neuvotteluja. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Erityinen tuki osana aikuissosiaalityötä

Sosiaalihuoltolaissa katsotaan, että on erityisen tärkeää huolehtia erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumisesta (SHL 1301/2014, 4 §). Erityisen tuen, tukitarpeiden ja lainsäädännön ympärille on käytännön työssä kasaantunut joukko kysymyksiä, kuten mitä erityisellä tuella tarkoitetaan tai kuka on erityistä tukea tarvitseva henkilö. Täysin tyhjentävää vastausta tuskin on löydettävissä, mutta lähempi tarkastelu voi ainakin teoreettisella tasolla auttaa tulkitsemaan erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön ominaispiirteitä.

Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien lasten palvelutarpeen arvioinnista vastaa viranhaltija, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksissa annetun lain (272/2005, 3 §) mukainen sosiaalityöntekijän pätevyys. Erityistä tukea tarvitsevan henkilön edun toteutuminen edellyttää lain mukaan sitä, että kunnan viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä erityistä tukea tarvitsevan henkilön hyvinvointia, poistettava epäkohtia sekä ehkäistävä niiden syntymistä. (SHL 1301/2014.) Kuitenkin erityisen tuen käsite liittyy nimenomaan vain sosiaalihuoltolakiin (1301/2014), jolla mahdollistetaan erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön tukipalvelut silloin kun hän ei saa näitä palveluita muiden lakien nojalla, kuten lastensuojelu- (417/2007) tai vammaispalvelulain (380/1987) nojalla. Siten aikuissosiaalityössä arvioidaan erityistä tukitarvetta ainoastaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisesti.

Erityistä tukea tarvitsevalla henkilöllä tarkoitetaan asiakasta, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea tai saada tarvitsemiaan palveluita ja tukitarpeita kognitiivisen, psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden tai monien yhtäaikaisten tukitarpeiden vuoksi. Lapsen kohdalla erityinen tuki kohdentuu lapseen, jonka terveys tai kehitys vaarantuu kasvuolosuhteiden tai oman käyttäytymisen vuoksi. Kyseessä on lapsi, joka on aikaisemmin saanut palvelut lastensuojelun avohuollon piiristä. Nyt erityisen tuen palvelut luokittevat uudistetun sosiaalihuoltolain (1301/2014) piiriin ja siten palvelut katsotaan ennaltaehkäiseviksi. (Juurikkala 2015.) Tämän pohjalta aikuissosiaalityössä tulee olla selkeä

näkemyksistä, mitä erityisen tuen tarpeessa olevalla asiakkaalla tarkoitetaan ja tätä tarkastelen seuraavaksi kognitiivisesta sekä psyykkisestä taustoituksesta käsin.

Yksilön kehityksen näkökulmasta katsotaan, että sosiaalisella ympäristöllä ja kielellisellä vuorovaikutuksella on merkitystä kognitiivisten taitojen kehittämisessä. Kognitiivisista taidoista puhutaan silloin, kun ihminen vastaanottaa, käsittelee, sisäistää sekä ymmärtää ympäristöstä tulevaa informaatiota. Kognitiiviset taidot nojaavat ihmisen aiempaan, varastoituneeseen tietoon sekä yksilön kokemuksiin. Niiden kautta ihminen suodattaa, säätelee toimintaansa ja käyttäytymistä sekä luo uutta tietoa. Kognitiivisten taitojen kohdalla kyse kääntyy ihmisen tarkkaavaisuuteen, oman toiminnan ohjaamiseen, ajatteluun, muistiin ja näiden keskinäiseen yhteistyöhön. (Kyrö-Ämmälä 2008, 26–27.) Psyykkiset taidot vuorostaan mielletään aina mielenterveyteen kuuluvaksi. Tämä yksisuuntainen näkemys osittain kumpuaa siitä, että psyyke käsitteenä on sama kuin ihmisen mieli, johon kuuluu yksilöllinen, sisäinen kokemusmaailma. Tämä kokemusmaailman rakennusaineina toimivat tunteet, ajatukset ja mielikuvat. Nämä mielen rakennusaineet vaihtelevat tunnetilojen ja ajatusten mukaisesti, mikä tarkoittaa, että yksilö on niistä tietoinen ja tarvittaessa kykenevä ohjaamaan mielialojaan. Näin mieli nähdään aktiivisena toimijana, joka pyrkii säätelemään toimintaansa. Mieli on siten iän ja kokemusten mukaisesti muotoutuvaa ja se syntyy aivojen sähköisen ja kemiallisen prosessin seurauksena. Mieli on aivojen hermostollista toimintaa. Tämä kokonaisvaltainen aivojen hermostollinen toiminta on herkkää ja voi järkkäytyä tai vaurioitua esimerkiksi päihteidenkäytön, psyykenlääkeaineiden tai huonojen kokemusten, mutta myös sairauden myötä, jolloin aivojen toimintakyky heikkenee. Tämä heikentää siten myös yksilön kokonaisvaltaista toimintakykyä, joka voi näkyä niin psyykkisen, sosiaalisen ja jopa fyysisen toimintakyvyn heikkenemisenä. (Peltomaa ym. 2006, 10–46.)

Myös sosiaalityössä korostetaan yksilön aktiivista osallistumista ja sen edistämistä niin yksilön, perheen kuin myös yhteisön tasolla (Leadbetter, 2002, 203; SHL 1301/2014, 3 §). Sosiaalityön tavoite on myös asettua heikommassa asemassa olevan yksilön tueksi, ehkäistä syrjäytymistä ja lievittää tai poistaa huono-osaisuuden seurauksia ihmisten elämässä (Aho 1999, 283). Jos kognitiiviset taidot ovat vajavaiset tai mieli on järkkynyt, niin ihmisen toimintakyky on siten alentunut. Toimintakyvyn vajetta ei korjata pelkästään taloudellisen etuuden myöntämisellä, vaan asiakas tarvitsee myös sosiaalityön muita tukimuotoja. Tämä tarve on kirjattu nyt myös sosiaalihuoltolakiin (1301/2014). Tämän näkemyksen mukaisesti erityisen tuen tarpeessa on se yksilö, jonka toimintakyky on siinä mielessä vajavaista, että hän tarvitsee rinnalleen ”kanssakulkijan”, joka tarvittaessa

huolehtii sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisesti asiakkaan edun toteutumisesta. Sosiaalityön näkökulmasta kyse on tällöin kokonaisvaltaisten tukitarpeiden arvioinnista ja näiden järjestämisestä yksilön toiveiden ja edun mukaisesti. Näiden avulla edistetään yksilön sen hetkistä ja tulevaisuuden toimintakykyä. Näiden tukitarpeiden yhteydessä kyse voi olla siten myös huollollisesta työorientaatiosta ja asiakkaan asioiden asianajosta.

Matalankynnyksen perhepalvelut vanhemmuutta tukemassa

Sote-uudistus näkyy aikuissosiaalityön käytännössä niin sosiaalihuoltolainsäädännön uudistumisen kautta, kuin myös palvelurakenteen uudistumisen myötä. Näiden ohella sote-uudistus muuttaa palveluiden tuottamisen tapaa, mikä luo uutta toimintatapaa koko sosiaalityön kentälle. Nykyisellään lasten ja perheiden palveluiden katsotaan olevan hyvin siiloutuneita ja hajanaisia. Palvelut toimivat irrallaan perheiden arjesta. Näin niissä korostuu ongelmalähtöisyys ja ammattikuntajohtoisuus. Lapsi, nuori tai perhe voi olla yhtä aikaa useissa eri palveluissa, joissa tuki ei ole koordinoitua. Palveluiden pirstaleisuus ei tue lasten, nuorten ja perheiden voimavaralähtöisyyttä, vaan käytettyjen resurssien päällekkäisyys on osittain esteenä tarvittavan tuen ja avun oikea-aikaisuudelle. Näin lapset ja nuoret sekä perheet ajautuvat usein lopulta korjaaviin palveluihin. (Socca 2017.)

Heinosen ym. (2018) näkemyksen mukaan palvelut voidaan tuottaa lasten, nuorten ja perheiden palveluiden osalta sieten, että palveluita on tuottamassa moninaisen toimijoiden verkosto, jonka toiminta on luonteeltaan systeeminen. Systeemissä kaikki osatekijät vaikuttavat toimillaan toisiinsa ja ovat näin riippuvaisia toistensa toiminnasta. Tämä edellyttää yhteisen, kansallisen tahtotilan lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kokonaisuudesta, joissa lasten ja nuorten elämäntilanne ja siihen kohdennetut palvelut ovat keskiössä. Palvelut tulee rakentaa elämäntilanteiden ja tarpeiden ympärille, jolloin kaikilla on yhteinen punainen lanka siitä, mihin palveluilla pyritään. (Mt., 15.)

Palveluita yhteen kokoavaksi toimintamalliksi on kehitetty Perhekeskustoimintamalli. Perhekeskustoiminnan kehitystyö on alkanut jo 2000-luvulla osana PERHE-hanketta (2005–2007). Perhekeskustoimintamalli toimii lapsille ja perheille suunnattuna lähipalveluiden kokonaisuutena, joilla vahvennetaan lapsille ja perheille suunnattua hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lapsen kasvua ja kehitystä varhaisen tuen ja hoidon palveluiden kokonaisuudella. Perhekeskustoimintamallin tavoitteena on koota ja verkostoida yhteen lasten ja perheiden tarvitsemat palvelut, jotka nyt ovat hyvin hajanaiset. (Pelkonen & Hastrup (2016, 4–9.) Perhekeskuksen palveluverkoston katsotaan koostuvan

seuraavasti: 1) lapsiperheiden terveystalvet, 2) varhaiskasvatns sekä muu kunnan hyvinvointia edistävä toiminta, 3) järjestöjen ja seurakuntien toiminta ja palvelut sekä 4) lapsiperheiden sosiaali-palvelut, joihin sisältyy: perhetyö, kotipalvelu, lapsiperheiden sosiaalityö, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki, kasvatns- ja perheneuvonta ja perheoikeudelliset palvelut. (Pelkonen & Hastrup 2016, 10.) Samalla perhekeskustoimintamalli tukee hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutos-ohjelmaa, joka on yksi hallituksen kärkihankkeista.

Sote-uudistusta myötäillen, on Sipilän hallitusohjelmassa visioitu vuodelle 2025 asti ulottuvia, tärkeäksi luokiteltuja kärkihankkeita. Hankkeille asetettuna lähtökohtana on kertapanostuksella saada näiden 26 kärkihankkeen toimintaa etenemään ja uudistumaan haluttuun suuntaan. Yhdeksi tällaiseksi kärkihankkeeksi on asetettu sosiaalialalle suunnattu ”*Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma*”, Lape. Sen tavoitteeksi on asetettu lasten, nuorten ja perheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Lähtökohtana on palveluiden tarjoaminen ensisijaisesti varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn näkökulmasta, joka hallitusohjelman mukaan tarjoaa myös kustannustehokkaan vaihtoehdon verrattuna nykyiseen järjestelmään, jonka katsotaan kohdentuvan lähinnä korjaavaan työhön. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 2–4.) Sosiaalialan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman ohjaaviksi periaatteiksi katsotaan lapsen oikeudet ja lapsen etu, lapsi- ja perhelähtöisyys, perheen voimavarojen vahvistaminen ja perheiden monimuotoisuus. Sosiaalialalla lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistava toimintakulttuuri on tarkoittanut lähinnä kansallisen ohjauksen, lainsäädännön ja johtamisen uudistamista tukemaan lapsi-, nuori- ja perhelähtöistä muutostyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 7; Heinonen 2018, 14–15.)

Lainsäädännön uudistuksen myötä on sosiaalihuollon lainsäädäntöä (1301/2014) vahvennettu siten, että sen avulla on mahdollista siirtää työskentelyn painopistettä nykyisistä korjaavista työmenetelmistä hyvinvointia edistäviin/ ennaltaehkäisevään työhön ja varhaisen tukeen ihmisten omassa arkiympäristössä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 2). Lähtökohtana on, että lasten, nuorten ja perheiden palvelut on sovitettava yhteen lapsi- ja perhelähtöiseksi palveluiden kokonaisuudeksi, jotta visioitu tavoitetila mahdollistuu. Näin perhelähtöisten palveluiden kokonaisuus on muodostunut seuraavaksi perhekeskustoimintamallin kokonaisuudeksi.

Taulukko 3. Perhekeskustoimintamalli

Matalankynnyksen palvelut	Erityistason palvelut	Vaativat palvelut
<ul style="list-style-type: none"> • neuvolat, perhetyö • varhaiskasvatus • digitaaliset palvelumahdollisuudet • järjestöjen, seurakuntien ja vertaistuen palvelut • vanhemmuuden ja parisuhteen tuki • eropalvelut 	<ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojelu • Erikoissairaanhoito • Vammaispalvelut 	<ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojelun vaativa erityispalvelu • vaativat lasten- ja nuorisopsykiatriset palvelut • Rikosseuraamusten piiriin joutuneiden palvelut • Vaativat maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden palvelut • Vaativat päihdepalvelut
<p>Koulu lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena</p> <ul style="list-style-type: none"> • opiskeluhoolto: • koulu- ja opiskeluterveydenhoolto • psykologit ja kuraattorit • tukioppilas- ja tutortoiminta • KiVa Koulu ohjelma 		

Lähde: (Mukaillen Sosiaali- ja terveysministeriön taulukkoa ref. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018)

Pääsääntöisesti muutosohjelman tavoitteena on, että lastensuojelun tarvetta ehkäistään matalankynnyksen palveluiden avulla. Lisäksi tavoitteena on, että eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottajat kehittävät toimintaansa asiakaslähtöiseksi integroimalla palveluita. Painopistettä siirretään perustason palveluita vahventavaksi, siten että aiempia erityistason palveluita voidaan tarjota saumattomasti peruspalveluiden yhteydessä. Näin siirtymä ennaltaehkäiseviin, varhaisen tuen ja hoidon palveluihin mahdollistuu. (Aula, ym. 2016, 21.)

Perhekeskustoimintamallin kehittämissä on menossa pilottivaihe, jossa yleisenä tavoitteena on luoda kuntiin perhekeskustoimintamalleja tai tukea jo olemassa olevaa perhekeskustoimintaa. Pääkaupunkiseudun pilottiin osallistuvat kunnat ovat Espoo, Helsinki, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi ja Vantaa. Lähtökohtana on peruspalveluiden horisontaalinen yhteistyö, jossa perhekeskuksessa verkostoidaan lapsille ja perheille tarkoitettuja julkisia palveluita tulevaa sote- ja maakuntarakennetta huomioiden. Näitä ovat esimerkiksi sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan palvelut sekä vapaaehtoisten toimijoiden-, seurakuntien ja järjestöjen palvelut. Perhekeskuksen katsotaan tukevan lasten ja nuorten turvallista kasvua ja kehitystä, vahventavan suojaavia tekijöitä, vanhemmuutta ja perheen omia voimavaroja sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Socca 2017.) Näiden pilottikuntien internet-sivut otan tutkielmani empiirisessä osiossa analysoitavien kuntien joukkoon.

3 Sosiaalityön tutkimuksen paikannuksia

Olipa ammatti melkein mikä tahansa, niin sen toimintaa ohjaa käynnissä oleva muutos. Sosiaalityö on se näköalapaikka, jossa muutokset kohdataan konkreettisella tasolla. Tällöin on kyse yksittäisten ihmisten tai ihmisryhmien vaikeudesta selvitä muutoksen keskellä. Sosiaalityö itsessään sitoutuu muutokseen kahdella eri taholla. Sosiaalityö lähtökohdiltaan tähtää asiakkaan elämäntilanteen muutokseen. Toisena muutoksen lähtökohtana on, että sosiaalityössä kohdattavat ilmiöt muuttuvat. Näiden muutoksen taustalla on yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset. Yhteiskunnan kehitys muuttaa sosiaalityön sisältöä ja siinä tarvittavia työtapoja ja näin sosiaalityö on jatkuvan muutoksen tilassa, jonka mukana on pysyttävä. (Aho 1999, 12–13.)

Tutkielmani lähtökohtana on kuvata aikuissosiaalityössä viime vuosina tapahtuneita muutoksia, mitkä ovat edenneet väistämättä käytännön tasolle. Siinä mielessä tutkimukseni lähentelee käytäntötutkimusta (kts. esim. Tapola-Haapala 2015), joskin pelkästään käytäntötutkimuksen näkökulma ei ollut mielestäni vielä riittävä lähtökohta tutkielmani rakentamiseksi. Muutosten taustalla vaikuttaa ennen kaikkea perustoimeentulotuen Kela-siirto ja uudistunut sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Nämä ovat tuoneet uutta ohjeistusta aikuissosiaalityöhön yhdessä valmisteilla olevan sote-uudistuksen kanssa. Nämä kaikki yhdessä ovat vaikuttaneet jo nyt vahvasti aikuissosiaalityön palveluiden muotoutumiseen.

3.1 Aikuissosiaalityön aikaisempia tutkimuksia

Ehkä enemmän kuin mitään muuta ammattia, niin sosiaalityön ammattikuvaa leimaa moninaisuus siinä määrin, että se on katsottava sosiaalityön ominaispiirteeksi. Tämä johtuu siitä, että sosiaalityö itsessään muotoutuu monesta eri asiayhteydestä, kuten materiaalisuudesta, sosiaalisuudesta, poliitikasta, taloudesta ja kulttuurista. (Fook 2002, 19.) Aikuissosiaalityö ei tee tässä poikkeusta.

Blomgrenin ja Kivipellon (2012) tekemässä tutkimuksessa etsitään vastausta aikuissosiaalityön työn sisällön, määrittelyn ja kehittämistarpeiden sekä sen selkeyttämiseksi, mikä on kunnissa tehtävän aikuissosiaalityön ajantasainen kuva. Tutkimuksen tulokset osoittivat työnkuvan suurta vaihtelevuutta. Lähes kolmannes vastaajista teki toimeentulotukityötä jopa 60% työajasta, kun toiset eivät tehneet toimeentulotukipäätöksiä ollenkaan. Sosiaaliohjaajat vuorostaan tekivät keskimäärin suu-

rimman osan ajastaan toimeentulotukipäätöksiä. Suurin osa sosiaalityöntekijöiden ja myös sosiaaliohjaajien ajasta kului asiakkaiden tapaamiseen ja tietojen kirjaamiseen sekä dokumentointiin. Työskentely kohdentui useimmiten asiakkaiden elämänhallintaan ja toimeentuloon. Lisäksi tapaamisilla usein käsitellyjä asioita olivat työttömyys, päihteet ja riippuvuuteen liittyvät asiat. Tutkimuksen loppupäätelmänä on, että aikuissosiaalityötä toteutetaan yhteistyössä eri verkostojen kanssa. Se on laajamittaista ja intensiivistä, jossa menetelmät pääsääntöisesti ovat asiakkaita tukevia ja kannustavia. (Blomgren ja Kivipelto 2012.)

Aikuissosiaalityön käytäntöä on tarkastelu myös vaikuttavuuden näkökulmasta, joka on nyt tämän aikakauden keskeinen teema aikuissosiaalityön käytännössä. Karjalaisen ja Kotirannan (2010) selvityksessä todetaan, että aikuissosiaalityö ja sen käytäntö ovat monimuotoista. Pääsääntöisesti aikuissosiaalityö perustuu asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutteiseen kohtaamiseen. Tämän näkökulman mukaisesti sen vaikuttavuuden mittaaminen on haasteellista. Mikäli mittaamisessa katsotaan vain asiakasmääriä, niin tällöin päästään tarkastelemaan vasta aikuissosiaalityön asiakasmäärien tuloksia. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden mittaamisessa tulisi siten katsoa tuloksellisuuden sijaan laatua. Laadukas työ ja laatu ennustavat tuloksellisuutta ja ovat lopputuloksen kannalta tärkeitä, vaikka ovat hypoteeseja. (Mt., 8, 17.)

Jokinen (2008) on tutkinut aikuissosiaalityötä tuen ja kontrollin näkökulmasta. Tutkimuksen näkökulmasta kontrollin katsottiin olevan osa työtä ja se liitettiin yhteiskunnan varoista annettavaan tukeen. Tuki taas liitettiin osaksi asiakkaan muutosprosessia, jossa kontrolli on osittain tulkinnallista. (Jokinen 2008, 110–135.) Tuki ja kontrolli ovat myös omassa tutkielmassani käsiteltäviä käsitteitä, joiden puitteissa Jokisen (2008) tutkimus auttoi suuntamaan myös omaa tutkielmani kontrollin kysymyksissä.

Juhilan (2008) tutkimuksessa mielenkiintoni on kohdistunut hänen esittämäänsä näkemykseen siitä, millä areenoilla aikuissosiaalityötä toteutetaan. Hän toteaa, että sosiaalityön ydin on kunnallisissa sosiaalitoimistoissa, mutta esimerkiksi aikuissosiaalityötä toteutetaan myös monilla muilla julkisilla areenoilla. Silti käsitteenä aikuissosiaalityö mielletään juuri tiettyinä kunnallisena sosiaalityön osana. Tutkimuksessa aikuissosiaalityö määrittyy ongelman, tavoitteen ja välineiden kautta suunnitelmalliseksi sosiaalityöksi. Suunnitelmallinen sosiaalityö perustuu huolelliseen tilanearviointiin ja siihen liittyvään muutostavoitteeseen, jonka toteutumiseen valitaan muutosta edistävät työvälineet. Juhila (2008) on tutkimuksensa aineistona käyttänyt eri kuntien ja kaupunkien internet-sivuja. Näi-

den käyttöä aikuissosiaalityön pohdinnan taustalla hän perustelee seuraavasti: Internet-sivujen kautta viestitään palvelujen käyttäjille sitä kenelle palvelut ovat tarkoitettu, missä tilanteessa palveluita tulisi käyttää ja milloin se on jopa velvoitettua. Lisäksi internet-sivujen informaatio luo pohjan asiakkaiden tiedonsaannin ohella tätä tietoa tarvitseville muille viranomaisille. (Mt., 15–17.) Omassa tutkimuksessani käytän samaa aineistonkeruun tekniikkaa, kuin Juhila (2008) on tutkimuksessaan käyttänyt. Lisäksi tarkastelen osaltani Juhilan (2008) esiin nostamaa sosiaalityön jäsentymistä 2000-luvulta lähtien elämäkaarimallin mukaisesti. Sosiaalityön jäsentymisen kautta sain myös Juhilan (2008) tutkimuksesta tutkielmani kannalta merkittävää tietoa. Näin hänen tutkimuksensa osoittautui oman tutkielmani kannalta merkittäväksi tiedon lähteeksi.

Nummelan (2011) tutkimus johdattelee näkemään aikuissosiaalityön viranomaistehtävänä. Oman tutkimukseni kannalta merkittäväksi tekijäksi nousee lainsäädännön näkökulma, joka suurelta osalta ohjaa myös oman tutkimukseni tarkastelua. Lainsäädännön kautta määrittyvät myös hallintokäytännöt sekä asiakkaan oikeudet palveluihin ja etuuksiin. Aikuissosiaalityö on asiakkaan kohtaamista viranomaistehtävässä, johon vaikuttavat kunnallisen sosiaalityön hallinnolliset reunaehdot sekä sosiaalityön eettiset ohjeet. Aikuissosiaalityö on vuorovaikutusta, asiakkaan kohtaamista, yhteistä dialogia ja asiakasprosessin etenemistä. Aikuissosiaalityötä ei voi määrittää yksittäisen tieteen tai teorian kautta. Se on osa yhteiskunnallista tehtävää, jota tarkastellaan sosiaalipolitiikan, julkisuuden, hallintotieteen ja sosiaalityön tietoperustasta käsin. (Mt., 13.)

3.2 Sosiaalityön käytännön toimintatapaa ohjaavat teoriat

Aikuissosiaalityön määrittelyyn ei löydy yksiselitteistä näkökulmaa sen moninaisuudesta johtuen (esim. Kainulainen & Kotiranta 2010). Tämä herättää haasteita siinä, miten aikuissosiaalityön käytännön muutosta voidaan tutkia. Muutoksen taustalla on kuitenkin lainsäädännön kautta tuleva yhteiskunnallinen muutos. Näin tutkielmani taustalle ja sen lähtökohdaksi nostan Klaus Weckrothin ref. Eskola ja Suoranta (2005, 80) ajatuksen, että teorian voi lähtökohtaisesti ymmärtää tutkimuksen ajatuspohjaksi. Teoria toimii ja ohjaa tutkijaa tutkimuksessa tarvittavan tiedon äärelle ja samalla se jäsentää ja systematisoi kerättyä tietoa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 144).

Lopulta oman tutkielmani teoreettinen ajatuspohja ja viitekehys alkoi hahmottua luetuani Raunion (2009) teosta *Olennainen sosiaalityössä*. Teoksessa on tarkasteltu sosiaalityön toimintatapoja Sipi-

län (1989) esittämän näkökulman mukaisesti. Lisäksi teoksessa oli tarkasteltu Paynen (1996, 1998, 2005) sosiaalityön toiminnallisia perspektiivejä, joissa kummassakin oli yhtymäkohtia keskenään (Raunio 2009, 186). Tässä osiossa tarkastelen näiden kaikkien kolmen tekijän teoksia ja yhdistelen niiden tarjoamia taulukoita ja tietoja. Käyttämäni aineisto on sama, kuin mitä Raunio (2009) on käyttänyt, vaikka Sipilän (1996) ja Paynen (2006) teokset ovat eri vuosilta, kuin mitä Raunio on teoksessaan käyttänyt. Näiden teosten ja niiden tarjoaman aineiston pohjalta kokoan käsitetaulukon sosiaalityön käytännön toimintatavoista. Jatkossa taulukko toimii oman aineiston ja sen analyysin tulkintojen pohjalla niin sanottujen tulkintojen tukena. Käyttämäni lähteet ovat: Sipilä (1996); Raunio (2009) ja Payne (2006). Taulukon rakentamisessa lähdän liikkeelle Sipilän (1996) lähteistä, jonka jälkeen tarkastelen Paynen (2006) ja Raunion (2009) lähteitä ja näiden suomennoksia. Taulukon rakentamisen yhteydessä tarkastelen eri lähteiden antamia viitteitä siitä, mitkä käsitteet he katsovat olevan tärkeitä kussakin osiossa. Merkkaan näitä käsitteitä *kursivoiden* ja liitän ne vaihe vaiheelta taulukoksi.

Sipilä (1996, 11) on tarkastellut teoreettisesti sosiaalityön ja yhteiskunnan suhdetta, miten sosiaalityöstä on tullut tarpeellinen osa yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Jokaisella aikakaudella, kulttuurilla ja sen politiikalla on omat tavoitteet, jotka kirjoittajan tulisi uusintaa. Nämä tavoitteet ovat siten muuttuvaisia, niin historiallisesti, kuin myös yhteiskuntatieteellisesti ja näin ne asettavat omat vaatimukset realistiselle ja uskottavalle sosiaalityön yleiskuvaukselle. Sipilän (1996, 11-12) mukaan tämän ei kannata antaa lannistaa, vaan sosiaalityö on hyvä ymmärtää osaksi sosiaalisia liikkeitä ja historiallisia tilanteita. Näin yhteiskunnallista muutosta voi käyttää sosiaalityön tutkimuksen metodina, jolla voi jäsentää todellisuutta. Sipilän (1996) teoksen lähtökohtana ei ole ollut ohjeistaminen siinä, millaista on hyvää sosiaalityötä tai, miten sosiaalityöllä toteutetaan yhteiskunnallista hyvinvointia, vaan Sipilä on tarkastellut sosiaalityötä olemassa olevana toimintana. Näin tämän tutkimuksen ohjaavaksi teoriaksi ja ajatuspohjaksi muodostui Sipilän (1996) kirjasta ”*Sosiaalityön jäljillä*” esittämä näkemys sosiaalityön tutkimisesta olemassa olevana toimintana. Tämä avaa mielestäni tutkielmassani mahdollisuuden peilata sosiaalityön muutosta sen yhteiskunnallista kontekstia vasten, joka on tähän aikakauteen sitoutunut. Nämä yhteiskunnalliset muutokset osaltaan muuttavat myös sosiaalityön käytäntöjä ja tarjottavia palveluita.

Sipilä (1996, 213) tarkastelee *sosiaalityön toimintaa asiakastyönä*, jonka hän jakaa kolmeen osajärjestelmään. Nämä ovat *byrokratiatyö*, jota tehdään byrokraatioissa, palvelupisteiden ohjaus- ja neu-

vontatyö eli *palvelutyö* ja *psykososiaalinen työ*, joka toteutuu terapeuttisissa organisaatioissa. Esitteen seuraavaksi nämä osajärjestelmät lyhyesti.

Byrokraatiatyö: Sipilä (1996) näkemyksen mukaisesti byrokratian olemassaolo on oikeusvaltiolle välttämätön. Byrokratian kautta jäsenyvät oikeusvaltiolle ominaiset piirteet, kuten kansalaisten tasapuolinen ja oikeudenmukainen kohtelu. Kansalaisten tasapuolisen kohtelun periaatetta säädetään lakien ja normien kautta. Nämä formaalit säännöt tuottavat ja *kontrolloivat* kansalaisille annettuja sääntöjä, joita tulee yleisesti noudattaa. Näin ne jättävät muilta osin huomioimatta yksittäisten ihmisten elämäntavat. Näin byrokraatiatyössä lähtökohtana ovat *viraston normit*, eikä asiakkaan elämäntilanne nouse siinä esiin merkittävänä tekijänä. (Sipilä 1996, 214–215.) Sosiaalihuollon byrokraatiatyön ensisijainen tavoite on luoda heikommassa asemassa oleville kansalaisille periaatteellisia selviytymismahdollisuuksia, jotka ovat perustuneet *lainsäädäntöön* ja sen *säädöksiin*. Klassista byrokraatiatyötä ohjanneet säädökset ovat ajan myötä höllentyneet, kun sosiaalitoimistojen byrokraatiatyötä toteuttaneet sosiaalityöntekijät ovat kouluttautumisen myötä vaatineet itselleen lisää autonomiaa. (Sipilä 1996, 217.) Tämä on ollut lähtökohtana sille näkökulmalle, että aikuissosiaalityön paikka on määrittynyt pitkälti byrokraatiatyön otteen mukaisesti viimesijaisena toimintana (Kankainen 2012, 108-109). Lundström & Sunesson (2006) analysoivat Raunion (2009) mukaan sosiaalityön byrokraatiatyön viimesijaisuuden pitävän sisällään asiakkaan oikeuksien ohella myös sosiaalityön *kontrollin* näkökulman. Byrokraatiatyössä viimesijaisuus ei siten aina välttämättä tarkoita asiakkaan oikeuksien ensisijaista tarkastelua, vaan lähtökohtana voidaan pitää *oikeudellisia säännöksiä*, joiden puitteissa asiakkaan oikeutta *erityisesti taloudelliseen etuuteen* kontrolloidaan. (Raunio 2009, 173.) Tämän mukaisesti kontrolli luokituu oikeuksia ohjaavaksi tekijäksi.

Palvelutyö ja palveluohjaus: Sosiaalityössä annettavaa neuvontaa ja ohjausta kuvataan palvelutyön nimellä, joka on huomattava osa sosiaalityötä. Asiakkaan inhimillisen ongelman kohtaaminen ja siihen ratkaisuvaihtoehdon löytyminen voi tarkoittaa sitä, että asiakkaalle *etsitään palvelua*, jolla tavoitellaan asiakkaan ongelmaan puuttumista ja tätä kautta ratkaisun löytymistä. Palvelutyö on siten aina yksilöllistä, erityistä tapausta koskevaa ja näin sitä on vaikea standardoida. Palvelutyö edellyttää *asiantuntijuuden*, mutta sen ei katsota edellyttävän byrokratiaa. Kuitenkin palvelutyön taustalla toimii sen laillisuudesta ja rahoituksesta vastaava byrokraattinen organisaatio ja sen myötä myös palvelutyöjärjestelmä itsessään sisältää kontrollia. (Sipilä 1996, 219.) Sosiaalipalvelut ovat alun alkaen kehittyneet juuri sidoksissa sosiaalihuollon käsitteen kanssa (Toikko 2012, 43.) Valokivi (2002, 65) määrittelee sosiaalityön palveluohjauksen olevan sosiaalityön *ammattillinen* menetel-

mä, jonka avulla määritellään asiakkaan yksilölliset avun ja tuen tarpeet sekä kohdennetaan niihin sopivat palvelut. Näin palveluohjauksen työskentelyprosessi sisältää seuraavat vaiheet: asiakkaiden valikointi, palvelutarpeen arviointi, palvelun ja tuen järjestäminen, tavoitteiden toteutumisen seuranta ja tarvittaessa palvelukokonaisuuden korjaaminen. *Asiantuntijuuden* merkitys korostuu niissä tilanteissa, joissa asiakkaan tilanne edellyttää monenlaisten arkielämän ongelmien selvittämistä. (Mt., 65.)

Psykososiaalinen työ: Sipilä (1998) näkee psykososiaalisen työn kapea-alaisena psykoterapian kriittikkinä. Kriitikki kohdistuu siihen, miten asiakkaat luokittelevat nimenomaan niihin, jotka on määritelty psykoterapiaan sopimattomiksi yksilöiksi, joilla on psyykkisiä häiriöitä, väkivaltaa ja kriisejä sekä haasteellisia ihmissuhteita. Sosiaalityön näkökulmasta nämä ovat niitä asiakkaita, joiden kohdalla korostuu asiakkaiden psyykinen selviytyminen tai toiminta- sekä ajattelutavan muutos. (Mt., 224–225.) Ihmisillä on monesti voimavaroja oppia, kasvaa ja sopeutua siten, että he voivat ainakin jossain määrin muokata heidän sosiaalisia olosuhteitaan. Etenkin ennaltaehkäisevän työotteen näköpiirissä sosiaalityössä on hyvä huomioda, että psykososiaaliseen työhön sisältyy myös systeemi-teoreettisia vaikutteita, joka voi yhdessä vuorovaikutuksen kanssa olla toimiva apu sosiaalityön menetelmänä. (Woods & Robinsonin ref. Sipilä 1996, 55–56.) Siten psykososiaalisen työn katsotaan edellyttävän huomattavasti enemmän sosiaalialan ammattilaisen *asiantuntemusta*, kuin byrokraatiatyö tai palvelutyö. Työ on vuorovaikutustyötä, joka edellyttää asiantuntemusta suhteessa asiakkaan ongelmiin ja niiden ratkaisuihin. Psykososiaalinen näkökulma *painottuu yksilöön*, mutta lähtökohtaisesti se sisältää ajatuksen *ihmisen ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksesta*, jossa asiakkaan esittämiä ongelmia ei käsitellä pelkästään terapeuttisesta näkökulmasta. Psykososiaalinen työ pyrkii vahventamaan asiakkaan ymmärrystä ja toimijuutta oman ongelmallisen tilanteensa parantamiseksi. Se ei ole kuitenkaan tiukan ongelmakeskeisen metodin mukaista, vaan ennemminkin se on yleinen sosiaalityön lähestymistapa. (Raunio 2009, 178–180.) Näin psykososiaalinen työ antaa taustan myös aikuissosiaalityön jäsentymiselle. Psykososiaalisen työn kohdalle lisään taulukkoon *asiantuntemuksen*.

Edellisten ohella Sipilä (1996) näkee sosiaalityön ammattiin olennaisesti kuuluvan seuraavat käsitteet, kuten: *kontrolli*, *tuki*, *socialisaatio*, *suojelu ja terapia*: 1) *Kontrolli/socialisaatio* liittyy asiakkaan palauttamiseen/ohjaamiseen yhteiskunnan normatiiviseen käytäntöön. 2) *Tuki* taas liittyy asiakkaalle myönnettyihin lisäresursseihin sekä ohjaukseen ja neuvontaan. 3) *Suojelu* on asiakkaalle ohjattua tukea, jossa kontrolloidaan kolmatta osapuolta ja 4) *Terapia* kohdennetaan asiakkaan toi-

mintakyvyn parantamiseen, jolla hän edistää omaa elämänhallintaa ja yhteyttä ympäristöönsä. (Sipilä 1996, 63–64.)

Taulukko 4. Sosiaalityö toimintana aiempien tutkimusten mukaisesti

Toimipaikkana	Sosiaalityön toimintana	Sosiaalityön ammattiin kuuluvat toimenpiteet
Byrokrania	Byrokraatiatyö: Lainsäädäntö, normit	Kontrolli, sosialisatio, etuuden myöntäminen, taloudellinen etuus
Palvelupisteet	Palvelutyö: Palveluiden asi- antuntija	tuki, suojele
Terapeuttinen organisaatio	Psykososiaalinen työ: Asian- tuntemus	terapia/vuorovaikutus, toiminta- kyvyn lisääminen, yhteys ympä- ristöön

Lähde: mukailen (Sipilä 1996, 213, 63–64; Raunio 2009, 178)

Sosiaalityön perspektiivit

Payne (2006, 12–14) esittää sosiaalityön koostuvan kolmesta eri perspektiivistä, joilla on keskinäinen yhteys kaikissa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kohtaamisissa, kuin myös hyvinvoinnin turvaamisessa. Perspektiivit jäsenyivät seuraavasti: 1) Therapeutic/ Reflexive-Therapeutic, 2) Social order/ Individualist-Reformist ja 3) Transformational/ Socialist-Collectivist. Raunio (2009, 186) on suomentanut nämä käsitteet, joita pääsääntöisesti käytän jatkossa alkuperäisten sijaan.

Paynen (2006) mukaan (therapeutic) eli terapeuttinen vuorovaikutus syntyy asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välille keskinäisessä *vuorovaikutuksessa*, jossa he *reflektoivat* asiakkaan esittämää ajatusta. Keskustelun tavoitteena on, että kumpikin esittää oman näkemyksensä, jonka kautta päästään lopulta yhteiseen ymmärryksen. Sosiaalityöntekijä puolestaan prosessoi asiakkaan tilanteiden problematiikkaa ja sitä, miten niihin pystyttäisiin vastaamaan yhteiskunnan tasolla. Sosiaalityön tehtävänä on myös viedä tätä tietoutta yhteiskunnan *päättäjien tasolle*, jolloin asiaan pystytään puuttumaan yhteiskunnan kaikilla tasoilla. (Mt., 12.)

Paynen (2006) (transformational) eli yhteiskuntakriittinen näkemys merkitsee kriittistä yhteiskunnallista muutosta, jossa yhteiskunnan tulisi huomioida, kehittää yhteistyötä ja keskinäistä *tukea* sekä kohdistaa *etuja* niille ihmisille, jotka ovat kaikkein *köyhimpiä* ja *sorretuimmassa* asemassa. Näin *tukien* avulla heillä olisi mahdollisuus voimaantua ja selvitä paremmin elämässään. Kansakuntien

ja sosiaalityön tulisi edustaa eettisiä ohjeita, sosiaalinen oikeudenmukaisuuden toteutumista ja edistää *tasa-arvoa* ja sosiaalista yhteenkuuluvaisuutta. (Payne 2006, 13.)

Palvelujärjestelmäkeskeinen (social order) näkemys tavoittelee yhteiskunnan hyvinvoinnin *palveluita* siten että ne kohtaavat asiakkaan tarpeet ja samalla parantavat sosiaalityön kykyä vastata asiakkaiden tarpeisiin. Sosiaalityö ylläpitää *sosiaalista järjestystä* ja yksilöitä silloin, kun he ovat *vaikeassa elämäntilanteessa* ja tarvitsevat *apua*, jonka avulla tilanne tasoittuu. (Payne 2006, 12–14.)

Sosiaalityön toimipisteenä ovat kuntien sosiaalitoimistot. Näissä työ jakautuu byrokratiatyön ohella palvelutyöhön sekä psykososiaaliseen työhön, vaikka nämä ovat keskenään jännitteisessä suhteessa toisiinsa. Byrokratiatyö mielletään yleensä sosiaalitoimen etuuden myöntämiseksi tai pakkotoimeksi. Palvelutyö ja psykososiaalinen työ vuorostaan edellyttävät *asiakaslähtöistä* vuorovaikutustyöskentelyä ja asiantuntemukseen perustuvaa työskentelyä. Palvelutyö on asiantuntijatyötä, jossa palveluiden ja palvelujärjestelmän kokonaisvaltainen tuntemus on keskeisessä roolissa. Psykososiaalisessa työssä vuorostaan keskeistä on asiantuntemus, joka koskettaa ihmisen ja hänen sosiaalisen ympäristönsä sekä näiden vuorovaikutukseen kohdistuvien ongelmien ratkaisussa. (Raunio 2009, 170-171.)

Esittelen tämän osion yhteydessä rakentuneen ja analyysin pohjana toimivan sosiaalityön käytännön toimintatapoja kuvaavan teoreettiseen jäsennostaulukon, niin sanotun ajatuspohjan, kokonaisuudessaan aineiston analyysin yhteydessä luvussa 4,3.

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimuskysymys

Aikuissosiaalityöhön on viime vuosina kohdistunut tavallista merkittävämpiä muutospaineita, kuten sosiaalihuoltolain (1301/2014) muutos, perustoimeentulotuen siirtyminen Kelan tehtäväksi ja valmisteilla oleva sosiaali- ja terveystalouden uudistus, sote. Nämä kaikki yhdessä ovat muuttaneet sekä muuttavat edelleen aikuissosiaalityön käytäntöä ja sen sisältöä. Näiden suurien ja myös haasteellisten muutospaineiden alla aikuissosiaalityön tutkimusta tarvitaan nyt enenevässä määrin käytännön toiminnan tueksi ja aikuissosiaalityön päämäärän ja tavoitteiden selkeyttämiseksi.

Tässä tutkielmassa tavoitteena on tarkastella aikuissosiaalityötä ja sen toiminnan jäsentymistä Juhilan (2008) viitoittaman tutkimuksen mukaisesti. Tutkielmani pääsääntöinen fokus on tarkastella aikuissosiaalityötä palveluna ja tämän palvelun rakentumista vuoden 2018 näkökulmasta.

Juhila (2008) on tutkimuksessaan tutkinut ja analysoinut eri kuntien ja kaupunkien aikuissosiaalityön internet-sivuja ja sitä, miten niiden kautta tuotetussa informaatiossa aikuissosiaalityötä määritellään. Aikuissosiaalityön internet-sivujen aineiston valintaa ja käyttöä tutkimuksen analysoinnin taustalla Juhila (2008) perustelee seuraavasti: Internet-sivujen kautta viestitään palvelujen käyttäjille sitä kenelle palvelut ovat tarkoitettu, missä tilanteessa palveluita tulisi käyttää ja milloin se on jopa velvoitettua. (mt., 15–17.)

Tutkielmani aineistona käytän eri kuntien aikuissosiaalityötä kuvaavia internet-sivuja. Lisäksi käytän tutkimukseni empiirisen analyysin apuvälineenä eri lähteistä, kuten (Sipilä 1996, Raunio 2009; Payne 2006) koostamaani taulukkoa niin sanottuna tutkimuksen teoreettisena ajatuspohjana.

Tutkimuskysymys on:

Miten aikuissosiaalityö määrittyy toiminnallisena palveluna kuntien internet-sivujen kuvailujen kautta?

4.2 Aineiston keruu

Pro gradu -tutkielmaani aineiston keräsin aikuissosiaalityötä kuvaavien eri kuntien internet-sivustoilta Juhilan (2008) tutkimuksen innoittamana. Tämä tutkimus löytyi teoksesta ”*Sosiaalityö aikuisten parissa*”. Tutkimuksessa Juhila (2008) on käyttänyt aineiston hankinnan tukena internetin google-hakutoimintoa. Internetistä saadun tekstiaineiston avulla Juhila (2008) on analysoinut aikuissosiaalityön määrittymistä, kohderyhmiä ja työn sisältöä. Juhilan (2008) tutkimus on antanut suuntaviivoja myös oman tutkimukseni aineiston keräämiseen. (Mt.,15–16.)

Sosiaalityön ja sen olemassaolon päätehtävänä on korjata ja pyrkiä ennaltaehkäisemään sosiaalisia ongelmia. Sosiaalisten ongelmien korjaamisen edellytyksenä on, että niiden syyt ovat tiedostettava. Toisin sanoen, kun tiedetään sosiaalisten ongelmien syyt, niin suunniteltu interventio eli väliintulo kohdentuu oikeisiin syihin. Näin katsotaan, että ongelma voidaan poistaa tai ainakin lieventää sen seurauksia. Tutkimusten pääasiallisena tehtävänä on siten tunnistaa ne ongelmat ja syyt, jotka merkittävästi vaikuttavat yksilön, ryhmän tai yhteiskunnan tasolla. (Brante 2013, 109.) Tutkielmani aineiston keruuta ohjaa vahvasti sosiaalisen konstruktion ajatus. Siten tämän tutkielman lähtökohtana on tutkia sitä sosiaalista todellisuutta, minkä kuvan aikuissosiaalityön internet -sivujen julkaisut ilmentävät aikuissosiaalityön olevan vuonna 2018. Tutkimuksessani ei siten ole kyse Branten (2013) mainitsemasta asiakkaan sosiaalisten ongelmien syiden tiedostamisesta ja niihin kohdennetuista interventioista, vaan kyse on siitä, minkä kuvan aikuissosiaalityön internet -sivut antavat aikuissosiaalityössä toteutuvista interventioista. Näin ollen kerään aineiston kuntien sosiaalitoimistojen palveluita esittelevistä internet-sivujen julkaisuista. Niiden antaman informaation katson olevan sosiaalityön toimintaa ja samalla sen arkipuhetta, joka Eskolan & Suorannan (2005, 144) mukaan ”*antaa elämälle sen viimekätisen perustan, on se myös oltava sosiaali- ja kasvatustieteiden tärkeä tutkimuskohde.*”

Tutkimusaineiston kokosin kopioimalla eri kuntien aikuissosiaalityötä kuvaavat internet -sivujen tekstit koneen tekstinkäsittelyllä Word -tiedostoksi. Tutkielmassa käyttämäni kunnat muodostuivat niin sanotuista kuntaryppäistä tai kuntayhtymistä, joiden yhteydessä oli saatavilla aikaisempaa tutkimusaineistoa. Tätä tutkimustietoa olen hyödyntämään myös tässä tutkielmassani. Tutkielmani liittyvät kunnat ja niiden asukasluvut, jotka ovat kunkin kunnan jälkeen suluissa, jäsenyivät seuraavasti:

1. Pääkaupunkiseudun perhetoimintamallin pilottiryhmään kuuluvat Espoo, Helsinki, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi ja Vantaa (Socca 2017). Nämä kunnat liittyvät myös Kuusikkokuntiin ja KUUMA -kuntiin paitsi Kauniaisen (9 608) osalta.
2. Kuusikko-kuntiin kuuluvat kunnat ovat Helsinki (645 482), Espoo (280 247), Tampere (232 407), Vantaa (224 397), Oulu (202 058) ja Turku (189 930) (Helsingin kaupunki 2018).
3. Lisäksi tarkastelin KUUMA-kuntien tai KUUMA-seutujen tilannetta, joita ovat Hyvinkää (46 675), Järvenpää (42 876), Kerava (35 792), Kirkkonummi (39 306), Mäntsälä (20 739), Nurmijärvi (42 305), Pornainen (5 118), Sipoo (20 364), Tuusula (38 773) ja Vihti (29 245) (Poutapilvi 2018).

Aikuissosiaalityötä kuvaavien kuntien määräksi tuli 17. Jokaisen yksittäisen kunnan kohdalla laitoin hakusanaksi kunnan tai kaupungin nimen sekä aikuissosiaalityö, esimerkiksi Oulun kaupungin aikuissosiaalityö. Internet-haku johdatteli yleisemmin suoraan haetun kunnan sosiaalityön sivuille, joissa oli erikseen jaoteltu sosiaalityön eri sektorit. Tästä esimerkkinä seuraavat: Espoo, jonka yhteydessä haku johti pääsivulle sosiaalityö ja toimeentulotuki, jonka alta löytyivät työtä jäsentävät toiminta-alueet. Vantaan kaupungin sivut tarjosi alunäkymäksi sosiaalipalvelut nuorille, aikuisille ja perheille. Mäntsälän sivut ohjautuivat suoraan aikuissosiaalityön sivustolle. Vihdin aikuissosiaalityön haku johdatti peruskuntayhtymä Karviaisen sosiaalipalvelut-sivustolle. Hakujen avulla löytämäni internet-sivujen tiedot poimin kopioimalla Word-tiedostolle. Tiedoston sivumääräksi tuli 42 yksipuolista sivua, jotka tulostin aineistoksi.

4.3 Laadullinen sisällönanalyysi

Eskola ja Suoranta (2005) katsovat, että kvalitatiivisen aineiston analyysiin ja tulkintojen tekemiseen on löydettävissä kaksi toisistaan poikkeavaa lähestymistapaa, joita on mahdollista käyttää yhtäaikaaisesti saman tutkimuksen sisällä. Toinen tapa tukeutuu aineistoon lähtökohtaisesti apuvälineenä tai tulkintojen tukena. Toisessa keskitytään tiukasti aineistosta lähtevään analyysiin, jonka toimintaa voi kuvata tutkimuksen päämääränä. (Mt., 83, 145.) Pro gradu -tutkielmassani hyödynnän näitä kumpaakin tekniikkaa. Ensimmäiseksi analyysini pohjautuu sosiaalityön käytännön toimintatapoja kuvaavaan ja liittyvään teoreettiseen jäsennostaulukkoon ja sen jäsentämiin kategorioihin, jotka olen koonnut taulukoksi aikaisempien teorioiden avulla. Tämän jäsennostaulukon viitekehyyksi muodostui byrokratiatyö, palvelutyö ja psykososiaalinen työ. Tämä teoreettinen jäsennostaulukko toimii oman tutkielmani tulkintojen tukena, aikuissosiaalityön toimintaa jäsentävänä, teo-

rialähtöisenä deduktiivisena viitekehyksenä, joka luo pohjaa varsinaiselle aineiston kategorianalyysille. Nimesin taulukon tutkimuksen teoreettiseksi ajatuspohjaksi. Taulukon esitän seuraavalla sivulla. Toiseksi tarkastelen kuntien internetsivujen tarjoamaa aineistoa tukeutumalla aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, jota toteutan kategorianalyysiin tukeutuen. Tätä aineistosta nousevaa kategorisointia käsittelem kunkin edellä kuvatun otsikon mukaisesti kokoamani teoriataulukon kategorioiden esittelyn jälkeen. Näin katsoin saavani parhaiten esiin aikuissosiaalityön käytännön työssä tapahtunutta toimintakulttuurin muutosta, joka on tämän pro gradu -tutkielmani tavoitteena. Lähtökohtana on siten aiemman tutkimuksen tiedon vertaaminen vallalla olevaan, aikaan ja paikkaan sitoutuneeseen tietoon.

Kategorisoinnin käyttämistä puoltaa näkökulma, missä olennaista on nähdä, että keskinäinen ja arkinen vuorovaikutus rakentaa sen kulttuurisen ymmärryksen ja todellisuuden, missä elämme. Tämä Harvey Sacksin (1966, 1972 a ja b; 1974; 1989) MCD- teoria eli (Membership Categorization Device) pohjautuu näkemykseen, että arkisessa vuorovaikutuksessa tulkitsemme toistemme sanomaa hyvin samalla tavalla, organisoiden. Tämä on johtanut siihen, että arkisessa, jokapäiväisissä vuorovaikutustilanteissa tietomme on jäsentynyt kategorioiksi (membership categories), joihin luokittelemme ja identifioimme erityyppiset ihmiset. Siten arkitietomme rakentuu kulttuurisesti rakentuneisiin kategorijäsennyksiin, joihin olemme luoneet merkityksen identifioinnin kautta. Yksilön identifioinnin lisäksi kategorisointi liittyy myös ryhmiin. Kategorisointien yhteyteen liitetään niitä määrittäviä toimintoja, ominaispiirteitä, tyynejä, kategoriapareja tai standardipareja esim. oppilas/opettaja, naiset/miehet, jotka voivat olla hierarkkisessa suhteessa keskenään. (Forsberg, Ritala-Koskinen, Järviluoma & Roivainen 1991, 112–115.) Nämä kategorijäsennykset ovat hyvä lähtökohta myös aiemman tutkimuksen kategorioiden tarkastelulle, jolloin niiden kautta voi paikantua menneen ajan ja nykyajan kategorioiden eroja.

Ennen varsinaisen aineiston analyysiä testasin internetistä tulostamani eri kuntien aikuissosiaalityötä kuvaavan aineiston sopivuutta analysoitavaksi ajatusteni mukaisesti. Tulostin sivut, jonka jälkeen merkitsin niihin erivärisillä puukynillä kategorisoitavia osa-alueita. Tämä osoittautui erittäin hyväksi lähtökohdaksi, jolla sain myös jäsenettyä niin taustoitulusluvussa 2, kuin myös teorialuvussa 3 esiintyneitä kategorioita.

1. Punaisella ympyröin ikää koskevat määreet
2. Sinisellä merkitsin aikuissosiaalityön käytännön työtä määrittäviä määreitä

3. Keltaisella ruksilla merkitsin, mikäli kuntasivuilta löytyi yhteydenottoa velvoittavia viitteitä.
4. Vihreää väriä käytin byrokraatiatyötä määrittävien sanojen kohdalla, kuten lainsäädäntö, normit, etuuden myöntäminen, hakemuksen täyttö, kontrolli, socialisaatio.
5. Lilaa väriä käytin palvelutyöhön viittaavien tai määrittävien kategorioiden kohdalla, kuten palveluiden ohjaus ja neuvonta, tuki, suojele ja auttaminen. Palvelujärjestelmä: työntekijä palveluiden asiantuntija.
6. Ruskeaa väriä käytin viittauksissa, jotka koskivat aihetta psykososiaalinen työ: asiantuntemus, terapia/ vuorovaikutus, toimintakyvyn lisääminen, yhteys ympäristöön asiantuntemus työntekijän, yksilön ja ympäristön sekä vuorovaikutuksen asiantuntemus.

Teorialähtöisen deduktiivisen analyysin pohjalle kokoamani taulukko jäsenyi osion 3.2 ”*Sosiaalityön käytännön toimintatapaa ohjaavat teorit*” esittämien aiempien teorioiden mukaisesti seuraavaksi kokonaisuudeksi.

Taulukko 5. Tutkimuksen teoreettinen ajatuspohja

Toimipaikka: Sosiaali-toimisto	Sosiaalityön, toimintana	Toimenpide	Sosiaalityön ammattiin kuuluvat työn lähtökohta	Toiminnan perusta:	Toiminnan tavoite:
Byrokrania: 	Byrokraatiatyö: Lainsäädäntö, normit	Etuuden myöntäminen, hakemuksen täyttö	Kontrolli, socialisaatio	<i>Transformational</i> Yhteiskunnan järjestyksen ylläpito	Yhteiskuntakriittinen muutos, yhteiskunnan järjestyksen ylläpito
Palvelupisteet:	Palvelutyö: Palveluiden asiantuntijuus	Ohjaus ja neuvonta, tuki, suojele	Palveluohjaus: Tuki, suojele ja auttaminen	<i>Social order</i> Palvelujärjestelmä: työntekijä palveluiden asiantuntija	Asiakkaan tilanteen muutos, yhteiskunnan järjestyksen ylläpito
Terapeuttiset organisaatiot:	Psykososiaalinen työ: asiantuntemus	Terapeuttinen keskustelu	Terapia/ Vuorovaikutus, toimintakyvyn lisääminen, yhteys ympäristöön asiantuntemus	<i>therapeutic</i> työntekijän yksilön ja ympäristön sekä vuorovaikutuksen asiantuntemus	Yksilön Muutos

Lähde: Taulukko on muodostettu eri julkaisuissa esitettyjen taulukoiden ja aineiston pohjalta (Sipilä 1996; Raunio 2009; Payne 2006)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä keskeiseen rooliin nousi itse aineisto ja sen esittämät kategoriat. Juhila, Jokinen ja Suoninen (2012, 60) huomioivat kategorioiden jakautuvan personoituihin ja ei-personoituihin kategorioihin. Ei-personoidut kategoriat liittyvät fyysisiin ympäristöihin ja paikkoihin, joihin liitetään kulttuurista tietoa. Omassa tutkielmassani fyysinen ympäristö käsittää aikuissosiaalityön sosiaalitoimistot ja niiden sisään rakentuvan työkuulttuurin, jotka yhdessä muodostavat aikuissosiaalityön instituutionaalisen rakenteen. Näin yhtenä tärkeänä kategorisoinnin lähtökohtana katson aikuissosiaalityön instituutorakenteen kategorisoimisen, jonka avulla aikuissosiaalityön identiteetin katsotaan muodostuvan. Tästä Drew & Sorjonen (2009) puhuvat instituutioiden vuoropuheluna, jossa tietyillä kielellisillä ilmaisuilla tai käytännöllä on tyypillinen käyttötapa, joka on riippuvainen sen ympäristöstä. Vuorovaikutukseen osallistuvat suuntautuvat instituutioiden tapaan tuottaa instituutiolle tyypillistä vuoropuhelua eli osallistujat sitoutuvat instituutioon sisäistyneeseen identiteettiin sekä myös itse tuottavat ja uusintavat tätä toimissaan. (Mt., 22–23.) Siten näiden kategorioiden ilmentymä itse tutkimusaineistossa oli tärkeä tutkimusalue, jonka otin huomioon sisällönanalyysin yhteydessä.

Lisäksi sisällönanalyysissä jäsentelin eri kuntien aikuissosiaalityötä kuvaavan internet-aineiston aikuissosiaalityön palveluita kuvaavat tiedot eri kategorioiksi ja tein näistä erillisen taulukon. Näistä muodostuivat seuraavat osa-alueet, kuten palvelutarpeen arviointi, arkielämän hallinta, työttömyysasiat, kuntouttava työtoiminta, päihde- ja mielenterveys, äkillinen kriisi, lähisuhdeväkivalta, apu asumisongelmiin, apu peliriippuvuuteen, tuke taloudenhallintaan, ohjaus ja neuvonta, sosiaalinen kuntoutus, tuki vanhemmuuteen, tuki lasten kasvatukseen, työkykyselvitys, jalkautuva lähityö, ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki, yhteydenottoilmoituskaavake, digitaalipalvelut, apu perhe-suhteisiin ja verkostotyö. Mikäli kuntasivuilla oli näistä maininta, niin laitoin ruksin kyseisen kysymyksen ja kunnan kohdalle. Lopullinen sisällönanalyysin mukainen aikuissosiaalityön palveluita kuvaava taulukko on nähtävissä tämän pro gradu -tutkielman liitteenä.

Edellä kuvatun taulukon jäsentämien osa-alueiden avulla etenin aineistolähtöisessä sisällönanalyysissäni vaihe vaiheelta siten, että jäsentäsin aiempien tutkimusten mukaisesti jäsentämäni teoreettisen viitekehyksen osa-alueiden eli byrokraatiatyö, palvelutyö ja psykososiaalinen työ viitoittamien kategorioiden alle aikuissosiaalityön palveluiden osa-alueita ja näin pääsin vertaamaan niiden osoittamia kategorisia eroja. Näin erot jäsentyivät niiden kulttuuristen resurssien avulla, joka on nykypäi-

vän sosiaalityölle ominaista verrattuna aiempien aikakausien kulttuuriresursseihin. Nämä kulttuurisena metodina jäsentyneet kategoriat ovat sosiaalista toimintaa, yhteisön tulkitsema kollektiivinen ilmiö, joka on rakentunut kulttuuriseksi resurssiksi, jonka varassa yksilöt pystyvät suuntaamaan vuorovaikutustilanteissa (Järviluoma & Roivainen 1997, 137). Näiden vuorovaikutustilanteiden kautta syntyvät myös kullekin instituutorakenteelle ominaiset personoidut kategoriat.

Sosiaalinen konstruktionismi tulkinnan tukena

Tutkielmani pohjaa kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään. Kvalitatiivisten tutkimusten yhteydessä lähes poikkeuksetta katsotaan, että kyseessä on kieleen liittyvä tutkimus.

Inhimillinen kieli sen puhutussa tai kirjoitetussa muodossa on aina suurelta osin tavallista elämää, inhimillistä kommunikaatiota. Kielen avulla kuvataan sitä toimintaa, joka on syntynyt käsitteellisen ajattelun kautta. Siten näkökulmanani on, että sosiaalinen todellisuus syntyy rakennetun, kielellisen konstruktion kautta. Näin katsottuna tekstit eivät ole neutraali kohde, vaan ne aktiivisesti muodostavat tietyn version asioista samalla sulkien toiset versiot pois. Ne sisältävät moninaisen tulkinnan mahdollisuuden, mutta samalla ne ovat myös paikkaan ja aikaan sidottuja. (Eskola & Suoranta 2005, 140–144.)

Tutkielmani tulkinnan tukena käytän sosiaalisen konstruktionismin näkökulmaa. Konstruktionistisen käsityksen mukaisesti tieto on aina sosiaalisissa tilanteissa neuvoteltava. Siten se on aina aktiivista sosiaalista toimintaa, jossa rakentuu puheen kohteena olevien ilmiöiden muoto. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ilmiöt saavat muotonsa ja ilmiön rakentumisen ohella ilmiötä samalla uusinnetaan. Näin tieto on aikaan ja paikkaan sitoutuva, kulttuurisesti avautuva sosiaalinen konstruktio (Nikander 2001, 282–283). Goffman on Peräkylän (2001) mukaan määritellyt sosiaalisen vuorovaikutuksen kahden tai useamman ihmisen kasvokkain kohtauksena ja siinä tapahtuvana toimintana. Nykyisin tämän toiminnan johdannaiseksi katsotaan puhelin, posti, sähköposti ja yleensä kaikki sosiaalisen median kautta tapahtuva vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen keinoin todennamme toisillemme, keitä olemme. Vuorovaikutuksessa on läsnä evidentialinen luonne, ulkoinen olemus ja yksilön teot. Näillä ilmennämme omaa asemaamme ja tarkoituksperää. Kuitenkaan vuorovaikutuksen vaikutus ei jää vain kasvokkain kohtaavan ryhmän sosiaalisesti konstruktioksi, vaan vuorovaikutuksen mekanismit yltävät myös laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin. (Mt., 348–351.)

Bergerin ja Luckmannin (1994) näkemykseen viitaten Juhila (2004) toteaa, että ihmiselle maailman todentumisen keskeiset käsitteet ovat eksternalisaatio, objektivaatio ja internalisaatio. Eksternalisaatio on ihmisen aktiivista, kielellistä toimintaa. Eksternalisaation jälkeen kielellisen toiminnan objektivaatio toteutuu, kun se muuttuu luonnolliseksi osaksi yhteisöä, jossa kielellistä toimintaa toistetaan tarpeeksi kauan ja näin sen alkuperä katoaa. Tällöin kielellinen toiminta tulee osaksi tiettyyn kulttuuriin ja siihen syntyneiden ihmisten toimintaa, jolloin puhutaan kielen internalisaatiosta. Internalisaatiossa kieli omaksutaan ja sisäistetään osaksi kulttuurin tietoisuutta. (Mt., 165.) Tämä lisää yksilöiden tietoisuutta ympäröivästä kulttuurista ja luo niin sanotun tulkinnallisen kehyksen. Tämän avulla voimme muodostaa tulkitsemamme käsityksen siitä, mistä tilanteesta on kyse. (Goffman ref. Peräkylä 2001, 356).

Sosiaalityö jäsentyy usein ongelmatyön määrittämisen kautta (kts. esim. Jokinen & Juhila & Pösö 1995, 15; Juhila 2006, 226.) Lähtökohtaisesti työtä tehdään eri sosiaalitoimistoissa instituutiorakenteen lähtökohdista. (Juhila 2006, 217.) Näiden eri organisaatiorakenteiden eri instituutioissa ja niiden vuorovaikutustilanteista raportoidaan, kirjataan muistioita ja toimintakertomuksia (Jokinen & Pösö 2000, 36). Etenkin nyky-yhteiskunnasta voidaan havaita sosiaalisen median levinneisyyden myötä, että instituutioiden vuorovaikutus perustuu kasvokkaisen kohtaamisen lisäksi myös muihin areenoihin. Sosiaalisen konstruktionismin rakentuminen kielellisenä vuorovaikutuksena mahdollistaa siten myös instituutioiden toimintaa kuvaavien tekstien, raporttien, suunnitelmien toimintakertomusten sekä muiden asiakaskuntaa käsittelevien dokumenttien tarkastelun tutkimuksen osana. (Juhila 2006, 218.)

Oman tutkielmani kannalta katson, että sosiaalinen konstruktionismi vastaa hyvin tutkielmani asetelmiin ja tavoitteisiin. Tutkielmassani käytän aineistona aikuissosiaalityötä kuvaavia eri kuntien internet-sivuja. Nämä ovat mielestäni juuri sosiaalisen toiminnan kautta muotoutunutta kulttuurisesti avautuvaa, aikaan ja paikkaan sitoutunutta, sosiaalisesti konstruoitua tietoa, joka on uusiutuvaa ja ajassa muuttuvaa internet-päivitysten myötä. Tämän ohella Juhilan (2006, 217–219) esittämä näkökulma, jossa sosiaalityön vuorovaikutusta rakennetaan monissa eri instituutioissa, joissa jokaisessa neuvotellaan asiakkaan ja työntekijän identiteetistä. Tämän identiteetin muodostuminen tulee mielestäni hyvin esiin juuri aikuissosiaalityön palvelutarjonnan kautta ja on omiaan kuvaamaan aikuissosiaalityön ja asiakkaan välisen vuorovaikutuksen rakentumista. Lisäksi sosiaalisen konstruktionismin tulkinnallisuus puhuttelee sitä käsitystä, että voimme todentaa todellisuutta omista lähtöko-

distä käsin. Tämän katson tukevan myös oman tutkielmani eettistä näkökulmaa, missä tutkijan kiinnostus tutkittavaan aiheeseen on lähtökohdiltaan tutkijan oman mielenkiinnon kohteesta lähtöisin.

4.4 Eettinen tarkastelu

Tutkimuksen eettinen tarkastelu, jota kutsutaan toisen tason moraalidiskurssiksi, tähtää ensimmäisen tason moraalidiskurssin teoreettiseen tarkasteluun. Etiikka tutkii moraalialia eli näin tutkimus kohdentuu tietyn yhteisön ja sen jäsenien toiminnan piirteiden ja niiden ilmiöiden eli yhteisössä vallitsevien sääntöjen tutkimiseen. (Pietarinen & Poutanen 2003, 12–13.) Näitä yhteisöjä voivat olla esimerkiksi sosiaalialan ammattikunnat. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia on huolehtinut sosiaalialan ammattihenkilöstön eettisten ohjeiden luomisesta, *”Arki, arvot ja etiikka”*. Ammattietiikasta todetaan, että se on *”lakia laajempi käsite, koska se ohjaa koko ammatillista toimintaa ja siihen liittyviä ratkaisuja valintoineen.”* (Hallikainen ym. 2017, 6.)

Ammattieettiset arvot, normit ja institutionaalisten järjestelmien monimutkaiset muodostelmat ovat osa tutkimusetiikkaa, joka auttavaa tutkijaa tutkimuksen tekemisessä ja sääntelyssä. Tutkimuksen eettisen tarkastelun lähtökohtana on pohtia moraalialia siitä näkökulmasta, mikä on terveen järjen mukaisesti hyvää, tarpeellista, tehty oikein, päätelty, raportoitu ja koettu tärkeäksi. Tutkimusetiikan osalta tämä tarkoittaa esitetyn tieteellisen tiedon paikkansa pitävyyttä, joka tämän aikakauden yhteiskunnassa on koetteilla -sosiaalinen media ja valeuutiset luovat haasteita terveen järjen, moraalialin ja tutkimusetiikan perustalle. Toisena tärkeänä seikkana on tutkimuksen osalta miettiä tutkijan objektiivisuutta. Mitkä intressit tutkijaa ovat ohjanneet tutkimusaiheen ja menetelmien valinnassa? Kenen arvojen mukaisesti tutkimus etenee, yhteiskunnan vai tutkijan? Edellisten pohjalta tutkijan on hyvä tarkkaan avata käyttämänsä menetelmät ja tutkimusprosessi. Näin saavutetaan objektiivisempi kuva tutkimuksen kulusta, joka mahdollistaa tutkimuksen avoimemman tarkastelun. (Pehkonen & Jokinen 2017, 189–190.)

Hardwick ja Worsley (2011) jäsentävät neljä sääntöä, jotka tulisi tutkimuksessa ottaa huomioon:

1) Tutkimuksen yhteydessä tulee voida luottaa siihen, että tutkija on itsenäisesti ja vapaasti, minäkään kontrollin vaikuttamatta, suunnannut ja tehnyt tutkimustaan oman vapaan tahdon mukaisesti.

- 2) Tutkimus ei saa aiheuttaa mitään haittaa tutkittaville tai kenellekään muulle millään tavalla. Tutkijan tulee siten arvioida jo ennen tutkimuksen aloittamista tutkimuksen vaikutusta muihin, eteenkin jos arvioidaan, että tutkimus saattaa aiheuttaa kohtuutonta haittaa muille.
- 3) Tutkimuksen tulisi hyödyttää tutkimuskohteena olevia yksilöitä ja myös koko yhteiskuntaa.
- 4) Tutkimuksen tulee olla rehellistä ja oikeudenmukaista, tietoa, joka hyödyttää yhteiskuntaa laajemminkin. (Mt., 30–31.)

Nämä perussäännöt ovat käsiteltävissä eettisten näkökulmien mukaisesti, jossa etiikka on linkittynyt moraalisiin. Oikeus ja oikeudenmukaisuus ovat peruuttamattomasti kietoutuneet yksilön sisäiseen näkökulmaan moraalista ja näin ne ovat eroavaisia yksilöiden kesken. Se, mitä toinen pitää kohtuullisena saattaa toisen mielestä olla kohtuutonta. Tämä niin sanottu harmaa alue mustan ja valkoisen välissä johtaa kysymykseen, jossa joudutaan arvioimaan tutkimuksen tarkoitusta siinä mittakaavassa, jossa tutkimus ja sen probleema ei koskaan saisi aiheuttaa vastaajassa ahdistusta tai muuta haittaa. Tämä herättää kysymyksen, että kuinka voimme tutkia vaikeita aiheita. (Hardwick ym. 2011, 31.)

Oman tutkielmani lähtökohtana on ollut yksilöllinen, aikuissosiaalityön käytännöstä kumpuava kiinnostus, joka kohdentuu aikuissosiaalityön tämän hetken keskeisiin pitämiini kysymyksiin, joihin olen tämän tutkimuksen yhteydessä etsinyt vastauksia. Siten tutkielmani lähtökohtana on ollut oma kiinnostus ja sen mukainen suuntautuminen aikuissosiaalityön käytännön työssä esiintyneisiin, lähinnä yhteiskunnallisten uudistusten muovaamiin kysymyksiin. Tutkielmassani esiintyvän analyysiaineiston eli kuntien internet-sivujen katson olevan lähtökohtaisesti julkista tietoa, joten haitta-vaikutusten aikuissosiaalityön asiakkaalle, työntekijöille tai aineistossa mukana olleille kunnille uskon näin olevan olemattomat. Tutkielman lähtökohtana on kuvata nykypäivän aikuissosiaalityön käytännön toimintaa ja toiminnan taustalla vaikuttavia, lähinnä yhteiskunnallisia muutostekijöitä. Nämä muutokset ovat laittaneet alulle vahvan muutospaineen aikuissosiaalityön käytäntöön, mikä mielestäni jatkuu edelleen. Tämän myötä aikuissosiaalityössä tarvitaan tutkimuksen tuomaa informaatiota, jonka avulla aikuissosiaalityötä on mahdollista suunnata muutosten edellyttämään suuntaan, ei orjallisesti seuraten, vaan kokonaisuutta ymmärtäviin linjauksiin.

5 Aikuissosiaalityön nykytilan todentuminen

Empiirinen aineistoni käsittää 17 eri kunnan aikuissosiaalityön internet-sivujen tarkastelua. Analyysi rakentuu seuraavasti: Ensin tarkastelen aineistolähtöisesti aikuissosiaalityön instituutionaalisen toimintakentän rakentumista, kuten asiakkuuden määrittymistä ja siihen liittyvää asiakkuuksien jakautumista eri tiimien kesken. Tämän jälkeen tarkastelen aiempien tutkimusten esittämää sosiaalityön toiminnan jakautumista byrokratiatyöhön, palvelutyöhön ja psykososiaaliseen työhön. Tämän niin sanotun teoreettisen viitekehyksen avulla tarkastelen näitä kutakin ryhmää ensin niiden esittämien kategorioiden avulla ja tämän jälkeen aineistosta tulkitsemieni kategorioiden avulla. Lopuksi peilaan näitä eri kategorioita suhteessa aiempiin tutkimuksiin. Näiden avulla toivon saavani esiin viime vuosina aikuissosiaalityöhön kohdistuneita muutoksia ja miten muutokset näkyvät analyysin tasolla.

5.1 Aikuissosiaalityön instituutionaalinen toimintakenttä

Lähtökohtaisesti sosiaalityötä tehdään eri sosiaalitoimistoissa instituutorakenteen läpileikkaamista lähtökohdista käsin (Juhila 2006, 217). Jokaisella organisaatiolla/instituutiolla on omat tavoitteet, tehtävän määritykset ja toimintatavat sekä niihin liittyvät viralliset tai epäviralliset säännöt, joista muodostuu organisaation ylä rakenne. Tähän ylä rakenteeseen koostunut tieto myös ohjaa organisaation/ instituution toimintaa erilaisissa asiakastilanteissa. Ne ovat toiminnan välineitä ja tulkintaresursseja, joiden avulla työntekijät ja asiakkaat tulkitsevat organisaation/instituution toimintaa. Ne eivät ole kuitenkaan pysyviä elementtejä, vaan niistä neuvotellaan päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa aina uudelleen ja uudelleen. Siten organisaatio/ instituutio on aineisen muutoksen tilassa. (Jokinen & Pösö 2000, 36–37.) Kuitenkin pääsääntöisesti jokainen instituutio tuottaa vuorovaikutussuhteessa itsensä näköistä ja instituutioon sopivia identiteettejä ja ongelmanmäärityksiä. (Juhila 2006, 217.) Seuraavaksi tarkastelen aikuissosiaalityön asiakkuuksia määrittäviä tekijöitä kategoriainalyysin avulla, tarkastelemalla valittujen kuntien internet-sivuilta asiakkaiden jakautumista aikuissosiaalityön instituutionaalisen työkentällä.

Juhila, Jokinen ja Suoninen (2012, 60) esittävät kategorioiden jakautuvan personoituihin ja ei-personoituihin kategorioihin. Ei-personoidut kategoriat liittyvät fyysisiin ympäristöihin ja paikkoihin, joihin liitetään kulttuurista tietoa. Sosiaalitoimisto luokituu ei-personoiduksi kategoriaksi. Kuitenkin sen työskentelyä leimaa 17 kunnasta 13 kunnan osalta eriytetty sosiaalityö, joka kuvaa sen

tapaa personoida eli identifioida asiakkaitaan tiettyyn kategoriaan. Tämän identifioinnin avulla aikuissosiaalityö määrittää omat asiakkaat. Määrittelyn ulkopuolelle jäävät asiakkaat eivät näin ollen lukeudu aikuissosiaalityön piiriin.

”Aikuissosiaalityö tukee yli 18 vuotiaiden - - sosiaalista hyvinvointia, toimintakykyä ja omatoimista suoriutumista elämän erilaisissa haasteissa ja hankaluuksissa.” (Kerava 2018.)

”- - voit olla yhteydessä, mikäli olet 18- 64 – vuotias ja tarvitset elämäntilanteeseen liittyvää tukea tai neuvoa (esim. talousasioihin, erotilanteisiin, asumiseen, päihteidenkäyttöön tai äkillisiin elämänmuutoksiin liittyvät asiat) tai haluat kysyä aikuissosiaalityöhön, täydentävään tai ehkäisevään toimeentulotukeen liittyvää asiaa.” (Kirkkonummi 2018.)

Aiemmassa tutkimuksessa, joka koski vuoden 2013/2014 vaihetta Blomgrenin ym. (2016) havaitsivat, että eriytettyä sosiaalityötä teki tutkituista 211 kunnasta 56,3 % ja elinkaarimallin mukaista 19 %. Yhdennettyä sosiaalityötä 15,2 % ja osin yhdennettyä sosiaalityötä teki 9,5% kunnista. Merkittävää tutkimuksessa oli, että kaupunkimaiseksi kunnaksi luokitelluissa kunnissa, joissa väkiluku on yli 15 000 asukasta, ei ollut yhtään, jossa olisi tehty osin yhdennettyä sosiaalityötä, mutta pienemmissä, taajaan asutuissa kunnissa sitä vastoin löytyi 5 kpl ja maaseutumaisissa kunnissa 15 kpl. (kts. Taulukko 1.) Nyt oman tutkimuksen yhteydessä 17 kunnasta (4) neljässä kaupunkimaisessa kunnassa tehtiin osin yhdennettyä sosiaalityötä, jossa aikuissosiaalityö ja lapsiperheiden sosiaalityö oli yhdennetty aikuisten ja perheiden sosiaalityöksi. Lähempi tarkastelu kuitenkin osoitti, että kyseisissä kunnissa kahta lukuun ottamatta on erilliset perheyksiköt, joissa uudistetun sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaista perhetyötä tarjotaan. Näin ollen vain (2) kahdessa kunnassa tehtiin lapsiperheiden sosiaalityötä aikuissosiaalityön ohessa. Osin yhdennettyä sosiaalityötä kuvattiin seuraavasti:

”Aikuis- ja lapsiperheiden sosiaalityötä tehdään alueellisissa sosiaalitoimistoissa, erityissosiaalitoimistossa ja ulkomaalaistoimissa.” *”Lapsiperheiden sosiaalityössä huomioidaan aikuisten lisäksi myös perheen lapset. Lapsen etu on aina ensisijainen. Lapsiperheiden sosiaalityö sisältää aikuisosiaalityön lisäksi myös perheelle tarjottavan avun, jolla tuetaan perheen toimintakykyä, voimavaroja, vuorovaikutustaitoja sekä autetaan vanhempia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.”* (Turku 2018.)

Osin yhdennetty aikuissosiaalityö on ristiriidassa aikuissosiaalityön asiakkuutta määrittävän ikäjakamaan kanssa, joka tulee esiin jäsenkategorian yhteydessä lapsi/aikuinen. *”Aikuissosiaalityö ja -*

- ohjaus on yli 18-vuotiaiden kanssa tehtävää työtä, jolla pyritään auttamaan kuntalaisia sellaisissa ongelma- ja kriisitilanteissa, joihin liittyy sosiaalipalvelujen ja/tai sosiaalityön tarve. Työn lähtökohdana on huomioida asiakkaan kokonaistilanne.” (Järvenpää 2018.) 17 kunnasta ainoastaan kahdessa ei ollut laitettu merkintää ikäjakaumasta. Muuten kaikissa muissa 15 kunnassa oli jaoteltu aikuissosiaalityö nuoret aikuiset /aikuiset. Jaottelusta mainittiin nuorten sosiaalityön osalta seuraavasti: 18–24-vuotiaat (2), 18–24-vuotiaat nuoret ja perheet (1), 18–30-vuotiaat ja perheet, joissa alaikäisiä lapsia (2), 18–29 vuotiaat (5), alle 30-vuotiaat (2), lapsettomat alle 30-vuotiaat (1), alle 25-vuotiaat ja lapsiperheet (1) ja alle 29-vuotiaat (1). ”Nuorten sosiaalityö on tarkoitettu 18 - 24-vuotiaille nuorille aikuisille. Työskentely on moniammatillista verkostotyötä, jonka tavoitteena on työ-, koulutus, tai kuntoutumispolun löytäminen.” (Tuusula 2018.)

Vastaavasti aikuisten sosiaalityö oli mainittu (edellä mainittujen) nuorten sosiaalityön ikäjakauman jatkumona aina 64 vuoteen asti. Tästä esimerkkinä 29-64- vuotiaat, yli 25-vuotiaat tai 30-64-vuotiaat. ”Yli 25-vuotiaiden tiimi. Tiimin asiakkaita ovat 25 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka asuvat yksin tai puolisonsa kanssa.” (Järvenpää 2018.)

Aikuissosiaalityön työn jakautuminen tiimeihin

Aikuissosiaalityö eriyttynä sosiaalityönä jakautuu useampaan sitä määrittävään kategoriaan, jossa kategorian lisäksi asiakkuutta sekä sosiaalityötä määrittää jokin adjektiivi. Tätä kutsutaan tyyppien tilannesidonnaiseksi kategorisoinniksi (Järviluoma ym. 1997, 138). Näillä tilannesidonnaisilla kategorioilla asiakkuudet määrittymisen ohella myös rajautuvat adjektiivin mukaisesti. Lisäksi ne voidaan tyyppitellä jäsenkategorioiden standardipariksi, joiden kautta määrittyy asiakkaan kanssa tehtävä työnjako. Näitä ovat esimerkiksi uudet asiakkaat/ asiakkuudessa olevat eli nykyiset asiakkaat tai lapsettomat asiakkaat/ perheelliset asiakkaat.

”Aikuissosiaalityön tiimissä uuden asiakkaan elämäntilanne kartoitetaan ja sen pohjalta mietitään yhdessä palvelujen ja tuen tarve. (Helsinki 2018.)

”Jos olet uusi asiakas, kysy apua puhelimitse tai tule paikan päälle palvelupisteellemme. Sieltä sinut ohjataan tarvittaessa eteenpäin varsinaisiin sosiaalipalveluihin.” (Tampere 2018.)

”- - Arvioimme yhdessä, millaisin keinoin ja palveluin tilannettasi voidaan parantaa. Asiakkuutesi jatkuu niin pitkään kuin on tarpeen.” (Espoo 2018.)

Kategoriaksi uudet asiakkaat ovat heitä, jotka eivät ole vielä sosiaalityön palveluiden piirissä. Näille asiakkaille on 7 kunnan osalta maininta uusien asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnista. Näistä kunnista 5 ovat maininneet sivuillaan erillisestä palvelutarpeen arviointiyksiköstä, jossa asiakkaiden palvelun ja tuen tarvetta arvioidaan. Lopuissa 10 kunnassa oli palvelutarpeen arvioinnista mainittu suunnitelmallisen sosiaalityön yhteydessä. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä kartoitetaan asiakkaan tuen tarvetta, jolloin asiakkuus joko päätetään tai asiakkuus alkaa. Asiakkuuden alkaessa asiakkuus siirtyy alueella tehtävään suunnitelmalliseen sosiaalityöhön, joka kategorisoituu nykyiset asiakkaat eli asiakkuudessa olevat asiakkaat.

Asiakkuuden siirtyessä alueelliseen sosiaalityöhön tai suunnitelmalliseen sosiaalityöhön nimetään asiakkaalle tällöin sosiaalihuoltolain (1301/2014) edellyttämä omatyöntekijä.

”Jos sinulla on jo nimetty omatyöntekijä, tapahtuu asiointi hänen kanssaan ajanvarauksella: soita puhelinaikana omatyöntekijän asiakasnumeroon tai ota yhteyttä neuvonnan numeroon.” (Tampere 2018.)

Aineistosta omatyöntekijään suoraan viittauksia oli ainoastaan (7) seitsemän. Sitä vastoin kunnat olivat sivuillaan ilmaisseet saman asian yhteistyönä asiakkaan kanssa. Asiakas löytää ”omatyöntekijän” eli yhteistyötyöntekijän kuntien internet-sivuilla annettujen yhteystietojen avulla. Sivustoilla oli vielä omat ohjeistukset, joiden mukaisesti asiakas ohjautui oikealle työntekijälle. Kuntakohtainen kirjo oli melkoinen ja se jakautui seuraavasti: Yhteistyö postinumeron perusteella oli mainittu (1) yhdellä, aluejaosta löytyi (5) viisi mainintaa ja (6) kuusi kuntaa oli maininnut sukunimen etukirjaimen mukaisen jaon. Lopuissa kunnissa asiakkuudet jakautuvat vielä tiimikohtaisiin jakoihin. Kaikkien kuntien sivuilla oli mainittu puhelinyhteydet, joihin asiakas voi soittaa. Pääsääntöisesti kunnittain oli eroja asiakkuuksien jakautumisessa eri alueille. Asiakkaan asiakkuus/omatyöntekijä voi siten olla kuntasivuilla mainittuna omatyöntekijänä tai kuten seuraavassa esimerkissä, asiakkuus voi jakautua nuorten aikuisten tiimiin, jossa asiakkuutta määrittävänä tekijänä ovat lapsiperheet ja alle 25-vuotiaat aikuiset sekä sukunimen ensimmäisen kirjaimen mukainen jako. Lisäksi asiakkuutta määritti yli 25-vuotiaiden kanssa tehtävä työ, jotka asuvat yksin tai puolisonsa kanssa. Myös heidän asiakkuus määrittäytyi sukunimen etukirjaimen mukaisesti.

”Lapsiperheiden ja nuorten aikuisten tiimi. Tiimin asiakkaita ovat lapsiperheet ja alle 25-vuotiaat nuoret aikuiset. Sukunimet A–J, Sukunimet K–O, Sukunimet P–Ö” *”Yli 25-vuotiaiden tiimi. Tiimin asiakkaita ovat 25 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka asuvat yksin tai puolisonsa kanssa. Sukunimet*

A–HJ, Sukunimet HO-M, Sukunimet N-Ö.” (Järvenpää 2018.) Asiakkuutta voi määrittää myös yksilön ja perheen kanssa tehtävä aluepohjatyö. ”Aikuissosiaalityö on yksikön tai perheen kanssa tehtävää lakisääteistä asiakastyötä - -. Työtä tehdään moniammatillisessa yhteistyössä aluepohjalta.” (Nurmijärvi 2018.)

Asiakkuuksien jakautuessa eri tiimeihin, aluejakoon sekä osoitejaon ohella uusiin asiakkaisiin ja jo asiakkuudessa oleviin asiakkaisiin, on asiakkaan kannalta varmasti haasteellista löytää omatyöntekijä tai taho, johon olla yhteydessä. Lopuksi esitän tämän osion tuloksista kootun aikuissosiaalityön instituutionaalista jakautumista kuvaavan taulukon koskien aikuissosiaalityön asiakkaiden ikä- sekä asiakasjakoa.

Taulukko 6. Aikuissosiaalityön instituutionaalinen asiakasjako

Instituutionaalinen aikuissosiaalityön ikäjakauma 18-64 -vuotiaat		
Fyysisenä ympäristönä sosiaalitoimi	Eriytetty aikuissosiaalityö (15) mainintaa	2 kaupunkimaista kuntaa teki osin yhdennettyä työtä lapsiperheiden kanssa. Lapset eivät näkyneet ikäjakaumassa
Asiakkuudet jakautuivat		
Tiimeihin	Nuoret aikuiset: 18-24, 18-29, alle 25-vuotiaat ja lapsiperheet ja 18-30 -vuotiaat, yhteensä (15) mainintaa	Aikuisten sosiaalityö: Yli 25 -vuotiaat, 29-64 ja 30-64 -vuotiaat. Yhteensä (15) mainintaa
Palvelutarpeen arviointi		
Tiimeihin	Uudet asiakkaat	Asiakkuudessa olevat, nykyiset asiakkaat <ul style="list-style-type: none"> - omatyöntekijä - yhteistyötyöntekijä
Työntekijä löytyy seuraavasti		
Aluejako, Katujako	Postinumeron mukaan	Sukunimen mukainen aakkosjärjestys

5.2 Byrokratiatyö osana toimeentulotukityötä

Aiemmin aikuissosiaalityötä on vahvasti leimannut sen sitoutuminen perustoimeentulotukityön toteuttajana, johon on liittynyt lainsäädännöllinen byrokratiatyö. Sipilän (1996) mukaan kansalaisten byrokratian formaalit säännöt toimivat kansalaisten tasa-arvoisten oikeuksien takaajana. Siten byrokratia on välttämätön koneisto oikeusvaltion ja sen järjestelmän ylläpidossa. Byrokratian tehtävänä on pätevien päätösten tuottaminen byrokratian kohteena olevista asioista. Tätä kansalaisten tasapuolisen kohtelun periaatetta säädetään lakien ja normien kautta. Nämä formaalit säännöt tuottavat ja

kontrolloivat kansalaisille annettuja sääntöjä, joita tulee yleisesti noudattaa. Tällöin ne jättävät muilta osin huomioimatta yksittäisten ihmisten elämäntavat. Näin byrokratiatyössä lähtökohtana on *viraston normit*, eikä asiakkaan elämäntilanne nouse siinä esiin merkittävänä tekijänä. Näin sosiaalihuollon byrokratiatyön ensisijainen tavoite on kohdistunut luomaan heikommassa asemassa oleville kansalaisille periaatteellisia selviytymismahdollisuuksia, jotka ovat perustuneet *lainsäädäntöön* ja sen *säädöksiin*. (Sipilä 1996, 214–217.)

Taulukko 7. Byrokratian todentuminen sosiaalityössä

Byrokratia: 	Byrokratiatyö: Lainsäädäntö, normit	Etuuden myöntäminen, hakemuksen täyttö	Kontrolli, sosialisatio	<i>Transformational</i> Yhteiskunnan järjestyksen ylläpito	Yhteiskuntakriittinen muutos, yhteiskunnan järjestyksen ylläpito
--	-------------------------------------	--	-------------------------	---	--

Lähde: Taulukko on muodostettu eri julkaisuissa esitettyjen taulukoiden ja tietojen pohjalta (Sipilä 1996; Raunio 2009; Payne 2006)

Byrokratiatyötä määrittää kategoriat lainsäädäntö/normit. Lainsäädännöllä taataan asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet laissa säädettyihin ja määriteltyihin asioihin. Normilla puolestaan tarkoitetaan tiettyjä sääntöjä, jotka ovat kaikille samankaltaisia. Normin liittyminen perustoimeentulotukeen merkitsee esimerkiksi sitä, että kaikille yksin asuville katsotaan perustoimeentulotukea määrittävässä laskelmassa rahallisesti samansuuruinen perusosa. Muita perusosan laskennan yhteydessä kategorisoituja ryhmiä ovat perheelliset, yksinhuoltajat ja lapset. Perheen lapset ovat vielä kategorisoitu erillisiin ryhmiin ikätasoisesti seuraavasti: alle 10-vuotias lapsi, yli 10-vuotias lapsi, perheen ensimmäinen lapsi, perheen toinen lapsi, perheen kolmas lapsi jne. Kullekin ryhmälle on määritelty oma perusosa, joka normien mukaisesti huomioidaan rahallisesti samansuuruisena perustoimeentulotukea laskettaessa. (kts. laki toimeentulotuesta 1412/1997.)

Lainsäädännön ja normien lisäksi byrokratiatyöhön kategorisoituu hakemuksen täyttäminen/ etuuden myöntäminen. Etuuden/ päätöksen saamiseen liittyy aina sen perusedellytys, että ensin sitä täytyy hakea. Asiakkaan täytyy siten osata ilmaista, että hän tarvitsee tukea. Vaikka ilmaisuksi riittää pelkkä puhelinsoitto tai asiointi toimistolla, niin silti tämä ei ole vielä riittävä asiointitapa muutoin kuin kriisitilanteessa. Etuuden myöntämiseen liittyy aina tietty taloudellinen kontrolli, etenkin, kun kyseessä on yhteiskunnallisten etuuksien myöntö. Perustoimeentulotuen yhteydessä kontrolli on perustunut asiakkaan toimittamiin asiakirjoihin, kuten tiliotteisiin ym. asiakkaan rahansiirtoja koskeviin tositteisiin. Byrokratiatyö on siten tarkasti kontrolloitua. Tämä järjestelmä on edelleen voi-

massa (kts. Kela.fi) Kontrollin ohella byrokratiaan on liitetty sosialisointin käsite, jossa yhteiskunnan poliittinen järjestelmä luo systeemin mukaiset formaalit eli muodolliset puitteet, johon yhteiskunnassa nojataan. Näiden formaalien ja muodollisten puitteiden tarkoituksena on systemaattisesti hyödyntää vakaita ja ennakoitavia, koko yhteiskuntaa hyödyntäviä ja sosiaalistamiseen liittyviä oppimisprosesseja. (Tomperi 2011.) Niiden kautta luodaan yhtenäisiä käytäntöjä ja samalla ne ylläpitävät yhteiskunnan järjestystä. Tästä voi olla esimerkkinä jo yllä mainittu perusosa, joka on tarkasti määritelty kullekin ryhmälle. Näiden kautta syntyy tasa-arvoinen kohtelu, johon byrokratiatyö tähtää. Nämä ovat sidoksissa lainsäädäntöön, kuten esimerkkinä perustoimeentulotuen osalta perustuslakiin (731/1999) tai laki toimeentulotuesta (1412/1997).

Niissä sosiaalitoimistoissa, joissa etuuskäsittelystä on huolehtinut jokin muu taho, kuin sosiaalityö, niihin on kategorisoitunut käsitepari jaettu työ/jaettu asiakkuus. Vuoden 2016 loppuun asti perustoimeentulotuki myönnettiin kuntien sosiaalitoimen ja niiden etuuskäsittelypisteiden kautta. Se, miten kunnat ovat perustoimeentulotukityöstä ja sen jakautumisesta huolehtineet, on ollut hyvin kuntakohtaisesti organisoitu. Kuitenkin voidaan yleisluonteisesti sanoa, että byrokratiatyö on limittynyt sosiaalityöhön etuuskäsittelypisteistä huolimatta. Tämä juontaa sosiaalityöhön liittyvästä työorientaatiosta, joka on heikommassa asemassa olevan asiakkaan huomioiminen ja siihen liittyvä harkinta ja tarvittaessa jatkossa asiakkaan asioiden asianajo. Etuuskäsittelypisteistä on tarvittaessa oltu yhteydessä sosiaalityöhön ja sosiaalityöstä on taas vuorostaan tarvittaessa annettu kirjallista tai suullista ohjeistusta etuuskäsittelyyn. Tämä on mahdollistanut sosiaalityön harkinnan myös niissä tilanteissa, kun etuuskäsittelyssä asioinut asiakas on ollut sosiaalityön ohjauksen ja tuen tarpeessa. Kuitenkin harkinta on tällöin kategorisoitunut piilossa olevaksi tekijäksi, joka sitoutuu asiakkaan kanssa tehtyyn palvelutarpeen arviointiin. Tämä puolestaan pohjaa asiakkaan ja sosiaalityön keskinäiseen luottamukseen. Näin harkinta kategorisoituu normivastaiseksi, joka liitettynä sosiaalityön byrokratiatyöhön, ilmaisee asian ulkopuolisille tahoille sosiaalityön eriarvoista tapaa kohdella asiakkaitaan, kun taas sosiaalityön näkökulmasta tämä asiakas kategorisoituu hyvin palvelua saaneeksi asiakkaaksi.

Sosiaalityön hämärtyvä byrokratiatyö

Perustoimeentulotuki on siirtynyt Kelan hoidettavaksi vuoden 2016 lopussa. Tästä on jokaisen tarkastelemani kunnan internet-sivustoilla kattavia tiedotteita asiakkaille. *”Perustoimeentulotuki haetaan Kelasta 1.1.2017 alkaen.”* *”Laki toimeentulotuesta on muuttunut siten, että perustoimeentulotuen myöntää Kansaneläkelaitos 1.1.2017 alkaen. Hakemuksen voi tehdä Kelaan sähköisenä, Kelan paperilomakkeella, puhelimitse tai asioimalla Kelan toimistossa. Lisätietoja www.kela.fi/toimeentulotuki.”* *”Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata hakijan ja hänen perheensä toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla mahdollistetaan tuen saajan ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo.”* *”Toimeentulotukeen on oikeutettu kuntalainen, joka on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloista tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen ihmisen huolenpidolla tai muulla tavalla. (Toimeentulotukilaki 1412/1997).”* (Karvinen/ Vihti 2018.)

Tiedotteen tarkoituksena on ohjata asiakas asioimaan Kelassa. Tiedotteessa ilmaistut ja sosiaalityölle ominaispiirteeksi katsotut byrokratiatyön kategoriat laki/ normit sekä perustoimeentulotukietuuden hakeminen/ myöntäminen ovat siirtyneet Kelaan. Tämän lisäksi ohjeistus myös kategorisoituu sosiaalitoimiston instituutionaaliseksi työn rajaukseksi ja siihen liittyvän kontrollin muuttumiseksi. Kontrolli ei liity enää asiakkaan asiapapereihin ja niiden kontrollointiin, vaan kontrolli liittyy siihen, onko asiakas hakenut perustoimeentulotukea Kelasta ja minkä sisältöinen on siitä tehty päätös. Näin instituutionaalisen työn rajauksen ohella Kelaan siirtynyt perustoimeentulotuki kategorisoituu myös jaettuna asiakkuuteen, kuten seuraava ote ilmaisee:

”Onko sinulla tai perheelläsi tarvetta keskustella Kelan työntekijän tai sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa? Tarpeen mukaan Kela välittää tietojasi sosiaalitoimistoon, jossa voidaan pohtia elämäntilannettasi syvällisemmin kuin Kelassa.” (Espoo 2018.)

Jaetun asiakkuuden mukaisesti asiakkaan tulee asioida taloudellisten huolien osalta ensisijaisesti Kelassa, jossa tehdään perustoimeentulotukilaskelma. Mikäli asiakkaalla on muita erityismenoja, joita ei voida huomioida perustoimeentulotuen yhteydessä, on asiakkaan lisäksi mahdollista hakea taloudellista tukea sosiaalitoimen kautta täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen puitteissa. Tä-

mä edellyttää sitä, että perustoimeentulotukilaskelma on tehty Kelassa. Täydentävää tukea ei voida myöntää ilman Kelan perustoimeentulotukilaskelmaa, mutta ehkäisevää toimeentulotukea sosiaalitoimisto voi myöntää kiireellisen ja välttämättömän avuntarpeen vallitessa. (Kts. laki toimeentulotuesta 1412/1997, 14 §.)

”Taloudellinen tuki: kaupunki vastaa täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Tätä harkinnanvaraista toimeentulotukea ei voi hakea, ennen kuin olet selvittänyt, saatko perustoimeentulotukea Kelasta.” (Tampere 2018.)

Siinä, missä perustoimeentulotuki kategorisoituu normien kautta, niin täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki perustuu sosiaalitoimen tekemään harkintaan. Onko tuki täydentävää vai ehkäisevää riippuu siitä, mitä apua tuella tavoitellaan ja sen mukaisesti myös harkinnan taso vaihtelee. Harkintaan ei liity normeja, mutta tiettyjä tasa-arvoiseen kohteluun perustuvia jakoja voi esiintyä täydentävän toimeentulotuen kohdalla sen luonteesta johtuen. Esimerkiksi ensiasunnon huonekalujen myöntöperusteet ja euromäärät eivät voi olla kovin eriarvoiset tasa-arvoisen kohtelun puitteissa, vaikka muuten harkinta kohdistuukin yksilöllisesti (kts. Yhtymähallitus 2017). Täydentävä toimeentulotuki siten sitoutuu myös tasa-arvoisuuden kategoriaan.

”Kunta voi myöntää täydentävää toimeentulotukea: - Sellaisiin asumisesta aiheutuviin menoihin, joihin et voi saada perustoimeentulotukea. - Menoihin, jotka aiheutuvat sinun tai perheesi erityisistä tarpeista tai olosuhteista, jotka katsotaan tarpeellisiksi toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi (esimerkiksi lapsen ja nuoren vähäistä suuremmat harrastusmenot, välttämättömät opiskelusta aiheutuvat menot tai ensiasunnon välttämättömät kalusteet).” (Kauniainen 2018.)

Perustoimeentulotuen siirron ohella siirtymiin koskevia muutoksia on tapahtunut myös täydentävän toimeentulotuen osalta. Perustoimeentulotuen siirtyminen Kelaan ei ole ollut ainut kunnissa tapahtunut organisaatiouudistus, vaan myös täydentävä toimeentulotuki on joko osittain tai kokonaan siirtynyt eteenkin suurimmissa kaupungeissa sosiaaliohjaajien ja etuuskäsittelijöiden tehtäväksi. Myös tässä on havaittavissa kuntakohtaisia eroja. (kts. Ahlgren-Leinvuo 2016, 2-3.) Kuitenkin, kaikki tarkasteleman kunnat ohjeistavat ja informoivat sivustoillaan asiakasta toimeentulotuen hakemisessa. Näissä näkyy vahvasti Kelan kanssa kategorisoituva jaettu asiakkuus sekä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kategorisoituminen harkinnanvaraiseksi tueksi.

”- jos olet jo saanut Kelan päätöksen perustoimeentulotuesta, tai jos sinulla on sellaisia erityisiä menoja, joihin et voi saada perustoimeentulotukea, voit hakea täydentävää tai ehkäisevää tukea suoraan oman kuntasi sosiaali- ja terveystoimen sosiaalipalveluista. Kun haet täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea kunnalta, liitä hakemukseen mukaan aina Kelan päätös perustoimeentulotuesta.” (Kauniainen 2018.)

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakuprosesseissa on kuntakohtaisia eroja, joita ei tässä tutkielmassa erikseen tarkasteltu. Kuitenkin toisissa kunnissa täydentävät toimeentulotukihakemukset käsitellään etuuskäsittelyssä yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa ja toisissa kunnissa niitä tekevät sosiaaliohjaajat tai myös sosiaalityöntekijät. Asiakkaan kannalta on kuitenkin tärkeää, että hän saa tarvitsemaansa palvelua. Näin myös Kela lähettää tarvittaessa asiakkaan hakemuksen kuntaan. Täydentävän, taloudellisen toimeentulotuenharkinnan pohjalla käytetään Kelan tekemää perustoimeentulotukipäätöstä, jonka lisäksi harkintaan liittyy asiakkaan sen hetkinen elämäntilanne. Ehkäisevän toimeentulotuen harkinnan kohdalla kyse on asiakkaan ja työntekijän välisestä dialogista ja siihen liittyvästä suunnitelmallisesta työstä, jossa huomioidaan asiakkaan kokonaisvaltainen elämäntilanne. Elämäntilanteen arvioinnissa ei ole aina kyse rahan myöntämisestä, vaan kyseeseen voi tulla myös esimerkiksi palvelu. Raha on siten sosiaalityön työväline, jolla ajoittain sammutetaan tulipaloja tai mahdollistetaan jokin asiakkaan tarvitsema ja harkintaan perustuva tukitoimi.

”Kunta voi myöntää ehkäisevää toimeentulotukea: - Tuki perustuu harkintaan ja sosiaalityön suunnitelmaan, joka laaditaan yhdessä asiakkaan ja kunnan sosiaalityöntekijän kanssa. - Edistääkseen sinun tai perheesi sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistäkseen syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. - Muun muassa asumisen turvaamiseksi, taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi ja edistämään muulla tavoin itsenäistä elämääsi.” (Kauniainen 2018.)

Seuraavan taulukon avulla esitän tulosten mukaisen kokonaiskatsauksen, miten perustoimeentulotuen siirtyminen Kelaan vaikutti aikuissosiaalityöhön.

Taulukko 8. Perustoimeentulotuen siirtymisen vaikutus aikuissosiaalityöhön

Perustoimeentulotuen siirtyminen Kelaan vaikutti sosiaalitoimeen seuraavasti		
Perus(toimeentulotuki)laki/normit Etuuden myöntö/byrokraattisen kontrollin poistuminen	Toi sosiaalityön harkinnan näkyväksi: - raha on vain yksi työväline muiden joukossa	Harkinta: -normivastainen -luottamuksellinen prosessi -asiakkaan oikeuksien puolus- tus -asianajo
Instituutionaalinen muutos		
Jaettu asiakkuus Byrokratiatyö välineenä - kontrollin muutos - millainen päätös tehty - syventynyt yhteistyö Kelan kanssa	Täydentävä toimeentulotuki: - etuuskäsittelyt/ sosiaalitoimi - harkinta - tasa-arvo - tapauskohtainen harkinta	Ehkäisevä toimeentulotuki: - sosiaalitoimi - harkinta - yksilöllinen suunnitelma

5.3 Palvelutyön asiantuntijuus

Sosiaalityössä annettavaa neuvontaa ja ohjausta kuvataan palvelutyön nimellä, joka on huomattava osa sosiaalityötä. Asiakkaan inhimillisen ongelman kohtaaminen ja siihen ratkaisuvaihtoehdon löytäminen voi tarkoittaa sitä, että asiakkaalle *etsitään palvelua*, jolla tavoitellaan asiakkaan ongelmaan puuttumista ja tätä kautta ratkaisun löytymistä. Palvelutyö on siten aina yksilöllistä, erityistä tapausta koskevaa ja näin sitä on vaikea standardoida. Palvelutyön katsotaan sisältävän työntekijän *asiantuntijuuden*, mutta sen ei katsota edellyttävän byrokratiaa. Kuitenkin palvelutyön taustalla toimii sen laillisuudesta ja rahoituksesta vastaava byrokraattinen organisaatio ja sen myötä myös palvelutyöjärjestelmä itsessään sisältää kontrollia. (Sipilä 1996, 219.)

Taulukko 9. Aikuissosiaalityö palveluohjauksen rakentuminen

Palvelupis- teet:	Palvelutyö: Palveluiden saatavuus	Ohjaus ja neu- vonta, tuki, suo- jelu	Palveluohjaus: Tuki, suojelu ja auttaminen	<i>Social order</i> Palvelujärjes- telmä: työntekijä palveluiden asi- antuntija	Asiakkaan ti- lanteen muutos, yh- teiskunnan järjestyksen ylläpito
----------------------	---	---	--	---	---

Lähde: Taulukko on muodostettu eri julkaisuissa esitettyjen taulukoiden ja tietojen pohjalta (Sipilä 1996; Raunio 2009; Payne 2006)

Aikuissosiaalityön palveluohjaus on kategorisoitunut sosiaalitoimistoissa tehtäväksi työksi. Tämä näkemys korostaa sitä, että asiakkaan tulisi olla aktiivinen toimija, jolloin sosiaalityö puolestaan on vastaanottamassa asiakkaan kertomusta, kuulijan asemassa. Odotus kaikkien sosiaalitoimen asiakkaiden aktiivisuudesta on ristiriitainen sosiaalityön perimmäisen tavoitteen kanssa, joka on vähempiosaisten ja syrjäytyneiden auttaminen. Heidän aktiivisuutensa hakeutua palveluihin voi olla lähtökohtaisesti erittäin heikkoa. Ohjaus ja neuvonta, tuki ja suojelu sekä auttaminen jäävät kaikkein syrjäytyneimpien osalta tällöin saavuttamatta. Tämä edellyttää sosiaalityön aktiivisempaa roolia näiden henkilöiden saamiseksi avun ja tuen piiriin. Aikuissosiaalityön sosiaalitoimistossa tehtävän työn rinnalle tulisi siten huomioida nykyajalle ominaiset palvelut, kuten mahdollisimman laajat digitaaliset sovellukset, joiden avulla myös syrjäytyneimmät ja estyneet asiakkaat voisivat helpommin olla yhteydessä sosiaalitoimeen. Tämä on huomioitu sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) siten, että asiakkaan palveluohjauksen rinnalla tulee tietoa sosiaalipalveluista olla myös helposti saatavilla digitaalisten palveluiden osalta. Tarvittaessa tietoa voidaan viedä myös asiakkaalle kotikäyntien yhteydessä sekä jalkautuvana työnä. (Juurikkala 2015.) Digitaalipalvelut ovat nykyaikaan kuuluvia palvelumuotoja, joiden avulla voidaan vähentää turhaa byrokratiaa ja luukulta toiselle juoksemista. Digitaalipalveluille asetettuja tavoitteita ovat helppokäyttöisyys, toimivuus ja saavutettavuus. (Laitinen 2014.)

Sosiaalityön palveluiden tarjonnan nykyaikaistuminen näkyy parhaiten nuorten sosiaalityön osalta, jossa teknisillä, sosiaalisen median mahdollistamilla palveluilla on jo merkittävä osuus asiakkaiden yhteydenottojen helpottumisessa. Aineistossa tutkitusta 17 kunnasta yhdeksän (9) oli ottanut käyttöönsä digitaalisia palveluita tai asiakkaiden suoria yhteydenottomahdollisuuksia, kuten chat- tai WhatsApp-yhteys. Lisäksi kaikkien kuntien sivuilla oli sähköpostin yhteystiedot. Tämä toteuttaa hyvin digitaalisille palveluille asetettua tavoitetta.

”Jos et tavoita omaa sosiaalityöntekijääsi, jätä yhteystietosi puhelinvastaajaan (huom. myös puhelinnumero), niin työntekijä on sinuun yhteydessä. Lähetä omalle sosiaalityöntekijällesi WhatsApp- tai tekstiviesti. nuortensosiaalityo@vantaa.fi”. (Vantaa 2018.)

Lisäksi nuorten sosiaalityöhön on tullut mukaan Facebook *”Sosiaaliohjaaja tavattavissa myös facebookissa!”* (Oulu 2018). Näiden lisäksi jokaisessa kunnassa oli sähköinen asiointimahdollisuus toimeentulotuen hakemiseen sekä käytössä myös perinteinen aulapalvelu, jossa asiakkaat voivat

varata aikaa tai voivat käyttää hakemuksen täyttämässä vaadittavaa tietotekniikkaa tai tehdä hakemuksen käsin.

”Aikuissosiaalityön aula on avoinna arkisin klo 9-15. Voit käyttää aulassa kuntalaispäätteitä, tehdä hakemuksia ja toimittaa niitä vahtimestareille.” (Espoo 2018.)

Tutkimusaineistosta oli kuitenkin selvästi havaittavissa, että aikuissosiaalityön ”jalkautumisesta” ei aulaneuvonnan lisäksi puhuttu kuin yhden kunnan sivuilla. Tämä työmuoto ei siten ole ainakaan näiden aineistotietojen mukaan noussut merkittävään asemaan. Aineiston mukaan sosiaalipalveluiden palvelupisteet sijoittuvat edelleen sosiaalitoimistojen työympäristöön.

Asiakkaan palveluihin pääsyn vaikeus tai estyminen on huomioitu myös lainsäädännön tasolla (1301/2014). Asiakkaan pääsy sosiaalityön palveluihin yritetään taata ilmoitusvelvoitteen kautta. Tämä näkyy aineistossa erillisenä huoli-ilmoituksena. Huoli-ilmoituskaavake oli 13 kunnan kohdalla laitettu internet-sivustoille erillisenä kaavakkeena, jonka voi tehdä suoraan internetissä. Huoli-ilmoitus on ilmoittajan suora yhteydenotto sosiaalihuoltoon henkilön tuen tarpeen arvioimiseksi. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 35§) velvoittaa toisen organisaation viranomaista ohjaamaan sosiaalihuollon tarpeessa olevan henkilön sosiaalipalvelujen piiriin. Ilmoitus tehdään yhdessä asiakkaan kanssa tai mielellään tarvittaessa saattaen. Mikäli kuitenkin todetaan, että henkilö on kykenemätön antamaan suostumusta tai lapsen etu vaatii tuen tarpeen arvioimista, on ilmoitus tehtävä ilman henkilön suostumusta salassapitosäännösten sitä estämättä. Näin toimien mahdollistuu palvelutarpeen arvioinnille asetettu tavoite varhaisen tuen mahdollistumisesta ennaltaehkäisevästi sosiaalihuollon tarpeessa olevalle henkilölle. (Juurikkala 2015.) Sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistuksilla on näin pyritty vahventamaan lakia siten, että sen myötä on mahdollista siirtyä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen asiakkaan omassa arkiympäristössä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 7). Lain toteutumiseksi on sosiaalitoimistojen sivuille koordinoitu digitaalisia, huolesta ilmoittavia yhteydenottoaavakkeita ja niiden täyttöön ohjaavia ohjeita.

”Huolen herätessä kuka tahansa voi tehdä ilmoituksen myös muista kuin lapsista. Huoli aikuisesta voi syntyä esimerkiksi silloin, kun ihminen näyttää kykenemättömältä huolehtimaan itsestään ja turvallisuudestaan. Ikäihmisistä tehtyjä ilmoituksia kutsutaan toisinaan vanhustensuojeluilmoituksiksi. (Ilmoita sosiaalihuollon tarpeesta.)” (Oulu 2018.)

”Yhteydenoton sosiaalipalveluihin palveluiden tarpeen arvioimiseksi voi myös tehdä itsestään tai perheestään. Parasta olisi, jos huolen kohteena olevalta henkilöltä olisi suostumus ottaa yhteyttä sosiaalipalveluihin. (Ota yhteyttä sosiaalipalveluihin tuen tarpeen arvioimiseksi.) Jos suostumusta ei asiasta tai ihmisestä riippuen voi saada, saa yksityishenkilö tehdä nimettömän ilmoituksen sosiaalipalveluihin. Kun olet ilmoittanut huolesi, voit jättää ammattilaisen vastuulle hoidon- ja avuntarpeen arvioinnin. Varhaisella avuntarpeen tunnistamisella pyritään tukemaan kaikenikäisten hyvinvointia ja auttamaan arjessa selviytymistä. Me kaikki voimme osoittaa, että välitämme.” (Oulu 2018.)

Velvoite ohjata asiakas sosiaalipalveluihin tai asiakkaan tarvitsemiin muihin viranomaispalveluihin, koskee myös sosiaalityön sisäistä toimintaa. Tämä tulee esiin sosiaalihuoltolaissa. Mikäli asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata vain sosiaalihuollon toimien avulla, on tästä asiakkaan suostumuksella ilmoitettava sille viranomaiselle, jonka vastuulle tarvittavien toimien järjestäminen ensisijaisesti kuuluu. (SHL 1301/2014, 40 §.) Näin sosiaalityö kategorisoituu varhaisen tuen ja avun palveluksi, jolla on velvoite toimia asiakkaan edun mukaisesti palvelutarpeen arvioinnin pohjalta.

Aikuissosiaalityön ohjaus ja neuvonta

Aikuissosiaalityö kategorisoituu paikkana, jossa ohjauksen ja neuvonnan osuus aikuissosiaalityön palveluissa on suuri. Tämä on mainittu kaikkien kuntien internet-sivuilla. Niissä asiakkaita ohjataan olemaan yhteydessä aikuissosiaalityöhön silloin kun *”tarvitset sosiaalipalveluihin - - liittyvää ohjausta ja neuvontaa”* ja *”sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta ja neuvontaa, sosiaalisten ongelmien selvittämistä ja tukitoimien järjestämistä.”* Vuorovaikutustilanteissa asiakas kategorisoituu neuvojen ja ohjauksen vastaanottajana ja sosiaalityö kategorisoituu ongelmien selvittäjän ja tukitoimien järjestäjän rooliin. *”Sosiaalipalveluiden työntekijä on tukena silloin, kun elämäntilanne on kuormittava, henkilö toivoo muutosta omassa elämässään tai tuntuu, että monenlaiset haasteet ovat kasautuneet eikä ole itse varma, miten pääsisi eteenpäin.”* Näin sosiaalityö suuntautuu auttajan, tukijan ja asiakkaan asioita hoitavan identiteetteihin. Kun taas asiakas on työntekijän vastapuolella tukea, apua ja kannattelua tarvitsevan identiteetissä.

”Aikuissosiaalityö ja -ohjaus on yli 18-vuotiaiden kanssa tehtävää työtä, jolla pyritään auttamaan kuntalaisia sellaisissa ongelma- ja kriisitilanteissa, joihin liittyy sosiaalipalvelujen ja/tai sosiaalityön tarve. Työn lähtökohtana on huomioida asiakkaan kokonaistilanne.” (Järvenpää 2018.) Ai-

kuissosiaalityössä asiakkaan tilanteen arvioinnilla on siten keskeinen tarkoitus ja tavoite. Näin aikuissosiaalityön asiakas kategorisoituu asiakkaaksi, jolle on tehty sosiaalihuoltolain (1301/2014) edellyttämä palvelutarpeen arviointi. Tämä näkyy myös tutkimusaineistosta, jossa kaikkien 17 kunnan internet-sivuilla on maininta asiakkaalle tehtävästä palvelutarpeen arvioinnista. Palvelutarpeen arviointi tehdään yhdessä asiakkaan sekä tarvittaessa hänen lähipiirinsä kanssa.

”Uusien asiakkaiden yhteydenotot ja huoli-ilmoitukset käsittelee vastaanottotiimi. Vastaanottotiimin työntekijä tekee aluksi asiakkaan kanssa palvelutarpeen arvioinnin. Palvelutarpeen arvioinnin aikana asiakkaan elämäntilanne sekä tuen tarpeet kartoitetaan kokonaisvaltaisesti yhdessä asiakkaan kanssa. Tarvittaessa arvioinnissa voi olla mukana myös asiakkaan läheinen, omainen tai muu asiakkaan kanssa jo työskentelevä taho, esimerkiksi etsivä nuorisotyöntekijä. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä asiakkaalle nimetään vastuutyöntekijä sekä tarvittaessa omatyöntekijä. Palvelutarpeen arvioinnin aloittamisen yhteydessä asiakkaalle avataan aikuisten sosiaalipalvelujen asiakkuus.” (Tuusula 2018.)

Aikuissosiaalityön palveluohjaus kategorisoituu toimintana, jossa asiakkaan kanssa yhdessä suunnitellaan tulevat tukitarpeet ja niiden toimenpiteet. Kuntien sivuilla on informoitu seuraavasti, milloin aikuissosiaalityön on mahdollista tukea ja auttaa asiakkaitaan palveluohjauksen keinoin:

”Arkielämän hallintaan ja suunnitteluun liittyvissä kysymyksissä, työttömyyden kohdatessa, jolloin tarvitaan mm. ohjausta työllisyyspalveluihin, kuntouttavaan työtoimintaan, sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyvä ohjauksessa ja neuvonnassa, taloudellista ohjausta ja neuvontaa edellyttävissä asioissa, päihde- ja mielenterveysongelmien vaikuttaessa elämänhallintaan, äkillisen kriisin kohdatessa ja lähisuhdeväkivallan kohdatessa”. (Mäntsälä 2018.)

Työttömyysasioita tarkastelin aineistossa kahdesta eri näkökulmasta. Toinen oli pelkkä työttömyyden maininta ja toisessa mainittiin myös kuntouttava työtoiminta. 17 kunnasta 12 oli maininnut sivuillaan asiakkaan työttömyyden aiheuttamat ongelmat ja niiden käsittelyn sosiaalityön yhteydessä niin sanotusti uusien polkujen etsimisenä sosiaalityön ja asiakkaan yhteisen työskentelyn avulla. Yhdeksässä kunnassa oli mainittu myös erikseen kuntouttava työtoiminta.

Sosiaalityössä työntekijät ” - - laativat yhdessä asiakkaan ja TE-palvelujen asiantuntijan kanssa joko aktivointi- tai työllistymissuunnitelman. Suunnitelma voi sisältää sosiaali- ja terveyspalveluja, julkisia työvoimapalveluja, kuntoutuspalveluja sekä kuntouttavaa työtoimintaa.” (Karvinen 2018.)

”Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu pitkään työttöminä olleille henkilöille vahvistamaan henkilön elämän- ja arjenhallintaa ja parantamaan hänen työ- ja toimintakykyään sekä työllistymismahdollisuuksiaan. Toiminnalla pyritään myös ehkäisemään syrjäytymistä tarjoamalla mahdollisuus työtoimintaan ja muihin palveluihin. Palveluiden suunnittelussa huomioidaan kokonaisvaltaisesti asiakkaan henkilökohtainen tilanne.” (Karvinen 2018.)

Isommissa kunnissa työllistymispalvelut ovat yleensä väkiluvun suuruuden vuoksi sijoittuneet omaksi yksikökseen ja siihen kokonaisvaltaisesti rakentuneeksi palveluksi, josta ei välttämättä ole erikseen mainintaa sosiaalitoimiston sivuilla, vaikka sosiaalitoimisto arvioikin asiakkaiden kohdalla tämän palvelun tarvetta ja tarvittaessa laittaa lähetteen kyseisen palvelun piiriin. Näin aikuissosiaalityö kategorisoituu asiakkaan työllistymispalveluiden tai kuntouttavan työtoimintapalveluiden tarpeiden arvioijaksi ja palveluihin ohjaajaksi, jollei asiakkaalla ole jo kontaktia näihin palveluihin. Tämän lisäksi aikuissosiaalityössä on mahdollista ohjata asiakas eläkeselvittelyyn, mutta tästä oli maininta vain yhden kunnan sivuilla, joka saattaa kertoa siitä, että aikuissosiaalityön asiakkaat ovat harvoin niitä, jotka kategorisoituvat eläkeselvittelyn piiriin kuuluviksi. Onko siten näin, että aikuissosiaalityön asiakkaat eivät ole eläkeselvittelyyn oikeuttavan elämäntilanteen vuoksi sosiaalityön asiakuudessa, vaan asiakkuuden syynä ovat muut ongelmat, joiden puitteissa eläkeselvittely ei tule kyseeseen, kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat? Toisaalta tämä palvelu voidaan katsoa myös työvälineeksi, jolloin sen tarve tulee ilmi vasta palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä.

”Aikuissosiaalityön tiimeillä on käytettävissään myös muut aikuisväestölle suunnatut sosiaali- ja terveysviraston palvelut kuten - - työkykyselvitys ja kuntouttavan työtoiminnan palvelut.” (Helsinki 2018).

Aikuissosiaalityö kategorisoituu päihde- ja mielenterveystyön. 17 kunnasta (14) oli ilmoittanut sivuillaan asiakastyöhön kuuluvan mielenterveys- ja päihdetyön tukitoimet. ”Aikuissosiaalityön yksikössä tarjottavia palveluja ovat mm. palvelutarpeen arviointi yhdessä asiakkaan kanssa tehtynä ja motivointi, ohjaus ja tuki työllisyyttä, raittiutta tai kuntoutumista kohti - -” (Järvenpää 2018).

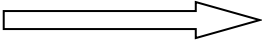
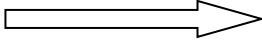
Kiireellisen sosiaalityön oli maininnut 12 kuntaa. Näin aikuissosiaalityötä luonnehtii äkillisen kriisin kategoria, joka tulee esiin seuraavissa tilanteissa: *”kotiutuminen sairaalasta/ laitoksesta, lääkkeiden akuutti tarve silloin, kun ei ole perustoimeentulotukioikeutta, häätö (ei häätövaroitusta) sähkön katkaisu ja akuutti asunnottomuus”* (Espoo 2018). Lisäksi kriisityön alle on luokiteltu *”ero, häätö tai velkaantuminen, lähiomaisen kuolema, vakava sairastuminen, rikoksen uhriksi joutuminen ja tulipalo.”* (Tampere 2018; Espoo 2018.)

Aineiston 13 kunnan osalta aikuissosiaalityö kategorisoituu paikkana, jossa on mahdollista saada apua asumisen ongelmiin. Myös asiakkaiden talouden hallinnan tukeminen katsottiin olevan keskeinen osa aikuissosiaalityön tehtävää 13 kunnan osalta. Kaksi (2) kuntaa mainitsi avun lähisuhte- väkivaltaan, joka ei näin ollen kategorisoitunut merkittävään asemaan, vaikka sen yksittäinenkin esiintyminen aineistossa kategorisoituu aikuissosiaalityön näkökulmasta huolestuttavaksi osateki- jäksi, kuten myös peliriippuvuudesta kärsivien auttaminen, josta ei aiempien tutkimusten kohdalla ollut mainintaa. Nyt mainintoja oli kolme (3), joten peliriippuvuudesta kärsivien auttaminen katego- risoituu aikuissosiaalityössä uusien työtehtävien kategoriaan. Perhesuhteisiin liittyvät työt oli mai- nittu 17 kunnasta viiden (5) osalta. Vanhemmuuden tuki ja tukea lasten kasvatukseen puolestaan oli maininnut kaksi (2) kuntaa 17 kunnasta.

Yleisesti ottaen näiden kaikkien palveluiden yhteydessä aikuissosiaalityön asiakkaalle tarjoama roo- li kategorisoituu avun tarvitsijan käsitteeseen. Sosiaalityö puolestaan määrittyy avun tarjoajan roo- liin. Roolijaon mukaisesti avun tarvitsija on epäsuhteisessa asemassa avun tarjoajaan nähden. Tä- män kautta herää ajatus aikuissosiaalityön velvoitteesta pohtia asiakkaiden yksilöllisiä tilanteita eet- tisen ja moraalisen näkökulmien kautta. Tämä edellyttää vankkaa yhteistyötä eri verkostojen kans- sa, minkä kautta aikuissosiaalityö saa peilauspintaa asiakkaan elämään vaikuttavien eettisten ja mo- raalisten kysymysten äärellä, jolloin keskustelun keskiöön nousee asiakkaan hyvä. Verkostotyön oli 17 kunnasta yhdeksän (9) nostanut aikuissosiaalityön työkaluksi asiakkaan palvelujen kartoittami- sen yhteydessä.

”Palvelu perustuu - - monialaiseen yhteistyöhön eri palvelujen asiantuntijoiden ja verkostojen kanssa. Avun saamisessa hyödynnetään laajasti - - palveluverkkoa.” (Tampere 2018.)

Taulukko 10. Tämän päivän aikuissosiaalityön toimintaa määrittäviä tekijöitä

Työtä määrittävät tekijät			V E R K O S T O Y H T E I S T Y Ö
Palvelutarpeen arviointi työ: - yhteistyössä asiakkaan kanssa - harkintatyö - taustalla huoli asiakkaasta	Suunnitelmallinen työ: - Palvelutarpeen arvioinnin toteuttaminen ja sen seuranta yhteistyössä asiakkaan kanssa - Tavoitteiden asettaminen - Tukitoimien järjestäminen	Kriisityö: - nopeaa toimintaa vaativat apu- ja tukitoimet	
Asiakkaan ja sosiaalityön työntekijän roolit ja identiteetit			
Asiakkaan rooli ja identiteetti 	- Tukea apu kannattelua tarvitseva - Neuvonnan ja ohjauksen vastaanottaja	Avun tarvitsija	
Työntekijän rooli ja identiteetti 	- Auttaja, tukija ja asiakkaan asioiden hoitaja - Asian merkityksen etsijä ja matkalla olemisen tukija	Tehtävä: - Kuuntelija - Ongelman selvittäjä ja tukitoimien järjestäjä	

5.4 Psykososiaalisen työn asiantuntemus

Sipilän (1996) mukaan psykososiaalisessa työssä on kyse yksilön toiminta- ja ajattelutapojen muuttamisesta. Näin lähtökohta on yksilön psyykinen selviytyminen. Aikuissosiaalityön näkeminen yksioikoisesti vain resursseja jakavana byrokratiatyönä on tässä suhteessa kovin ristiriitainen. (Mt., 224.)

Taulukko 11. Aikuissosiaalityön psykososiaalinen työ

Terapeuttiset organisaatiot:	Psykososiaalinen työ: asiantuntemus	Terapeuttinen keskustelu	Terapia/ Vuorovaikutus, toimintakyvyn lisääminen, yhteys ympäristöön	(<i>therapeutic</i>) työntekijän yksilön ja ympäristön sekä vuorovaikutuksen asiantuntemus	Yksilön Muutos, asianajo
------------------------------	-------------------------------------	--------------------------	--	--	--------------------------

Lähde: Taulukko on muodostettu eri julkaisuissa esitettyjen taulukoiden ja tietojen pohjalta (Sipilä 1996; Raunio 2009; Payne 2006)

Sipilän (1996) mukaisesti psykososiaalinen työ sisältää terapeuttisen keskustelun, joka pohjaa asiakkaan toimintakyvyn lisäämiseen suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Onnismaan (2007, 37) mukaan psykososiaalinen, terapeuttinen työ sisältää myös ohjausta, joka ei rajoitu pelkkään keskusteluun. Ohjauksen toiminnallisten elementtien kautta se eroaa terapiatyöstä vain tavoitteiden näkö-

kulmasta. Tärkeänä toiminnallisena ohjaustaitona Vance Peavy on Onnismaan (2007) mukaan viitannut huomioitavuuden (mindfulness) käsitteeseen, joka painottaa informaation käsittelyn taitoa. Taito tehdä oikeita kysymyksiä, joiden avulla ohjattavaa autetaan uudenlaisten näkemysten muotoutumisessa tai tunnistamaan käsitysten taustalla olevia itsestäänselvyyksiksi muuttuneita oletuksia. (Mt., 38.) Uudenlaisten näkemysten avulla etsitään niitä voimavaroja ja vahvuuksia, joiden avulla asiakkaan on helpompi edetä elämäntilanteensa parantamiseksi. Tällöin mahdollistuu myös Sipilän (1996) mainitsema toiminta- ja ajattelutapojen muutos.

”Yhdessä asiakkaan kanssa pyritään löytämään asiakkaan omia voimavaroja ja pohtimaan niiden kohdentamista.” (Hyvinkää 2018.)

”Aikuis- ja lapsiperheiden sosiaalityö on elämäntilanteen, ongelmien ja vahvuuksien kartoitusta. Yhdessä asiakkaiden kanssa etsitään vaihtoehtoja elämäntilanteen parantamiseksi ja motivoidaan asiakkaita muutoksiin. (Turku 2018.)

Aikuissosiaalityö kategorisoituu ongelmatyön lisäksi yksilön vahvuuksia tukeväksi työksi, jossa asiakkaan elämäntilanteeseen etsitään yhteisiä keinoja, joiden avulla on mahdollisuus saavuttaa asiakkaan tilanteessa haluttu muutos. Muutoksen taustatekijöiksi muotoutuu asiakkaan vahvuudet ja työntekijän tehtäväksi kategorisoituu asiakkaan motivoiminen sekä asiakkaan muutokseen tähtäävän polun tukeminen esimerkiksi palveluiden ja keskustelujen avulla. Tähän työprosessiin sitoutuu vahvasti ajan käsite. Onnismaan (2007, 39) näkemys on, että ajasta muotoutuu terapeuttisen ohjauksen resurssi ja väline.

”Aikuissosiaalityö on pitkäjänteistä ja suunnitelmallista toimintaa, jonka tavoitteena on yhdessä kuntalaisen kanssa löytää keinot elämänhallintaan. Perustyöväline on yhdessä kuntalaisen kanssa tehtävä palvelun tarpeen arviointi ja siitä johdettavat toimenpiteet ja asiakassuunnitelma.” (Sipoo 2018.)

Kaikkien 17 kunnan internet-sivuilla mainittiin, että aikuissosiaalityö kategorisoituu asiakkaan arkielämän hallintaan ja siihen liittyvien ongelmien ja puutteiden tukemiseen. Tämä osoittaa, että aikuissosiaalityön asiakas kategorisoituu henkilöksi, jolla on ongelmia arkeen liittyvän elämänhallinnan kanssa. *”Aikuissosiaalityö tukee asiakkaiden sosiaalista hyvinvointia, toimintakykyä ja oma-toimista suoriutumista elämän erilaisissa ongelmissa.”* (Turku 2018.) Tämän pohjalta asiakas voi-

daan siten kategorisoida elämänhallinnan kanssa kamppailevaksi ja sosiaalityö vuorostaan näiden ongelmien ratkaisijan asemaan. Tämä näkemys on kuitenkin ristiriitainen sosiaalityön tavoitteen kanssa, jossa tähdätään asiakkaan omien voimavarojen tukemiseen ja vahventamiseen. ”*Aikuissosiaalityön tarkoituksena on tukea asiakasta ylläpitämään tai parantamaan arkipäivän selviytymistä, taloudellista toimeentuloa sekä oman toimintaympäristön vuorovaikutussuhteita.*” (Turku 2018.) Tällöin kategorisoinnin kohteeksi nousee asiakas oman ongelmansa ratkaisijana/ sosiaalityö tämän ratkaisun tukijana, kuten sosiaalityössä on tavoitteena. ”*Yhdessä asiakkaan kanssa tehtävän sosiaalityön suunnitelman avulla asiakasta tuetaan omien voimavarojen löytämisessä sekä kohdentamisessa.*” (Turku 2018.)

Kuusiston ja Engvistin (2016, 655–666) tutkimuksen kohteena on ollut aikuissosiaalityön työntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus, työskentelyn tavoitteellisuus ja asiakkaan palveluodotusten täyttyminen sekä sen myötä asiakkaan elämäntilanteen parantuminen. Yli puolet vastaajista koki, että aikuissosiaalityön asiakkuuden myötä heidän elämäntilanteensa oli parantunut, kolmannes katsoi tilanteen pysyneen samana ja kymmenes oli katsonut sen heikentyneen. Tutkimus antoi viitteitä siitä, että aikuissosiaalityön ja asiakkaan välinen vuorovaikutus sekä asiakkaan palveluodotuksiin vastaaminen edistävät asiakkaiden elämäntilanteen muuttumista positiiviseen suuntaan.

”*Aikuissosiaalityö tukee kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti aikuisten sosiaalista hyvinvointia, toimintakykyä ja omatoimista suoriutumista elämän eri taitekohdissa.*” (Sipoo 2018.)

Aikuissosiaalityössä on kyse Juhilan (2008) mukaisesti yksilökohtaisesta ja suunnitelmallisesta työotteesta, joka perustuu asiakkaan tilanteen huolelliseen arviointiin. Aikuissosiaalityön on yksilö- ja perhelähtöistä sosiaalityötä. Työ on pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista muutostyötä, jossa arvioinnin pohjalta asetetaan muutostavoitteet ja muutokseen tarvittavat välineet. (Mt., 17.) Tämän ohella aikuissosiaalityö on sitoutunut lakisääteiseen asiakastyöhön.

”*Aikuissosiaalityö on yksilön tai perheen kanssa tehtävää lakisääteistä asiakastyötä, jonka tavoitteena on muutos asiakkaan elämänhallinnan parantamiseksi ja ongelmien ennaltaehkäisy.*” (Pörnainen 2018.)

Aikuissosiaalityön kategorisoituu asiakkaiden elämänhallinnan parantamiseen ja ongelmia ennaltaehkäisevään työhön, jonka tavoitteena on saada aikaan muutos asiakkaan elämäntilanteessa. Muutoksen kohteeksi aikuissosiaalityössä kategorisoidaan seuraavat taulukon mukaiset teemat: Työttö-

myysasiat, kuntouttava työtoiminta, päihde- ja mielenterveyskuntoutuminen, äkillinen kriisi, lähisuuhdeväkivalta, apua asumisen ongelmiin, apua peliriippuvuuteen, tukea talouden hallintaan, sosiaalista kuntoutusta, tuki vanhemmuuteen, tukea lasten kasvatukseen ja työkykyselvityksen alulle laittoon. Näistä aineiston esiin nostamista aikuissosiaalityön töistä jotkin alueet painottuivat huomattavasti enemmän, kuin toiset, kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveystyö, työttömyys, kriisityö ja asumisen ongelmat. Kuitenkin, jos väitän, että listatuista töistä aikuissosiaalityössä kohdataan järjestäen kaikki ja vähän enemmänkin tai vaikka vain osa listatuista, niin silti on ymmärrettävää, että aikuissosiaalityössä tehdään pitkäjänteisyyttä vaativaa työtä, jossa asiakkaat eivät aina ole luokiteltavissa aktiivisiksi toimijoiksi. Elämänhallinnan puutteet ja niiden ennaltaehkäisy edellyttää sitä sosiaalityön ytimen ymmärtämistä, joka kategorisoituu heikommassa asemassa olevan asiakkaan auttamiseksi.

Asiakkaan auttaminen sosiaalityön mahdollistaminen keinoin avulla, yksilöidysti, asiakkaan edun mukaisesti ja ennakkoiden mahdollisimman hyvin tulevat karikat edellyttävät toimivien resurssien ja välineiden ohella pitkäjänteistä asiakastyötä ja ajan resursseja, mutta monesti myös ennaltaehkäisevää ja kriisityöhön luokiteltavaa nopeaa toimintaa vaativaa työskentelyä. Näin katsottuna aikuissosiaalityö näyttäytyy paikkana, jossa tehdään ennaltaehkäisevää työtä niiden yksilöllisten reunaehtojen sisällä, mihin kunkin asiakkaan tilanne asettaa rajat. Ennaltaehkäisevällä työllä ehkäistään asiakkaiden ongelmien kärjistymistä, tuetaan asiakkaan tilanteen normalisoitumista sekä elämänhallinnan parantumista. Aikuissosiaalityön ennaltaehkäisevän työn voi siten nähdä muutokseen tähtäävänä esityönä silloin kun asiakkaan elämäntilanteen muutos vaatii korjaavia liikkeitä. Ennaltaehkäisevän esityön avulla mahdollistuu pitkäjänteisemmän suunnitelmallisen työn aloittaminen, jonka tavoitteena on asiakkaan omien voimavarojen vahventaminen. Ennaltaehkäisevän työn paikan voi nähdä sisältyvän myös kriisityön yhteyteen silloin kun tarvitaan nopeita sosiaalityön ratkaisuja kriisitilanteen vakiinnuttamiseksi.

Ennaltaehkäisevän työn ohella aikuissosiaalityössä toteutetaan lainsäädännön velvoittamaa asiakastyötä. Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) aikuissosiaalityötä luonnehtii erityisen tuen velvoite, jonka kautta halutaan huomioida myös kaikkein heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat ja turvata heidän tarvitsemansa palvelut. Näin aikuissosiaalityö kategorisoituu erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palveluksi, jossa huomioidaan asiakkaan vaillinaiset kyvyt ja vuorovaikutuksen rajoitukset kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden vuoksi. Kuitenkin, aineiston pohjalta erityisen tuen tarpeessa oleva asiakas oli mainittu ainoastaan yhden (1) kunnan sivuilla. Tämä viittaa siihen,

että erityisen tuen tarve on joko edelleen aikuissosiaalityön käytännössä jäsentymätön tai sitten erityisen tuen tarve jäsenyyksi vastaa sosiaalityön käytännössä, missä erityisen tuen palvelutarpeen arvioinnista ja sosiaalityön koordinoinnista vastaa sosiaalityöntekijä.

”Nuoret/Aikuiset. Sosiaalityöntekijä - - uudet asiakkaat, sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot ja erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat.” (Kerava 2018.)

Erityisen tuen tarve ja siihen liittyvä asianajo kiteytyy rakenteellisen sosiaalityön piiriin, josta Payne (2006) katsoo, että *therapeutic* -näkemys syntyy asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välille keskinäisessä vuorovaikutuksessa, jossa he *reflektioivat* asiakkaan esittämää ajatusta. Keskustelun tavoitteena on, että kumpikin esittää oman näkemyksensä, jonka kautta päästään lopulta yhteiseen ymmärrykseen. Sosiaalityöntekijä puolestaan prosessoi asiakkaan tilanteiden problematiikkaa ja sitä, miten niihin pystyttäisiin vastaamaan yhteiskunnan tasolla. Sosiaalityön tehtävänä on viedä tätä tietoutta yhteiskunnan *päättäjien tietoisuuteen*, jolloin asiaan pystytään puuttumaan yhteiskunnan kaikilla tasoilla. (Payne 2006, 12.) Seuraavaksi esittelen tässä osiossa analyysin pohjalta rakentuneen aikuissosiaalityötä jäsentävän taulukon.

Taulukko 12. Aikuissosiaalityö osana ennaltaehkäisevää työtä

Ennaltaehkäisevä työ sisältää kriisityön		
Ehkäistään ongelmien kärjistymistä	Tuetaan asiakkaan tilanteen normalisoitumista	Tuetaan elämänhallinnan parantumista
Asiakkaan elämänhallinnan tukeminen		
Informaation käsittelyn taito: - oikeat kysymykset/ asiakkaan uudenlaiset näkemykset - asiakkaan voimavarojen vahvistuminen - asiakkaan vahvuuksien maksimointi	Aika: sosiaalityön toiminnan - resurssina - välineenä	Muutos asiakkaan tilanteessa: - asiakkaan motivointi - kuljettavan polun tukeminen Elämänhallintaa - ylläpitävää - parantavaa
Heikommassa asemassa oleva asiakas		
Sosiaalihuoltolaki: Erityinen tuki - kognitiivinen tai psyykkinen vamman tai sairaus, asiakkaalla on vaikeuksia hankkia hänen tarvitsemiaan palveluita	Vammasta tai sairaudesta tai moniongelmaisuudesta johtuen asiakkaalla on toimintakyvyn vajaus, erityinen tukitarve - palveluiden koordinoinnin tarve - kanssakulkijan tarve - asianajo	Rakenteellinen sosiaalityö, joka ei näkynyt analyysiaineistossa. Huollollinen työ

5.5 Empirian yhteenveto

Seuraavaksi esitän tutkimuksen analyysin mukaisen aikuissosiaalityön taulukkoasteen, joka jäsentyy sisällönanalyysin tulosten osatekijöistä, kuten instituutionaalinen aikuissosiaalityö, byrokraatiatyön muuttuminen, palvelutyötä määrittäviä tekijöitä ja aikuissosiaalityön ennaltaehkäisevän työn sekä suunnitelmallisen sosiaalityön jäsentymisen tukemaan asiakkaan elämänhallintaa. Tämän jälkeen teen katsauksen tutkielman analyysin esittämien aikuissosiaalityön käytännön työtä ohjaavista yksittäisistä palveluista ja niiden osatekijöistä. Lopuksi esitän sisällönanalyysin avulla koostuneen nykypäivän aikuissosiaalityötä jäsentävän yhteenvetön.

Taulukko 13. Aikuissosiaalityön jäsentymisen

Instituutionaalinen aikuissosiaalityön ikäjakauma 18-64 -vuotiaat		
Fyysisenä ympäristönä sosiaalitoimi	Eriytetty: aikuissosiaalityö	2 kaupunkimaista kuntaa teki osin yhdenntettyä työtä lapsiperheiden kanssa. Lapset eivät näkyneet ikäjakaumassa
Asiakkuudet jakautuivat		
Tiimeihin	Nuoret aikuiset: 18-24, 18-29, alle 25-vuotiaat ja lapsiperheet ja 18-30 -vuotiaat	Aikuisten sosiaalityö: Yli 25 -vuotiaat, 29-64 ja 30-64 -vuotiaat
Palvelutarpeen arviointi		
Tiimeihin	Uudet asiakkaat	Asiakkuudessa olevat, nykyiset asiakkaat - omatyöntekijä - yhteistyötyöntekijä
Työntekijä löytyy seuraavasti		
Aluejako, Katujako	Postinumeron mukaan	Sukunimen mukainen aakkosjärjestys
Perustoimeentulotuen siirtyminen Kelaan vaikutti sosiaalitoimeen seuraavasti		
Perus(toimeentulotuki)laki/normit Etuuden myöntö/byrokraattisen kontrollin poistuminen	Toi sosiaalityön harkinnan näkyväksi: - raha työvälineenä	Harkinta: -normivastainen -luottamuksellinen prosessi -asiakkaan oikeuksien puolustus -asianajo
Instituutionaalinen muutos		
Jaettu asiakkuus Byrokraatiatyö välineenä - kontrollin muutos - millainen päätös tehty - syventynyt yhteistyö Kelan kanssa	Täydentävä toimeentulotuki: - etuuskäsittelyt/ sosiaalitoimi - harkinta - tasa-arvo - tapauskohtainen harkinta	Ehkäisevä toimeentulotuki: - sosiaalitoimi - harkinta - yksilöllinen suunnitelma

Palvelutyötä määrittävät tekijät			V E R K O S T O Y H T E I S T Y Ö
Palvelutarpeen arviointi työ: - yhteistyössä asiakkaan kanssa - harkintatyö - taustalla huoli asiakkaasta	Suunnitelmallinen työ: - Palvelutarpeen arvioinnin toteuttaminen yhteistyössä asiakkaan kanssa - Tavoitteiden asettaminen - Tukitoimien järjestäminen	Kriisityö: - nopeaa toimintaa vaativat apu- ja tukitoimet	
Asiakkaan ja sosiaalityön työntekijän roolit ja identiteetit			
Asiakkaan rooli ja identiteetti	- Tukea apu kannattelua tarvitseva - Neuvonnan ja ohjauksen vastaanottaja	Avun tarvitsija	
Työntekijän rooli ja identiteetti	- Auttaja, tukija ja asiakkaan asioiden hoitaja - Asian merkityksen etsijä ja matkalla olemisen tukija	Tehtävä: - Kuuntelija - Ongelman selvittäjä ja tukitoimien järjestäjä	
Ennaltaehkäisevä työ sisältää kriisityön			
Ehkäistään ongelmien kärjistymistä	Tuetaan asiakkaan tilanteen normalisoitumista	- Tuetaan elämänhallinnan parantumista - Tuetaan tilanteen normalisoitumista	
Asiakkaan elämänhallinnan tukeminen			
Informaation käsittelyn taito: - oikeat kysymykset/ asiakkaan uudenlaiset näkemykset - voimavarojen vahvistuminen - asiakkaan vahvuuksien maksimointi	Aika: - sosiaalityön toiminnan - resurssina - välineenä	Muutos asiakkaan tilanteessa: - asiakkaan motivointi - kuljettavan polun tukeminen Elämänhallintaa - ylläpitävää - parantavaa	
Heikommassa asemassa olevan asiakkaan huomioiminen			
Sosiaalihuoltolaki: Erityinen tuki - kognitiivinen tai psyykinen vamman tai sairaus, asiakkaalla on vaikeuksia hankkia hänen tarvitsemiaan palveluita	Vammasta tai sairaudesta tai moniongelmaisuudesta johtuen asiakkaalla on toimintakyvyn vaje, erityinen tukitarve - palveluiden koordinoinnin tarve - kanssakulkijan tarve - asianajo	Huollollinen ja rakenteellinen sosiaalityö, jotka eivät näkyneet analyysiaineistossa.	

Aikuissosiaalityöhön sisältyvien palveluiden jäsentyminen

Aikuissosiaalityön yksittäisten palveluiden tarkastelu osoitti, että aikuissosiaalityö kategorisoituu vahvasti asiakkaan työttömyyden osatekijöiden ja työttömyyden estoja aiheuttaviin pulmiin. Tästä kategorisoinnissa näkyviin nousi työttömyys ja siihen liittyvä kuntouttava työtoiminta ja sen arvi-

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

6.1 Tulosten yhteenveto

Aikuissosiaalityön tarkoituksen arvioinnin taustoittamiseksi läpileikkasin käytännön aikuissosiaalityöhön vaikuttavia yhteiskunnallisia ja lakien edellyttämiä muutoksia ja niiden antamaa informaatiota, kuten uudistettua sosiaalihuoltolakia (1301/2014), toimeentulotukilakia (1412/1997) ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden uudistumista hallituksen linjausten mukaisesti. Näin tutkielmani keskeiseksi tietopohjaksi muotoutuivat lait, aikaisemmat tutkimukset, sekä aineiston sisällönanalyysin yhteydessä kategoria-analyysin esittämät kategoriat, joiden antaman informaation kautta viitottuivat aikuissosiaalityöhön vaikuttavat muutosten suunnat. Näiden avulla tarkastelin, mitkä ovat aikuissosiaalityöhön vaikuttavien yhteiskunnallisten uudistusten taustoittamat tehtävät, tavoitteet ja periaatteet, joiden kautta muotoutuu myös käytännön aikuissosiaalityö.

Tässä Pro gradu -tutkielmassa tavoitteeni on ollut kartoittaa aikuissosiaalityön toiminnan rakentamista tukeutuen 17 eri kunnan aikuissosiaalityötä kuvaavien internet-sivujen aineistoon. Aineistoa analysoin aiempien tutkimusten sekä niiden aikuissosiaalityön toimintaa jäsentävien kategorioiden avulla, Näitä olivat instituutionaalinen aikuissosiaalityö, byrokraatiatyö, palvelutyö ja psykososiaalinen työ ja niiden kategoriat. Tämän lisäksi tarkastelin aineistolähtöisesti aineiston esittämiä ja omaan tulkintaan pohjaavia kategorioita.

Aikuissosiaalityöhön on viime vuosina kohdistunut tavallista merkittävämpiä muutospaineita, kuten sosiaalihuoltolain (1301/2014) muutos, perustoimeentulotuen siirtyminen Kelan tehtäväksi ja mahdollisesti tuleva sosiaali- ja terveystalouden uudistus, sote sekä hallituksen kärkihanke Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, Lape. Nämä kaikki yhdessä ovat jo nyt muuttaneet aikuissosiaalityön käytäntöä ja sen sisältöä sekä oletuksen mukaisesti muutospaineet ovat edelleen läsnä. Muutoksen uudelleen rakennusprosessin taustalla tarvitaan muutosta tukevaa informaatiota ja sen hallintaa, jonka pohjalta muutoksen suuntaan edetään. Siten aikuissosiaalityön tarkoituksen arviointi on noussut keskeiseen asemaan muutoksen taustoja tarkasteltaessa. (Payne 2014, 28.) Näin tutkielmani tutkimuskysymys jäsenyi seuraavasti: *Miten aikuissosiaalityö määrittyy toiminnallisena palveluna kuntien internet-sivujen kuvailujen kautta?* Tutkimukseni tulokset osoittivat, että aikuissosiaalityö jakautuu toiminnallisena palveluna palvelutarpeen arviointityöhön, ennaltaehkäisevään työhön ja suunnitelmalliseen sosiaalityöhön, joihin kaikkiin sisältyy verkostotyö. Palvelutar-

peen arviointityöhön sisältyy yhteistyö asiakkaan kanssa ja siihen liittyvät sosiaalityön harkinta sekä huoli asiakkaasta. Ennaltaehkäisevä työ sisältää ongelmien kärjistymisen ehkäisyn, asiakkaan elämänhallinnan tukemisen ja asiakkaan elämäntilanteen normalisoivan tukityön. Suunnitelmallinen työ mahdollistaa pitkäkestoisen asiakastyön, palvelutarpeen jatkuvan arvioinnin yhdessä asiakkaan kanssa, tavoitteiden asettamisen ja niiden mukaisten tukitoimien järjestämisen maksimoimalla asiakkaan vahvuudet ja voimavarat.

6.2 Tulosten reflektio

Aineiston perusteella aikuissosiaalityö kategorisoituu edelleen sosiaalitoimistoissa tehtäväksi työksi, vaikka sen palveluita on kehitetty digitaaliseen suuntaan, mutta silti sosiaalityön jalkautumisesta oli ainoastaan yksi maininta 17 kunnan osalta. Eriytetyn mallin mukaisesti analyysi osoitti, että aikuissosiaalityön instituutionaalinen rakenne määrittää aikuissosiaalityön asiakkaiden kategorisoituvan 18-64-vuotiaiksi. Aikuissosiaalityön asiakkaat jakautuvat lähinnä tiimien kautta, jotka kategorisoituivat nuoret aikuiset ja aikuiset kategorioihin. Tämän lisäksi nämä ryhmät kategorisoituivat edelleen uusiin asiakkaisiin ja nykyisiin asiakkaisiin. Uusien asiakkaiden tiimit rakentuvat palvelutarpeen arvioinnin pohjalle ja lyhytkestoiseen sosiaalityöhön. Mikäli tämä ei ole riittävä palvelu asiakkaalle, niin hän siirtyy suunnitelmallisen sosiaalityön puolelle eli nykyisten asiakkaiden kategoriaan. Nykyisten asiakkaiden tiimeissä asiakkaalle osoitetaan omatyöntekijä ja hän siirtyy suunnitelmallisen sosiaalityön piiriin, joka on pitempikestoista, asiakassuunnitelman mukaisesti etenevää sosiaalityötä.

Aikuissosiaalityötä on leimannut vahvasti sen sitoutuminen perussosiaalityön toteuttamiseen, johon olennaisesti on liittynyt perustoimeentulotukihakemusten käsittely. Tässä kuitenkin on ollut suuria kuntakohtaisia eroja. Toisissa kunnissa ovat jo vuosien ajan perustoimeentulotuen myöntämisestä huolehtineet etuuskäsittelijät. Toisissa kunnissa taas se on ollut olennainen osa aikuissosiaalityötä. Kuitenkin etuuskäsittely-yksiköistä huolimatta on asiakkaille myönnetyn perustoimeentulotukipäätöksen yhteydessä tarvittaessa tarkennettu myös asiakkaan oikeutta täydentävään sekä ehkäisevään toimeentulotukeen. Tämä on edellyttänyt sosiaalityön harkintaa, joka osaltaan kategorisoi pelkän byrokraattisen ja normeihin sitoutuneen perustoimeentulotukityön olevan sosiaalityössä käytetyn harkinnan ulkopuolella, vaikka sosiaalityö on itsessään lähtöisin byrokraatiatyöstä. Tämä oli myös todennettavissa tässä pro gradu -tutkimuksessa, jossa sosiaalityön harkinta kategorisoitui piilossa olevaksi tekijäksi. Harkinta perustuu aina asiakkaan ja työntekijän yhteiseen palvelutarpeen arvioin-

tiin, joka on luottamuksellinen prosessi ja vain dokumentoinnin kautta jäsenyvä. Siten harkinta sisältää myös suunnitelmallisen työprosessin, jossa asiakkaan tilanne on arvioitu kokonaisvaltaisesti, johon pelkkä byrokratiatyö ei yllä.

Nyt 2017 tapahtuneen Kela-siirron yhteydessä on tutkimustuloksissa havaittavissa, että Kelan huolehtiessa perustoimeentulotuen toteuttamisesta on harkinta puolestaan edelleen sosiaalitoimen tehtävänä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta. Kuitenkin tutkimustuloksen mukaisesti perustoimeentulotuen hakuprosessiin sisältyneestä asiakastietojen kontrollista ei silti aikuissosiaalityössä voida täysin välttyä. Tutkimuksen mukaisesti Kelan sekä aikuissosiaalityön välinen työskentely jatkuu jaetun asiakkuuden muodossa. Perustoimeentulotuen toteuttamisen ja siihen liittyvien asiakirjojen sijaan joudutaan aikuissosiaalityössä harkinnan pohjalla kontrolloimaan Kelan tekemän perustoimeentulotukipäätöksen osatekijöitä ja niiden lopputulosta. Byrokratiatyö on siten muuttanut muotoaan. Se on kategorisoitavissa tarkkailun kohteena olevan välineen asemaan. Poikkeuksen tästä tekee kriisityö, jossa harkintaa voidaan toteuttaa ennaltaehkäisevästi ilman velvoitetta alla olevasta perustoimeentulotukipäätöksestä.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistus astui voimaan huhtikuussa 2015. Tutkimuksen mukaisesti laki toi aikuissosiaalityöhön uusia velvoitteita. Aikaisemmasta poiketen asiakkaan palvelutarpeen arviointi tehdään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja se on yhteneväinen kaikilla sosiaalialan eri sektoreilla. Sen yhteydessä myös määritellään asiakkaan omatyöntekijä. Tämä näkyi jokaisen kunnan kohdalla mainintoina palvelutarpeen arvioinnista. Tämän lisäksi tutkimustulokset vahvistivat, että aikuissosiaalityössä näkyvät sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistusten mukaiset velvoitteet, joissa korostetaan asiakkaalle tehtävää suunnitelmaa, monialaisen yhteistyön tarvetta ja tarvittaessa ilmoitusta toiselle viranomaiselle asiakkaan tukitarpeesta. Näin huoli-ilmoitusten tekemisen velvoite sisältää varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn mekanismeja, joiden kautta asiakkaat ohjautuvat paremmin sosiaalipalveluiden piiriin. Kuitenkaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) tähdentämä vanhemmuuden tuki, lapsen edun huomioiminen sekä erityinen tuki eivät nouse vahvasti esiin analyysissä tarkastelemastani aineistosta, vaan ne täytyy niin sanotusti lukea rivien välistä. Selkeää on, että erityinen tukitarve ja sen huomioiminen sekä vanhempien tilanteen kokonaisvaltainen arviointi ja tarvittavien tukitoimien järjestäminen on yksilön, perheen, lasten, kuin myös yhteiskunnan edun mukaista. Tutkitussa aineistossa näiden sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) mainittujen osatekijöiden näkymättömyys voi johtua useammastakin seikasta, mutta ehkä päällimmäiseksi herää ajatus sosiaalityön yksilöllisestä palvelutarpeen arvioinnista, jonka perusta on asiakkaan ja työntekijän keski-

näisessä luottamuksessa ja dialogissa. Tämän pohjalta voi ajatella, että palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä punnitaan palvelujen kautta saatava hyötyä/muutosta ja valitaan muutosta tukevia toimenpiteitä. Näin näkyväksi jäävät vain itse tekninen toteutus (mitä palvelua haetaan) ja perimmäiset syyt ja perustellut tiedot vastaavasti jäävät palvelutarpeiden dokumentointeihin, luottamukselliseksi tiedoksi. Tämä oli myös harkinnan kohdalla havaittavissa. Näin ne eivät näy kuntien internet-sivujen tarjoamassa aineistossa.

Tutkimuksen osalta muotoutui käsitys, että aikuissosiaalityössä työskennellään paljon yksilön ongelmien parissa, joiden vaikutus heijastuu kokonaisvaltaisesti myös perhesuhteisiin. Vahvimmin esiin nousevat asiakasryhmät ovat päihde- ja mielenterveys asiakkaat, työttömät, asunnottomat, äkillisen kriisin asiakkaat ja talousneuvontaa tarvitsevat asiakkaat. Näin aikuissosiaalityön työskentelyn taustalla toimivat ennaltaehkäisyyn mekanismit ja verkostotyö. Tämä peilautuu siihen, että sosiaalityötä luonnehtivat palvelutyön elementit (Sipilä 1996, 218). Toikon (2012) mukaan sosiaalipalveluilla ei ratkaista sosiaalisia ongelmia, vaan sen sijaan niiden avulla ehkäistään ongelmia. Näin asiakkaiden tarpeisiin pyritään vastaamaan mahdollisimman laajalla palvelutarjonnalla. (Mt., 38–39.) Palvelut jäsentyvät sosiaalityön työvälineiksi, joiden avulla etsitään ratkaisuja asiakkaiden tukitarpeisiin. Näin aikuissosiaalityön palvelutyön asiantuntijuus on tärkeässä roolissa laadukkaiden ja monitasoisten palveluiden tarjoajana, jossa ohjaus ja neuvonta kategorisoituu toimintaan sitoutuvaksi työmenetelmäksi. Tavoitteena on löytää ratkaisuja asiakkaan elämänhallintaan ja niiden riskitekijöihin. Kuitenkin ohjauksen tarkoituksena ei tule nähdä asiakkaan tilannetta pelkästään ongelmaksi, joka tulee ratkaista ja ohjausta sen ratkaisuksi. Ohjaus ja neuvonta tulee nähdä asiakkaan ja työntekijän yhteistyönä, jossa tarkastellaan ja arvioidaan asiakkaan tilannetta ja siihen tarvittavia tukitoimia. Näin ohjaus ja neuvonta saa ratkaisijan kategorisoitumisen sijaan toisenlaisen muodon. Muodon, jossa ohjaus ja neuvonta voidaan kategorisoida asian merkityksen etsijänä, uudenlaisen tulkinnan muodostajana ja asiakkaan matkalla olemisen tukijana kohti arvioitua ja tavoitteellista päämäärää. (Onnismaa 2007, 7-8.) Näin aikuissosiaalityö toteuttaa tehtävänsä asiakkaan tukitarpeiden arvioitsijan ohella asiakkaan palveluiden koordinoijana.

Aikuissosiaalityötä on leimannut vahva sidos perustoimeentulotukityöhön. Tämän tutkimuksen näkökulman toivon tuoneen esiin, että aikuissosiaalityö on paljon muutakin, kuin vain aikuisväestön taloudellisten resurssien ylläpito. Etenkin nyt Kela-siirron jälkeen aikuissosiaalityö tulisi ymmärtää työkenttänä, jossa on vahva toimeentulotukilainsäädäntöön pohjaava taloudellinen osaaminen. Tämä on katsottava osaksi aikuissosiaalityön vahvuutta, mutta tätä taloudellista osaamista tulee olla

myös muilla sosiaalityön osa-alueilla, joissa toteutetaan harkintaa liittyviä päätöksiä. Yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin lähtökohdat perustuvat siihen, että heidän taloudellinen sekä muu elämähallintansa on perustaltaan tasapainossa. Näkökulma tähdentää sitä, että asiakassuhteet ovat systemisiä ja siten asiakkaan kokonaistilanteen huomioivia. Näin asiakkaalla tulee olla tieto hänelle kuuluvista niin taloudellisista kuin myös muista etuuksista ja oikeuksista. Asiakkaan palveluiden koordinoijan tulee palvelutarpeen arvioinnin sekä asiakkaan edun mukaisesti koordinoida asiakkaan tarvitsemien palveluiden kokonaisuus, mikä edellyttää asiakkaan edun mukaisen kokonaistilanteen huomioimista.

6.3 Tutkimusprosessin reflektio

Tutkimusprosessissa lähdin liikkeelle ajatuksesta, että tutkielmani taustoituksessa näkyisi vahva aikaisempien tutkimusten viitoittama teoreettinen kytkös, jonka avulla aikuissosiaalityötä koskettavat käsitteet avautuisivat mahdollisimman totuudenmukaisesti. Tämän kytköksen johdattelemana sain myös mielestäni tutkimukseni tueksi hyvän punaisen langan, joka on toiminut johdattelevana tekijänä tutkielmani jokaisessa osiossa. Tutkimukseni kietoutuu vahvasti sosiaalipolitiikan yhteiskunnallisten prosessien ympärille, joiden ohjaamana on aikuissosiaalityöhön tullut uutta, työtä ohjaavaa sosiaalihuoltolainsäädäntöä (1301/2014). Näiden lakien merkitys aikuissosiaalityöhön on velvoittava ja siten ne ohjaavat vahvasti aikuissosiaalityön käytännön toimintaa.

Lainsäädännön lisäksi aikuissosiaalityön toimintaan vaikuttaa valmisteilla oleva sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistus, sote, jossa muutosjohtajuuden avulla on teorioiden mukaisesti havaittavissa tulevaisuuden sosiaalipalveluiden muutostuulia. Näiden muutostuulien myötä on aikuissosiaalityöhön tullut työtä ohjaavia käsitteitä, kuten lapsen etu ja vanhemmuuden tuki, jotka painottavat verkostoitumisen tarvetta, mikä muuttaa palvelurakenteita ja yhteistyön tarvetta niin sosiaalialan eri sektoreilla, kuin myös kolmannen sektorin ja järjestötoiminnan saroilla. Näiden tarkastelu aikuissosiaalityön käytännön muotoutumisen kannalta mielestäni lisää merkittävästi näkemystä aikuissosiaalityön yhteiskunnallisesta tarkoituksesta, tehtävästä ja tavoitteista.

Tarkastelin tutkimuksessa aikuissosiaalityön muutosta tukeutuen konstruktionistiseen tekstintulkintaan, jossa sovellettiin kategoria-analyysia. Nämä kulttuurisena metodina jäsenyivät kategoriat ovat sosiaalista toimintaa, yhteisön tulkitsema kollektiivinen ilmiö, joka on rakentunut kulttuuriseksi resurssiksi. Konstruktionimin ajatusperinteeseen tukeutuen tarkastelin instituutionaalisen sosiaalityön

rakentumista. Analysoinnin avuksi eli niin sanotuksi ajatuspohjaksi jäsenin Sipilän (1989), Paynen (2006) ja Raunion (2009) näkemyksen mukaiseen sosiaalityön toimintaa kuvaavan teoreettisen viitekehysten, jonka osa-alueet olivat byrokratiatyö, palvelutyö ja psykososiaalinen työ. Analyysissä analysoin ensin teoreettisen viitekehysten määrittämät kategoriat, jonka jälkeen analysoin aineistossa esiintyvät ja tulkintani mukaiset kategoriat. Näin menetellen katsoin tutkielmani jäsentyvän tutkimuskysymyksen kannalta realistisesti ja samalla aineistolähtöinen sisällönanalyysi sai vahvemman teoreettisen taustoituksen, jolla pystyin jäsentämään aikuissosiaalityön aiempaa käytännön toimintaa suhteessa nykypäivän aikuissosiaalityön jäsentymiseen. Tämä mielestäni mahdollisti tutkimuskysymykseni kannalta tärkeän nykypäivän aikuissosiaalityön käytännön toiminnan jäsentymisen. Lisäksi samalla muotoutui aikuissosiaalityön ajallinen muutosprosessi näkyväksi.

Tutkielman aineiston keruu linkittyi Juhilan (2008) käyttämän aineistokeruutekniikan ympärille. Hän oli omassa aikuissosiaalityötä jäsentävässä analyysissään käyttänyt eri kaupunkien aikuissosiaalityön internet-sivujen aineistoa oman analyysitulkinsa tukena. Pääsääntöisesti käytin samaa aineistokeruutekniikkaa, joka osoittautui toimivaksi menetelmäksi. Tämän eri kuntien aikuissosiaalityötä kuvaavien internet-sivujen aineiston tallensin Word-tiedostoksi. Aineiston kooksi muotoutui 42 yksipuolista sivua, joka osoittautui riittäväksi määräksi suhteessa tulosten analysointiin.

6.4 Tulokset ammattikäytännön ja jatkotutkimuksen kannalta

Aikuissosiaalityön tavoitteena on toteuttaa toimintaansa asiakkaille tehdyn yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti, ennaltaehkäisevänä ja suunnitelmallisena toimintana, jolla tuetaan ja autetaan yksilöiden ja perheiden jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa. Tavoitteena on aikuisen pärjäämisen ja elämänhallinnan sekä hyvinvoinnin ohella tukea koko perheen ja etenkin perheen lasten kasvua ja kehitystä siinä ympäristössä, jossa he normaaliarjessaan elävät. Näin aikuissosiaalityö toteuttaa osaansa työikäisten ja heidän tarvitsemien palveluiden tuottajana, joka heijastuu lopulta vanhemmuuden tukena ja lapsen edun huomioimisena. Kuitenkin aikuissosiaalityössä tulee edelleen kehittää verkostojen kanssa tehtävää yhteistyötä, jolla edistetään yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin lisäämistä kokonaisvaltaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon eri sektoreilla.

Tutkimusten mukaisesti on jo nyt havaittavissa, että tulevaisuudessa palveluiden muotoutumiseen tulee osaltaan vaikuttamaan sosiaali- ja terveystalouden uudistuminen, johon on jo nyt alettu muutosjohtajuuden avulla varautumaan. Soten tavoitteena on palveluiden integrointi ja sujuvoitta-

minen kustannustehokkuus huomioiden. Soteen liittyen tutkimustieto osoitti, että elinkaarimallin on katsottu toteuttavan asiakkaan palvelut yksilöllisesti ja oikeudenmukaisesti. Elinkaarimallissa asiakkaan palveluista vastaavan viranomaisen tulee arvioida ja koordinoida asiakkaan palveluiden kokonaisuus, jolla taataan asiakkaan tarvitsemat yksilölliset palvelut (Heinonen 2018.) Tämä mahdollistuu systeemisen ajattelun mukaisesti, jossa huomioidaan jokaisen osatekijän vaikutus kokonaiskuvaan. Tällä halutaan vähentää palveluiden pirstaleisuutta ja lisätä asiakkaan kokonaistilanteen huomioivaa työtettä, jolloin palvelut kohdentuvat oikeaan aikaan ja tavoitteiden mukaisena prosessina. Palvelun koordinointi puolestaan toteutuu hallitusti omatyöntekijän kautta. Kuitenkin tällä hetkellä sosiaalipalvelut toteutetaan vielä pitkälti eriytetyn mallin mukaisesti jakautuvana sosiaalityönä.

Tämä pro gradu -tutkimus osoitti, että aikuissosiaalityön tulee huomioida ja edelleen kehittää niitä keinoja, joilla tuetaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten selviytymistä. Nämä ihmiset, jotka ovat sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan luokiteltavissa erityisen tuen tarpeessa oleviksi, tarvitsevat yhä enenevässä määrin niin sanottuja sosiaalityön väliintuloja. Tämän tutkimuksen mukaisesti nämä henkilöt eivät erottuneet tutkitusta aineistosta, vaikka esimerkiksi päihde- ja mielenterveystyö kohosi aineistossa merkittävään asemaan. Lisäksi tutkimuksen mukaan aikuissosiaalityössä tarvitaan myös verkostojen tukea, jolla näiden ihmisten ongelmiin voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi. Tämä edellyttää yli rajojen toimivia verkostoja ja niiden tukea esimerkiksi terveydenhuollon suuntaan. Sosiaalityössä tarvitaan yhteistä keskustelua verkostojen kanssa siitä, miten näiden psyykkisistä ja kognitiivisista ongelmista kärsivien asiakkaiden selviytymistä ja hyvinvointia voidaan yhteisesti tukea. Aikuissosiaalityö ei voi piirtyä toiminnaksi, jonne siirretään haastavat ongelmat, kun muut rakenteet eivät toimi (Zechner 2018). On ymmärrettävä, että yksilöiden ongelmat eivät katoa esimerkiksi pelkällä asiakassiirrolla sosiaalityön piiriin, silloin kun henkilö on terveydenhuollon tai jonkin muun palvelun tarpeessa, johon aikuissosiaalityössä ei ole välineitä vastata. Toisaalta erityiseen tukeen liittyvää osaamista tarvitaan myös sillä tasolla, jolla yksilön/asiakkaan toimijuutta arvioidaan sekä tunnustetaan ja näin erotetaan, ketkä ovat oikeasti niitä henkilöitä, jotka sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisesti ovat erityisen tuen tarpeessa. Tähän aikuissosiaalityössä tarvitaan aikuissosiaalityön instituution määrittämää näkökulmaa eli ylärakennetta siitä, mitkä ovat aikuissosiaalityön tavoitteet, tehtävän määrittäykset, toimintatavat, viralliset ja epäviralliset käytännöt, joiden kautta syntyy asiakkaiden, kuin myös verkostojen kanssa tarvittavat toiminnan välineet ja tulkintaresurssit siitä, mitä aikuissosiaalityö on ja mitkä ovat sen tehtävät.

Aikuissosiaalityön kentällä nämä palveluista syrjäytyneet, erityistä tukea tarvitsevat, psyykkisesti oireilevat tai kognitiivisesti vajaakuntoiset herättävät suurta huolta. Heillä ei useinkaan ole mahdollista päästä eläkeselvittelyyn piiriin runsaan päihdekäytön vuoksi tai heidät katsotaan kykenevän edelleen työhön heikentyneen psyykkisen toimintakyvyn vajeista huolimatta. Erityisen tuen piiriin kuuluu siten iso joukko vajaakuntoisia, joilta edellytetään valtion kansalaisilta edellyttämien aktiivimallin mukaisia työllistymistoimia. Työllistymisveloitteet eivät ota huomioon vajaakuntoisten, päihde- ja mielenterveyskuntoutujien jäämistä työllistymispalveluiden ulkopuolelle. Blomgrenin (2016, 40) mukaan useat heistä ajautuvat pelkän perustoimeentulotuen piiriin, jossa lainsäädännön kautta heidän perusosaansa alennetaan sekä työllistymistä edistäviä aktiivitoimia edellytetään. Zechner (2018) näkee, että aikuissosiaalityö on näiden henkilöiden arjen tukemisessa aktiivinen toimija. Kuitenkaan aikuissosiaalityö ei voi toimia näiden ihmisten alennettujen Kela-etuuksien paikkaajana. Näin erityisen tuen tarpeessa olevat joutuvat rahallisesti valtion leikkurin piiriin, mihin sosiaalitoimen on vaikea vastata. Tämä suuntaus mielestäni edellyttäisi enemmän tutkimusta, jolla heidän tilanteestaan tuotaisiin enemmän esiin yhteiskunnan keskustelujen piiriin. Etenkin, kun monet ovat perheen isiä ja äitejä, joiden vanhemmuutta tulisi tukea lapsen edun mukaisesti. Tutkimuksen avulla voisi pohtia, miten edistetään heidän selviytymistään sekä sitä, mitkä työllistymistä edellyttävät toimenpiteet heidän kohdallaan olisivat realistisia. Tällöin tulevaisuudessa ehkä pystyttäisiin paremmin huomioimaan heidän todellisten tarpeidensa ohella perustoimeentulotukioikeus täysimääräisenä.

Aikuissosiaalityö on taho, jossa tehdään asiakkaille sosiaalihuoltolain (1301/2014) edellyttämää palvelutarpeen arviointia. Arvioinnin mukaisesti sosiaalitoimesta ohjataan asiakasta hänen tarvitsemien palveluiden piiriin. Nämä palvelut voivat olla ostopalveluita, yksityisiä palveluita, seurakunnan tai järjestöjen tuottamia palveluita tai kunnan tuottamia yleisiä sosiaali- ja terveyspalveluita. Aikuissosiaalityö käyttää näitä palveluita ennaltaehkäisemään ongelmia. Näin verkostojen avulla aikaansaadut, toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat toimivan sosiaalityön yksi tärkeimmistä työvälineistä ja niitä tulisi edelleen kehittää myös heikommassa asemassa olevan ja erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan näkökulmasta.

Lähteet

- Ahlgren-Leinvuo, Hanna (2016) Kuuden suurimman kaupungin toimeentulotuki vuonna 2015. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 6/2016. Helsinki: Edita Prima Oy.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/Kuusikko_toimeentulotuki_2015.pdf . Viitattu 6.12.2017.
- Aho, Päivi (1999) Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. Sosiaalialan ammattien vuosikirja 1999. Sosiaalityöntekijäin Liitto ry. 1. painos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Aula, Maria Kaisa; Juurikkala, Virva; Kalmari, Hanne; Kaukonen, Päivi; Lavikainen Marjo & Pelkonen, Marjaana (2016) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Kärkihanke. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y . Viitattu 28.2.2018.
- Brante, Thomas (2015) Realismen och fältet social problem. Teoksessa: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (toim.) Perspektiv på sociala problem. 2. painos. Stockholm: Natur & Kultur, 109–128.
- Blomgren, Sanna & Karjalainen, Jouko & Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna & Saikkonen, Paula & Saikku, Peppi (2016) Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Raportti 4/2016, 170 sivua. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130515/URN_ISBN_978-952-302-648-3.pdf?sequence=1 . Viitattu 4.12.2017.
- Blomgren, Sanna & Kivipelto, Minna (2012) Valtaistus. Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kartoitustutkimus. Terveiden ja hyvinvoinnin raportti 2012:27. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Cox, David & Pawar, Manohar (2006) International social work. Issues, Strategies, and Programs. Sage Publications: Thousand Oaks, California.
- Drew, Paul & Sorjonen, Marja-Leena (2009) Dialogue in Institutional Interactions.
https://www.researchgate.net/publication/292885977_Dialogue_in_institutional_interactions . Viitattu 17.6.2018.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2005) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos (1. p. 1998) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Fook, Jan (2002) Social work. Critical Theory and Practice. Gateshead: Athenaem Press Ltd.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Järviluoma, Helmi & Roivainen, Irene (1991) MCD-analyysillä moraalisen järjestyksen lähteille? Teoksessa: Hannele, Forsberg & Arja, Jokinen & Kirsi, Juhila & Helmi, Järviluoma, Marjo, Kurronen & Tarja, Pösö & Aino Ritala-Koskinen & Irene, Roivainen & Ilmari, Rostila & Davis, Silverman & Eero, Suoninen. Sosiaalisia käytäntöjä tutkimassa. Katkelmia empiirisen tutkimuksenteon vaiheista. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos, Tutkimuksia, sarja A, Nro 1, 111–121.
- Günter, Kirsi (2015) Asukasdokumentaatio arviointina mielenterveystyön arjessa. Tutkimus ammatillisesta kirjaamisesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere: University Press.

Hallikainen, Tarja & Ikonen, Elina & Järveläinen, Merja & Kurki, Aulikki & Louhela, Milja, Piironen, Riikka & Monto-Puusti, Kirsimarja & Uramo, Maija (2017) Ammattieettinen lautakunta (2013–2016) Ammattietiikan perusta. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Arki, arvot ja etiikka. Alpo Heikkinen (toim.) Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/> . Viitattu 8.4.2018.

Hardwick, Louise & Worsley, Aidan (2011) Doing social work research. London: Sage Publications.

Hiekkavuo, Aino (2017) Kuuden suurimman kaupungin toimeentulotuki vuonna 2016. Kuusikko-työryhmä. Aikuissosiaalityö. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 5/2017. Helsinki: Edita Prima Oy. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_09_05_Kuusikko_toimeentulotuki_2016.pdf . Viitattu 14.6.2018.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (1997) Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Heinonen, Hanna (2016) Lastensuojelu ja lapsen etu. Lainsäädäntö lastensuojelua suuntaamassa. Teoksessa: Vastavuoroinen sosiaalityö (toim.) Maritta Törrönen & Kaija Hänninen & Päivi Joutimäki & Tiina Lehto-Lundén & Petra Salovaara & Minna Veistilä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 243–260.

Heinonen, Olli-Pekka & Ikonen, Anna-Kaisa & Kaivosoja, Matti & Reina, Timo (2018) Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi. Selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160555/LAPE-loppuraportti_FINAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y . Viitattu 27.2.2018.

Helsingin kaupunki (2018) Tervetuloa Kuusikko-työryhmän sivustolle. <http://www.kuusikkokunnat.fi/> . Viitattu 16.6.2018.

Hämäläinen, Juha & Niemelä, Pauli (2014) Uudistuvan sosiaalihuoltolain arvoperiaatteet. Teoksessa: Riitta Haverinen & Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Professori Mikko Mäntysaaren juhla-kirja. Tampere: Vastapaino, 80–105.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (1995) Tulkitseva sosiaalityö. Teoksessa: Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat – konstruktionistinen näkökulma. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 9–31.

Jokinen, Arja & Pösö, Tarja (2000) Auttamisen organisaatiot ja ongelmien tulkinnat. Teoksessa: Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimus sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 35–64.

Jokinen, Arja (2008) Sosiaalityö tukena ja kontrollina aikuisten kohtaamisessa. Osa II, Käytännöt ja kokemukset. Teoksessa: Arja Jokinen & Kirsi Juhila (2008) (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino 110–144.

- Juhila, Kirsi (2004) Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. Historiaa ja nykysuuntauksia. *Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 12 (2), 155 – 183. <https://journal.fi/janus/issue/view/3314> . Viitattu 30.3.2018.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa: Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino 14–47.
- Juhila, Kirsi & Jokinen, Arja & Suoninen, Eero (2012) Katteoria-analyysin teesit. Teoksessa: Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Suoninen Eero. *Katteoria, kulttuuri & moraali: johdatus katteoria-analyysiin*. Tampere: Vastapaino, 45-88.
- Juurikkala, Virva (2015) Mitä laki edellyttää 1.4.2015? Keskeiset muutokset aikuissosiaalityön näkökulmasta, Osa1. <https://www.youtube.com/watch?v=1Enc2MdYsFM> . Viitattu 3.2.2018.
- Järviluoma, Helmi & Roivainen, Irene (1997) Jäsenkategorisoinnin analyysi kulttuurisena metodina. Teoksessa: Irene, Roivainen (1999) Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsingin kaupungin tietokeskus. *Tutkimuksia* (1999:2). Helsinki: Helsingin kaupunki, Tietokeskus, 136–146.
- Kainulainen, Sakari (2006) Huono-osaisuuden kasautuminen ja pitkittyminen Suomessa 1970–2000. *Yhteiskuntapolitiikka- YP* 71(4), 373–386. <http://www.julkari.fi/handle/10024/101039> . Viitattu 14.6.2018.
- Kankainen, Leila (2012) Aikuissosiaalityön haasteet. Instituutionaalinen näkökulma kehittämishankkeiden kuvaamaan sosiaalityöhön. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Karjalainen, Pekka & Kotiranta, Tuija (2010) Alustava kartoitus Suomessa aikuissosiaalityössä käytettävistä vaikutusten arvioinnin menettelytavoista. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79851/Aiksosvaik_kartoitus_132010.pdf?sequence=1 . Viitattu 4.12.2017.
- Koskiahho, Briitta (2008) Hyvinvointipalvelujen tavaratalossa. *Palvelutalous ja sosiaalipolitiikka Englannissa, Ruotsissa ja Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Kuivalainen, Susan (2013) Toimeentulotuen muuttunut asema. Julkaisussa: Susan Kuivalainen (toim.) Toimeentulotuki 2010-luvulla. *Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä*. Raportti 9/2013. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 1–34. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104474/URN_ISBN_978-952-245-866-7.pdf . Viitattu 4.12.2017.
- Kuusisto, Katja & Ekqvist, Eeva (2016) Aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemus asiakkuuden vaikutuksesta elämäntilanteen muutokseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (6), 655–669. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131584/YP1606_Kuusisto%26Ekqvist.pdf?sequence=2 . Viitattu 4.3.2018.

Kyrö-Ämmälä, Outi (2008) Oppilaan kognitiivisten taitojen huomiointi esi- ja alkuopetuksessa. Teoksessa: Kaarina Määttä & Tuula Uusitalo (toim.) Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi. Tampere: Juvenes Print, 26–45.

Lainsäädäntö (<https://www.finlex.fi/fi/laki/>):

Hallintolaki (434/2003)

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laki toimeentulotuesta (1412/1997)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Vammaispalvelulaki (380/1987)

Laitinen, Mirjami (2014) Suomi tarvitsee kansallisen ICT-infrastruktuurin. Think Tank - Näkemyksiä tulevaisuudesta. <http://www.solita.fi/think-tank/suomi-tarvitseekansallisen-ict-infrastruktuurin/> . Viitattu 8.7.2018.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2014) Lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa: Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Juvenes Print Suomen yliopistopaino Oy, 144–159.

Leadbetter, Michael (2002) Empowerment and Advocacy. Teoksessa: Teoksessa: Robert, Adams & Lena Dominelli & Malcom Payne (toim.) Social Work: Themes, Issues and critical debates. Toinen painos. Houndmills: Palgrave.

Lehtelä, Kirsi-Marja (2014) Sosiaali- ja terveysalan ajantieto 2011–2014. Teoksessa: Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Juvenes Print Suomen yliopistopaino Oy, 250-259.

Liukko, Eeva (2009) Perussosiaalityön mahdollisuuksia – helsinkiläisten projektien näkökulmia sosiaalityön ammatillisiin käytäntöihin. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Miettinen, Ville (2017) Ehkäisevän toimeentulotuen asiakaskotitalouksien määrä reilussa kasvussa. Kuntalehti 18.12.2017
<https://kuntalehti.fi/uutiset/sote/ehkaisevan-toimeentulotuen-asiakaskotitalouksien-maara-reilussa-kasvussa/> . Viitattu 25.6.2018.

Muuri, Anu & Manderbacka, Kristiina (2014) Sosiaalipalvelut – käyttö ja asiakkaiden tyytyväisyys. Teoksessa: Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri

(toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Juvenes Print Suomen yliopistopaino Oy, 212–221.

Nikander, Pirjo (2001) Kennet Gergen - Konstruktionistinen ja postmoderni sosiaalipsykologia. Teoksessa: Vilma Hänninen & Jukka Partanen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 275–298.

Nummela, Tuija (2011) Asiakkaan asema ja oikeuksien toteutuminen aikuissosiaalityössä. Väitöskirjatutkimus. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Onnismaa, Jussi (2007) Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.

Payne, Malcolm (2006) What is professional social work? 2. painos. Great Britain: University of Bristol, Policy Press.

Payne, Malcolm (2014) Modern Social Work Theory. 4. painos. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Pehkonen, Aini & Jokinen, Eeva (2017) Tutkimusetikkaa ei voi ohittaa. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 25 (3), 189–190.

<https://journal.fi/janus/article/view/65453/26602> . Viitattu 30.3.2018.

Pelkonen, Marjaana & Hastrup, Arja (2016) Matalan kynnyksen palvelujen verkostoiminen – Perhekeskustoimintamalli. Suunnitelma kansallisen ja maakunnallisen toimeenpanon tueksi (projekti-suunnitelma). <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/19/pdf> . Viitattu 4.3.2018.

Peltomaa, Harri & Mattila, Antti & Ahlqvist, Saija & Ahokas, Ari & Apponen, Olli & Hedman, Anita & Rytönen, Outi & Seitola, Tuomo (2006) Psykologian keskeiset aihepiirit. Psykologian verkot -kirja. Opintoverkko. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Peräkylä, Anssi (1997) Institutionaalinen keskustelu. Teoksessa: Liisa Tainio (toim.) Keskustelunanalyysin perusteet. Tampere: Vastapaino, 177–203.

Peräkylä, Anssi (2001) Ervin Goffman- Sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteet. Teoksessa: Vilma Hänninen & Jukka Partanen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 347–364.

Pietarinen, Juhani & Poutanen, Seppo (2003) Etiikan teorioita. Etiikan käsite. 3. painos. Tampere: Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.

Poutapilvi (2018) Digitaalisia menestystarinoita. <https://www.poutapilvi.fi/> . Viitattu 16.6.2018.

Rannisto, Pasi-Heikki & Tienhaara Piia (toim.) (2016) Sote-palvelut markkinoilla. Toiveita, ohjeita ja ristiriitoja. Tekes. Tampere: University Press.

http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100268/Sote-palvelut_markkinoilla_OA.pdf?sequence=5&isAllowed=y . Viitattu 9.6.2018.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Toinen uudistettu laitos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Raunio, Kyösti (2011) Gradun hyvät käytännöt. Tampereen yliopisto. Tampere: Verkkojulkaisu. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65779/UUSITTU2013.GradunHyv%C3%A4tK%C3%A4yt%C3%A4nn%C3%B6t.pdf?sequence=1> . Viitattu 14.6.2018.

Saastamoinen, Kati (2018) Lapsen suojelu. Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Käsikirja arjen toimintaan. Keuruu: Edita Publishing.

Sillanaukee, Päivi & Väärälä, Reijo & Vuorinen, Virpi & Kuusisto, Virpi & Iivonen, Esa & Säntti, Riitta & Äijö, Kirsti & Palola, Elina (2012) Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73403/URN:NBN:fi-fe201504223388.pdf> . Viitattu 15.3.2018.

Sipilä, Jorma (1996) Sosiaalityön jäljillä. 2 painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sipilä, Jorma & Anttonen Anneli (2016) Universalismi ja sen vaihtoehdot. Teoksessa: Vastavuoroinen sosiaalityö (toim.) Maritta Törrönen & Kaija Hänninen & Päivi Jouttimäki & Tiina Lehto-Lundén & Petra Salovaara & Minna Veistilä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 57–74.

Socca (2017) Lapsen paras – yhdessä enemmän. Pääkaupunkiseudun lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman uusi hankesuunnitelma 2016–2018. http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/5896/UUSI_Lapsen_paras_yhdessa_enemman_hankesuunnitelma_24.10.2017.pdf . Viitattu 31.3.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2012) Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73403/URN:NBN:fi-fe201504223388.pdf> . Viitattu 28.2.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015) Sosiaalihuoltolaki uudistuu. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja siihen liittyvät muut lainsäädäntöuudistukset. Sosiaalihuoltolain aluekierros, kevät 2015/Lapsiperheet. <https://www.slideshare.net/stmslide/sosiaalihuoltolaki-uudistuu-lapsiperheet> . Viitattu 3.1.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2017) Yksi lapsi, yhteinen suunnitelma. LAPE-hankkeeseen liittyvä moniammatillista tiedonhankintaa kehittävän työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2007:36. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80765/Yksi%20lapsi%20yhteinen%20suunnitelma%20ty%C3%B6ryhm%C3%A4raportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y> . Viitattu 28.2.2018.

Taina, Jaana & Kotiranta Tuija (2014) Sosiaalityötä ja toimeentulotukea -aikuissosiaalityö paikkaansa hakemassa. Teoksessa: Riitta, Haverinen & Kuronen, Marjo & Tarja, Pösö (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino, 179–195.

Tapola-Haapala, Maria (2015) Sosiaalityön käytäntötutkimuksen epistemologiset lähtökohdat – kriittinen luenta. *Janus* 23(2), 150–174.
<file:///C:/Users/anssa/Downloads/51250-Artikkelin%20teksti-44991-1-10-20150613.pdf> . Viitattu 17.6.2018.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2015) Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Ehkäisevä lastensuojelu. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu> . Viitattu 18.2.2018.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2018) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-> . Viitattu 3.1.2018.

Thompson, Neil (2002) *Social Work with Adults*. Teoksessa: Robert, Adams & Lena Dominelli & Malcom Payne (toim.) *Social Work: Themes, Issues and critical debates*. 2. painos. Houndmills: Palgrave.

Tirkkonen, Tarja (2015) Perhetyö. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut. Helsingin kaupunki. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo> . Viitattu 15.1.2018.

Toikko Timo (2012) *Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat*. Tampere: University Press.

Tomperi, Tuukka (2011) Poliittinen sosialisatio perheissä. Tutkimuksen perinteestä nykynäkymiin. *Nuorisotutkimus* artikkeli 3/2011, 3–28. <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2011/3/poliitti.pdf> . Viitattu 25.6.2018.

Tossavainen, Päivi & Kärki, Jarmo (2009) Aikuissosiaalityön asiakastiedot. Raportissa: Jarmo, Kärki & Päivi, Tossavainen & Riikka Väyrynen. Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista. Aikuissosiaalityön, toimeentulotuen ja sosiaalisen luototuksen tehtävissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Raportti 24/2009. Helsinki: Yliopistopaino, 27–100.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80224/aead9cde-6371-4646-a346-570454a42ff8.pdf?sequence=1> . Viitattu 14.6.2018

Valokivi, Heli (2002) Toimiva asiakkuus – Kriminaalihuollon palveluohjauskokeilu naisasiakkaiden kertomana. Teoksessa: Kirsi, Juhila & Hannele, Forsberg & Irene, Roivainen (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Kopijyvä Oy, 164–187.

Valtanen, Tero (2018) Maakuntien muutosjohtajat: Sote-uudistuksen kaatuessakin kunnat lisäävät palveluiden ulkoistamista – ”Paluuta entiseen ei ole” Maakuntien muutosjohtajat uskovat, että soten kaatuminen kiihdyttäisi ulkoistuksia etenkin pikkukunnissa. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10213909> . Viitattu 9.6.2018.

Valtioneuvosto (2015) Hallitus päätti sote-uudistuksen jatkosta ja itsehallintoalueista. Valtioneuvoston viestintäosasto. Tiedote 591/2015. http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-paatti-sote-uudistuksen-jatkosta-ja-itsehallintoalueista?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10616 . Viitattu 9.6.2018.

Valtioneuvosto (2018) Maakunta- ja sote-uudistus. Mikä on sote-uudistus? Mitkä ovat julkiset sosiaali- ja terveystalvet. <http://alueuudistus.fi/mika-on-sote-uudistus> . Viitattu 9.6.2018.

Vauramo, Erkki & Ranta, Seppo & Taegen, Johanna & Verma, Ira (toim.) (2018) Sote-palvelut muuttuvat uudistuksesta huolimatta. Konsortion työn tulokset 2015–2017 ja kehittämisehdotukset. KAKS- Kunnallisan kehittämssäätiön julkaisu 15. <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2018/02/sote-palvelut-muuttuvat-uudistuksesta-huolimatta-1.pdf> . Viitattu 9.6.2018.

Vogt, Ellen & Sjöholm, Mari (2014) Etuuskäsittelyä ja aikuissosiaalityötä. Toimeentulotuki- ja aikuissosiaalityön kuntakyselyn 2013 päätulokset. Uutta kunnista. Kuntaliiton julkaisusarja nro 2/2014. file:///C:/Users/annsa/Downloads/uuttakunnista_2_2014ebook.pdf . Viitattu 3.3.2018.

Yhtymähallitus 2017. Siun sote. Ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen ohjeistus 2018. http://www.siunsote.fi/documents/4823935/4967711/siunsote_taydentava_toimeentulotuki_peruste_et.pdf/2d9f13b2-2395-4c9f-860e-58bf32c80c9e . Viitattu 22.7.2018.

Zechner, Minna (2018) Aikuissosiaalityö ei saa unohtua uudistuksissa. Vieraskirja. Helsingin Sanomat 97 (42787) A5.

Aineistoon liittyvät internet-haut

Espoon aikuissosiaalityö (2018) Sosiaalityö ja toimeentulotuki. https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveystalvet/Sosiaalityo_ ja_ toimeentulo . Viitattu 11.6.2018.

Helsingin kaupunki aikuissosiaalityö. Aikuissosiaalityö. <https://www.hel.fi/sote/fi/palvelut/palvelukuvaus?id=3003> . Viitattu 11.6.2018.

Hyvinkään kaupunki aikuissosiaalityö. Aikuisten sosiaali- ja työllisyystalvet. https://www.hyvinkaa.fi/sosiaali- ja_ terveystalvet/aikuisten-sosiaali-- ja_ tyollisyystalvet/ . Viitattu 11.6.2018.

Järvenpään kaupunki aikuissosiaalityö. Aikuissosiaalityö – suunnitelmallista tukea elämäntilanteeseen. https://www.jarvenpaa.fi/--Aikuissosiaality%C3%B6- ja_ ohjaus--/sivu.tmpl?sivu_id=5148 . Viitattu 11.6.2018.

Kauniaisen aikuissosiaalityö. Sosiaalityö ja toimeentulo. https://www.kauniainen.fi/sosiaali- ja_ terveystalvet/sosiaalityo_ ja_ toimeentulo . Viitattu 11.6.2018.

Kirkkonummen kunta aikuissosiaalityö. Aikuissosiaalityö.

<https://www.kirkkonummi.fi/aikuissosiaalityo-2v> . Viitattu 11.6.2018.

Mäntsälän kunta aikuissosiaalityö. Perhe- ja sosiaalipalvelut. Aikuissosiaalityö.

<https://www.mantsala.fi/sosiaalipalvelut/aikuissosiaalityo> . Viitattu 11.6.2018.

Nurmijärven kunta aikuissosiaalityö. Aikuissosiaalityö ja toimeentulotuki.

https://www.nurmijarvi.fi/perhe_ja_hyvinvointi/perhe- ja_sosiaalipalvelut/ajanvaraus_ja_yhteystiedot/aikuissosiaalityo_ja_toimeentulotuki . Viitattu 11.6.2018.

Oulun kaupunki aikuissosiaalityö. Sosiaali- ja perhepalvelut. Aikuissosiaalityö.

<https://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/aikuissosiaalityo> . Viitattu 11.6.2018.

Pornaisten kunnan aikuissosiaalityö. Pornaisten sosiaali- ja terveystilapalvelut.

https://www.pornainen.fi/files/3213/0066/4646/Pornaisten_sosiaali- ja_terveyspalvelut_1.1.2009.pdf . Viitattu 11.6.2018.

Sipoon kunnan aikuissosiaalityö. Sosiaalityö ja taloudellinen tuki. Aikuissosiaalityön yhteystiedot.

https://www.sipoo.fi/fi/sosiaali- ja_terveyspalvelut/aikuisten_sosiaalipalvelut/sosiaalityo_ja_taloudellinen_tuki/aikuissosiaalityon_yhteystiedot . Viitattu 11.6.2018.

Tampereen aikuissosiaalityö (2018) Aikuissosiaalityö. <https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/aikuissosiaalityo.html#uudetasiakkaat>.

Viitattu 11.6.2018.

Turku kaupunki aikuissosiaalityö. Sosiaalityö. Aikuisten- ja lapsiperheiden sosiaalityö.

<https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/sosiaalityo/aikuis-ja-lapsiperheiden-sosiaalityo> . Viitattu 11.6.2018.

Tuusulan kunta aikuissosiaalityö. Työikäisten palvelut. Aikuissosiaalityö.

https://www.tuusula.fi/sivu.tmpl?sivu_id=1133 . Viitattu 11.6.2018.

Vantaan kaupunki aikuissosiaalityö (2018) Vantaan kaupunki-Sosiaalipalvelut. Sosiaalipalvelut nuorille, aikuisille ja perheille.

<https://www.google.fi/search?q=vantaan+kaupunki+aikuissosiaality%C3%B6&oq=vantaan+&aqs=chrome.69i59j0j69i57j0l2j69i61.26130j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8> . Viitattu 11.6.2018.

Vihdin kunta aikuissosiaalityö. Sosiaalipalvelut. Sosiaalitoimisto Karviainen. Peruskuntayhtymä Karviainen. <http://www.karviainen.fi/sosiaalipalvelut/sosiaalitoimisto> . Viitattu 11.6.2018.

Liitteet

Liite 1. Aikuissosiaalityön palvelut. Eri kaupunkien aikuissosiaalityön internet-sivuilta koostettu taulukko.

Aikuissosiaalityön palvelut																	
Paikkakunta lyhenteet	H e	Es	T a	Va	Ou	Tu	Ka	Hy	Jä	Ke	Ki	M ä	Nu	Po	Si	Tu u	Vi
Palvelutarpeen arviointi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Arkielämän hallintaa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Työttömyys asiat	x	x	x		x	x		x	x	x		x		x	x		x
Kuntouttava työtoiminta	x				x			x	x	x		x		x	x		x
Päihde- ja mielen-terveys	x	x	x		x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x
Äkillinen kriisi	x	x	x		x		x	x	x	x	x	x		x	x	x	
Lähisuhdeväkivalta						x						x					
Apua asumisen ongelmiin	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x			x	x	x
Apua peliriippuvuuteen		x								x						x	
Tukea talouden hallin.	x		x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	
Ohjausta ja neuvontaa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Sosiaalista kuntoutusta			x	x					x						x	x	x
Tuki vanhemmuuteen	x					x											
Tukea lasten kasvatukseen	x					x											
Työkykyselvitys	x																
Jalkautuva lähityö	x																
Ehkäisevä ja täydentävä toimentulotuki	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Yhteydenottoilmoituskaavake		x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x		x	
Digitaalipalvelut	x	x	x	x	x	x	x	x	x								
Apua perhesuhteisiin																	
Verkostotyö	x	x	x			x		x	x				x			x	x

Helsinki =He, Espoo= Es, Tampere= Ta, Vantaa= Va, Oulu= Ou, Turku= Tu, Kauniainen= Ka, Hyvinkää= Hy, Järvenpää= Jä, Kerava= Ke, Kirkkonummi= Ki, Mäntsälä= Mä, Nurmijärvi= Nu, Pornainen= Po, Sipoo= Si, Tuusula= Tuu ja Vihti= Vi